

OSTEOARTHRITIS

BIJ PAARDEN

Let it be...

Hilde Diels

Eindwerk Shiatsu Practitioner Pro

2019-2020

Voorwoord

De “paardenwereld” is een héél aparte wereld.

Het is een omgeving waar veel vertrouwen, warmte en wederzijds begrip is tussen paard en mens.

Maar...anderzijds is het vaak ook een harde en commerciële wereld waar alles draait rond prestatie en rendabiliteit.

In mijn tocht doorheen het paardenmilieu ben ik al alle mogelijke mentaliteiten tegengekomen wat mij vaak tot nadenken heeft gestemd. Ik ben een vrij empathisch persoon wat maakt dat ik regelmatig toestanden zie en hoor, die mij echt wel raken.

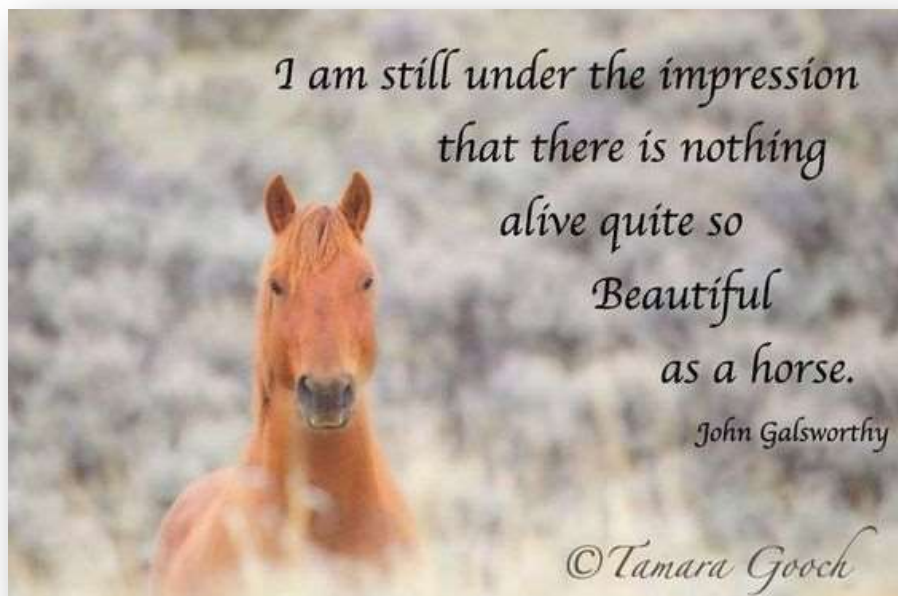
In sommige categorieën van de paardenwereld moeten paarden volop presteren en opbrengen. Wanneer een paard dan een afwijkend gedrag vertoont of een aandoening heeft, en dit is niet omkeerbaar, is het paard eerder een last dan een vreugde. Deze paarden zijn in de ogen van de eigenaar vaak niet meer “productief” en kosten hem enkel nog veel geld. Vaak wordt het paard dan afgevoerd om te laten slachten of in enkele gevallen heeft het paard het geluk om zijn resterende levensjaren verder te mogen doorbrengen op de weide met soortgenoten.

Zo is osteoartritis vaak één van die gebreken die ervoor zorgen dat de eigenaar niet meer verder wil/kan met het paard. Veelal is het paard echter, mits de nodige zorg en opvolging, best nog wel geschikt om recreatief te berijden of een fijne metgezel.

Ik zou héél graag al die “afgeschreven” paarden willen redden en opvangen, al is dat natuurlijk niet echt realistisch.

Maar...ik kan wel een, al dan niet “klein”, verschil maken door paarden met osteoartritis te behandelen zodat zij toch nog hun baasjes kunnen plezieren op de één of andere manier.

Daarom heb ik gekozen voor het onderwerp “Osteoartritis bij paarden”. Ik wil hierover meer te weten komen en me er nog verder in verdiepen, zodat ik in de toekomst nog vele paarden (en eigenaars) kan helpen met mijn behandelingen om hen nog lang samen te laten genieten van hun bijzondere verbondenheid.

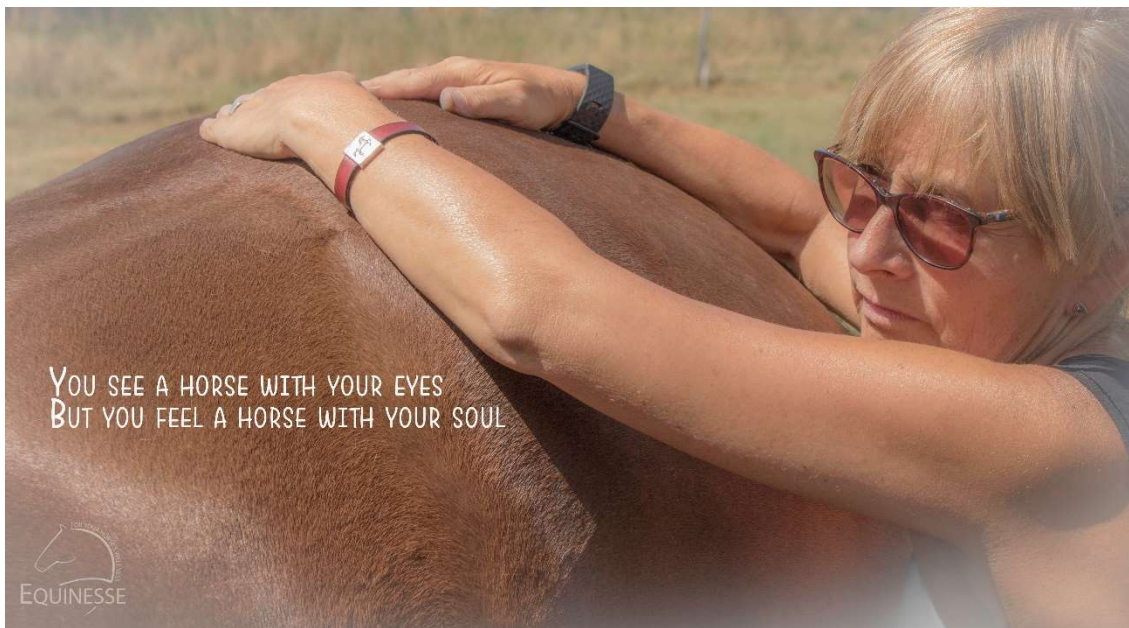
Inhoudstafel

Voorwoord	3
Inhoudstafel	4
Inleiding	6
Osteoarthritis	7
1. Wat is osteoarthritis in de klassieke/westerse geneeskunde?.....	7
1.1. Algemeen.....	7
1.2. Het gewricht	8
1.2.1. Verschillende soorten gewrichten	8
1.2.2. Bouw van een gewricht.....	9
1.3. Oorzaken van osteoarthritis volgens de westerse geneeskunde.	12
1.3.1. Theorie	12
1.3.2. Bevindingen specialisten.....	13
1.4. Symptomen van osteoarthritis in de westerse geneeskunde.	15
1.4.1. Theorie	15
1.4.2. Bevindingen specialisten.....	16
1.5. Diagnose van osteoarthritis.....	17
1.5.1. Theorie	17
1.5.2. Bevindingen specialisten.....	18
1.6. Behandelmethodes in de westerse geneeskunde.....	18
1.6.1. Theorie	18
1.6.2. Bevindingen specialisten.....	21
2. Wat is osteoarthritis in de oosterse geneeskunde?.....	22
2.1. Inleiding.....	22
2.2. De verschillende oosterse benaderingen	23
2.3. Oorzaken van osteoarthritis in de oosterse geneeskunde.	27
2.4. De diagnose in de oosterse geneeskunde.....	28
2.5. Behandelingen volgens de oosterse geneeskunde	29
2.5.1. Shiatsu.....	29
2.5.2. Fytotherapie (Kruidengeneeskunde)	34
2.5.3. Supplementen, mineralen en vitamines	41
2.5.4. Homeopathie	44
2.5.5. Guasha	45
2.5.6. Moxa	47
2.5.7. Hotstone massage.....	48

Behandelingen.....	50
1. Behandelingen Bella/merrie/ 20 jaar	50
2. Behandelingen Quiny/merrie/24 jaar	56
3. Behandelingen Jordy/ruin/27 jaar	62
4. Behandeling Belle Du Your/merrie/25 jaar.....	68
5. Behandelingen Daisy/merrie/18 jaar	74
Besluit	80
Dankwoord.....	81
Lijst van figuren en tabellen	83
Bronnenlijst	84

Inleiding

Over osteoartritis is er natuurlijk veel info terug te vinden in tijdschriften en op het internet. Enkel hier op terugvallen zou, naar mijn mening, wat kortzichtig zijn en geen volledig en accuraat beeld geven over deze materie. Bijgevolg heb ik 76 dierenartsen en paardenklinieken over héél België en Nederland aangeschreven, om hun inzichten en vaststellingen te vragen over een aantal aspecten in verband met osteoartritis in de klassieke geneeskunde. De resultaten van deze bevraging zullen regelmatig terug te vinden zijn in de verschillende onderverdelingen van het hoofdstuk over osteoartritis in de klassieke/westerse geneeskunde.

Osteoarthritis

1. Wat is osteoarthritis in de klassieke/westerse geneeskunde?

1.1. Algemeen

Osteoarthritis is een verzamelnaam voor alle chronische degeneratieve aandoeningen (DJD = Degeneratieve joint disease) die zich aandienen in de gewrichten over het gehele lichaam. In de paardenwereld worden de termen OCD, artrose en artritis enigszins onderling uitwisselbaar gebruikt en hebben ze allemaal vergelijkbare betekenissen, al is er toch hier en daar een klein verschil.

Artrose:

Wanneer er slijtage van het kraakbeen optreedt, spreek je van artrose. Artrose is niet meer te genezen en daarom een chronische aandoening.

Artritis:

Artrose en artritis worden vaak door elkaar gebruikt. De kern van de aandoening is hetzelfde, het afbreken van het kraakbeen, maar toch is er duidelijk een verschil. Bij artritis breekt het kraakbeen af als gevolg van een ontsteking. Artritis komt vooral voor bij oudere paarden, maar het kan paarden van iedere leeftijd treffen.

OC en OCD:

OC (OsteoChondrose) is vaak een erfelijke aandoening die bij ongeveer 25% van de warmbloedpaarden voorkomt. Normaal zet kraakbeen zich geleidelijk om in bot en dit gebeurt bij het uiteinde van de botten, in de gewrichten. Wanneer een paard OC heeft, zit er een verstoring in het omzetten van kraakbeen naar bot. Het gevolg hiervan zijn dikteverschillen in het bot, scheurtjes en/of afvlakkingen in het kraakbeen. De scheurtjes en verzwakkingen kunnen leiden tot het loslaten van stukjes kraakbeen. In dat geval wordt er gesproken van OCD (OsteoChondrose Dissecans). Deze losse stukjes kunnen zich later alsnog omzetten in bot, dit worden ook wel chips genoemd.

Ik wil het in mijn eindwerk graag hebben over de hele groep gewrichtsaandoeningen en-ontstekingen.

Kort samengevat is osteoarthritis een chronische progressieve degeneratie van het gewrichtskraakbeen, vernauwing van de gewrichtsruimte, botveranderingen en veranderingen in de synoviale membranen.

Het is een aandoening die veel paarden treft en bemoeilijkt het functioneren van een gewricht door bewegingspijn of door belemmering van de beweging.

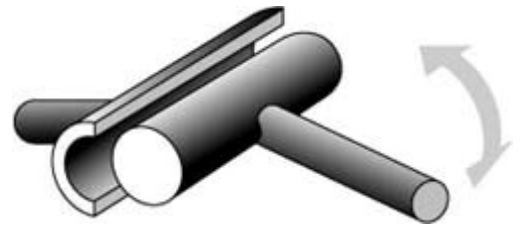
Om te starten wil ik graag even het gewricht en de verschillende onderdelen daarvan, nader toelichten.

1.2. Het gewricht

1.2.1. Verschillende soorten gewrichten

- Scharnier gewricht

Het scharniergewricht werkt als een scharnier. Het staat slecht één soort beweging toe, bv alleen naar voren en achteren. Bv. Het ellebooggewricht.

Figuur 1: Het scharniergewricht.

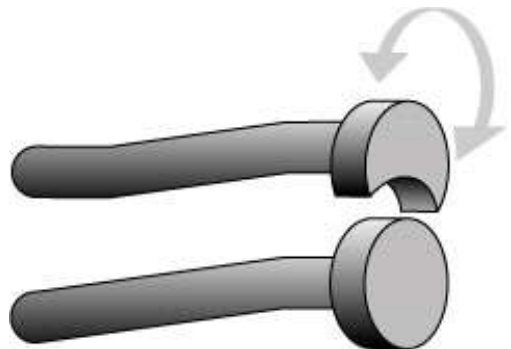
Figuur 2: Het kogelgewricht.

- Kogelgewricht

Het kogelgewricht heeft veel bewegingsvrijheid. Het kan naar voren, naar achteren en in het rond bewegen. Bv. Het heupgewricht.

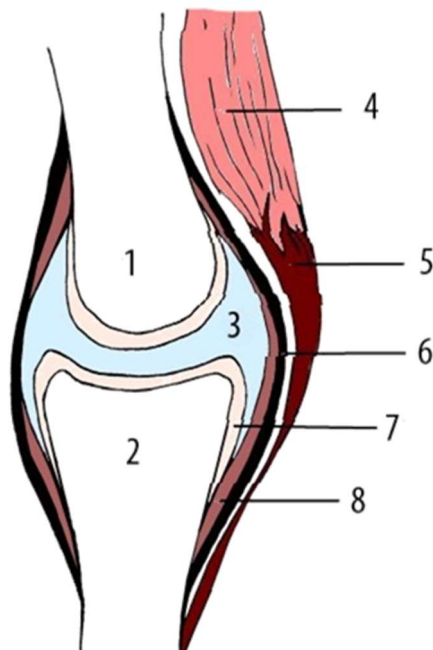
- Rolgewricht

Het rolgewricht, ook wel het draaigewricht genoemd, is een gewricht dat meerdere kanten kan opdraaien. Dit gewricht heeft veel bewegingsvrijheid. Een voorbeeld hiervan is het gewricht tussen de atlas en de draaier, de eerste twee halswervels. Het ene botuiteinde draait als het ware om het andere heen.

Figuur 3: Het rolgewricht.

1.2.2. Bouw van een gewricht

1. Gewrichtsknobbel (bot)
2. Gewrichtskom (bot)
3. Synoviaal vocht (gewrichtssmeer)
4. Spier
5. Pees
6. Gewrichtsbanden
7. Kraakbeen
8. Gewrichtskapsel

Figuur 4: Het gewricht.

Gewrichten zijn een soort van scharnierpunten die ervoor zorgen dat de botdelen soepel kunnen bewegen ten opzichte van elkaar. Het gewricht bestaat uit twee of meerdere beenderen. De **botuiteinden van de beenderen (1,2)** zijn bij de meeste gewrichten zo gevormd dat ze precies in elkaar passen.

Dankzij de veerkracht en het gladde oppervlak van gezond **kraakbeen (7)** en een dunne laag **smerende gewrichtsvloeistof (= synovia) (3)** kunnen de botten met weinig wrijving ten opzichte van elkaar bewegen.

Dat is héél belangrijk aangezien er op gewrichten zeer grote krachten uitgeoefend worden, zeker tijdens beweging.

Het **kraakbeen (7)** heeft verschillende functies. Het zorgt onder andere voor een glad gewrichtsoppervlak, waardoor er minimale wrijving in het gewricht plaatsvindt.

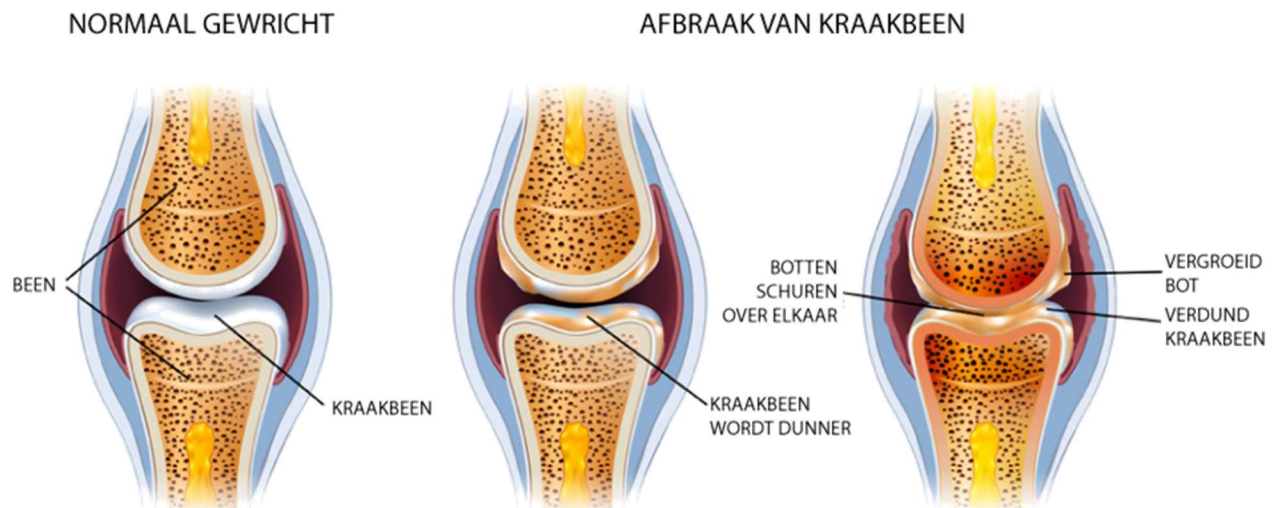
Als een paard beweegt, werken er grote krachten binnen een gewricht en wordt het gewricht blootgesteld aan schokken. Kraakbeen kan binnen bepaalde grenzen vervormen zonder beschadigd te geraken, waardoor het in staat is om deze schokken voor een deel te absorberen.

De overgebleven krachten en schokken die op een gewricht inspelen worden vervolgens opgevangen door **gewrichtsbanden (6), pezen (5) en spieren (4)**. Bij artrose treedt er slijtage op van dit kraakbeen waardoor op termijn dit gewricht minder goed zal kunnen bewegen en amper nog schokken zal kunnen verdragen.

Een gewricht wordt door het **gewrichtskapsel (8)** met pezen (= uiteinden van spieren) en banden (= directe verbinding tussen twee beenderen zonder tussenkomst van een spier) op zijn plaats gehouden. De binnenkant van het gewrichtskapsel wordt bedekt door een slijmvlies dat ook wel synoviaal membraan genoemd wordt. Dit membraan maakt de **gewrichtsvloeistof (synovia) (3)** aan. Dit is de dikke, stroopachtige vloeistof, die een belangrijke rol speelt in de "gezondheid" van het gewricht.

Ze zorgt voor het voeden van het kraakbeen, voor afvalverwijdering, hydrostatische stabilisatie en smering. Het kraakbeen wordt namelijk niet vanuit het onderliggende bot gevoed door middel van bloedvaatjes.

Mede daarom kan een beschadiging in het gewrichtskraakbeen nooit helemaal herstellen. Grote beschadigingen in het kraakbeen worden opgevuld met littekenweefsel.

Figuur 5: Van gezond gewricht naar beschadigd gewricht.

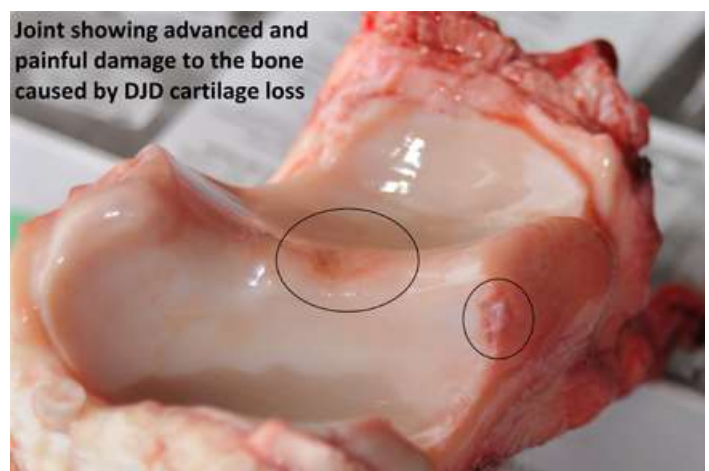
Wanneer gewrichtskraakbeen onvoldoende steun kan bieden (omdat het beschadigd is), reageert het gewricht met botwoekering aan de randen. Dit wordt osteofytvorming genoemd en kan duidelijk gediagnosticeerd worden op een röntgenfoto.

Het is een fysiologische reactie op de verminderde belastbaarheid van het gewricht. Osteofytvorming leidt tot verbreding van het gewricht, zodat de druk (lichaamsgewicht) over een grotere oppervlakte wordt verdeeld. Na verloop van tijd verandert ook de structuur van het bot. Dit komt omdat dit bot abnormaal wordt belast, waardoor herhaaldelijke beschadigingen ontstaan die vervolgens weer herstellen. Het gevolg is een botstructuur met cysten en daaromheen extra dicht "reparatiebotweefsel" oftewel: osteosclerose.

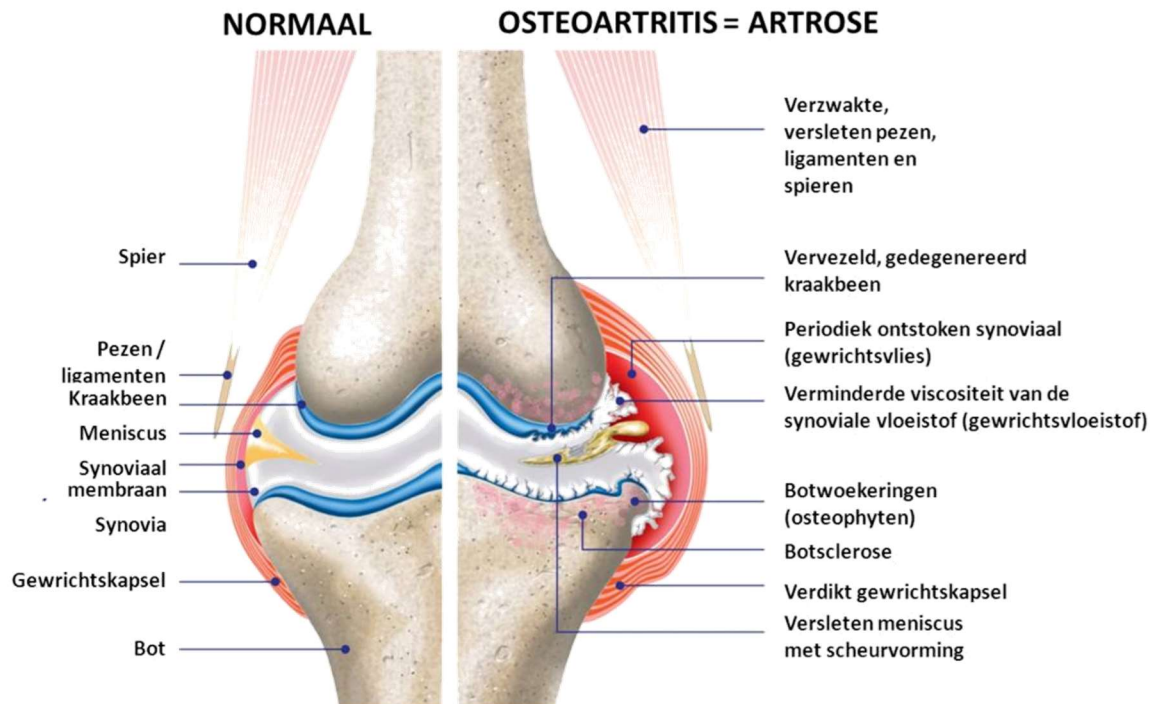
In het geval van zeer ernstige artrose kan de kraakbeen laag zich niet meer herstellen en zal ze zelfs gedeeltelijk verdwijnen.

Osteosclerose is op zijn beurt ook te zien op een röntgenfoto. Uiteindelijk kan osteosclerose leiden tot een verandering van het gehele gewricht.

Zo beïnvloedt het ook de gewrichtsvloeistof (synovia), de spieren en de zenuwen.

Figuur 6: Gewricht met beschadigd kraakbeen.

Figuur 7: Vergelijking gezond gewricht met beschadigd gewricht.

Osteoarthritis kan in alle gewrichten in het lichaam voorkomen, ook in de gewrichten van de rug. Tussen elke rugwervel zitten een aantal gewrichten. Als daar osteoarthritis optreedt kan er ook spondylose ontstaan.

We spreken van spondylose wanneer er tussen twee wervels, als “reactie” op de osteoarthritis, nieuw bot wordt gevormd. Het nieuwe bot vormt dan een soort van “bruggetje” tussen de twee wervels waardoor het gewricht niet meer kan bewegen.

De spondylose op zich hoeft niet altijd pijnlijk te zijn, behalve wanneer de omliggende zenuwen ook onder druk komen. In uitzonderlijke gevallen kan, wanneer deze druk te groot wordt, er zelfs verlamming optreden.

We kunnen zodoende vaststellen dat osteoarthritis elk gewricht kan aantasten waar twee, met kraakbeen bedekte botten samenkomen. De kogels, hakken en knieën zijn enkele van de meest voorkomende gewrichten die bij paarden worden gediagnosticeerd met osteoarthritis. Maar elk gewricht kan worden aangetast, inclusief alle individuele gewrichten over de lengte van de ruggengraat, hals, heupen en zelfs het TMJ (temporomandibular joint).

1.3. Oorzaken van osteoartritis volgens de westerse geneeskunde.

1.3.1. Theorie

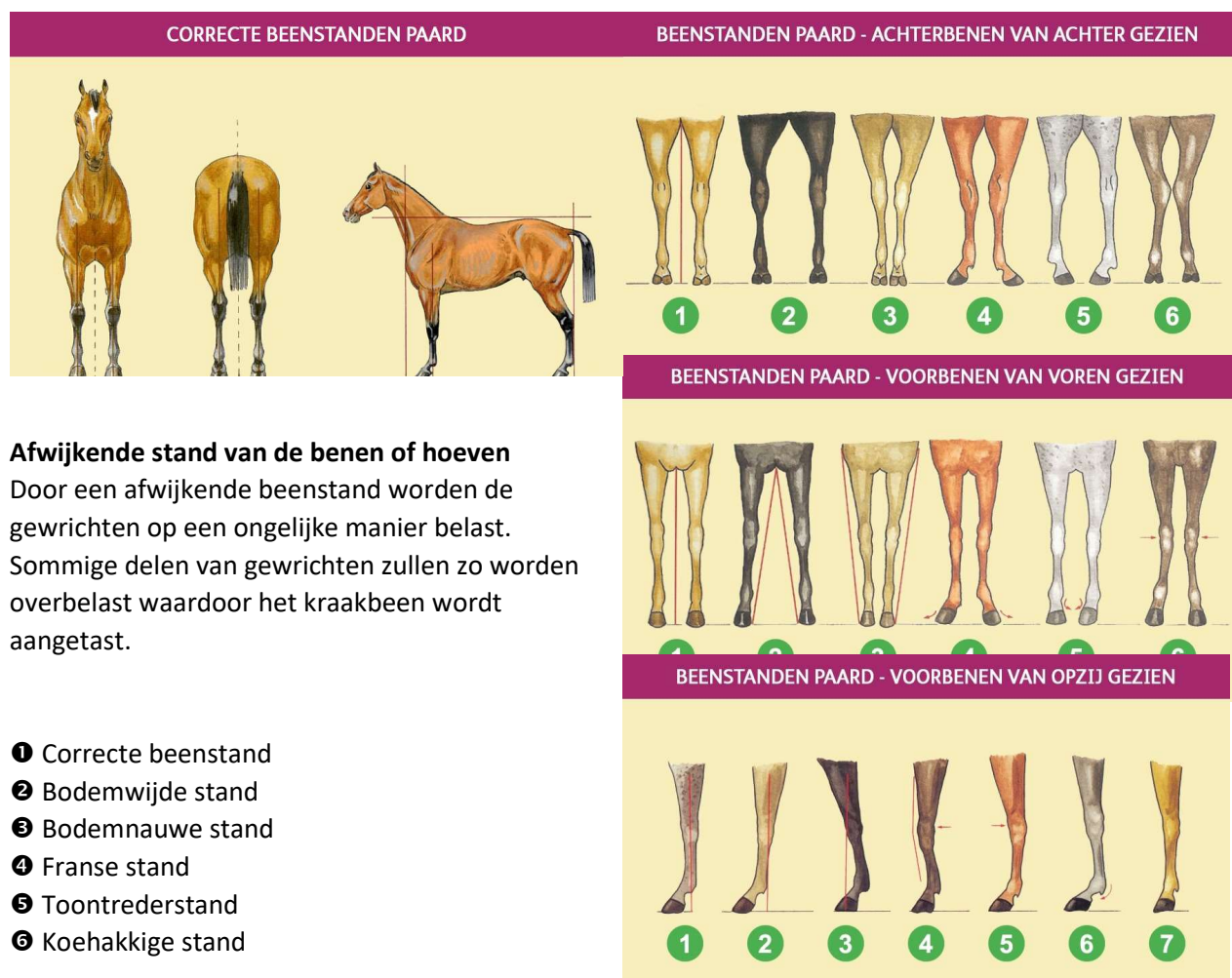
Het ontstaan van osteoartritis kan veel verschillende oorzaken hebben. De belangrijkste oorzaken zijn:

Ouderdom

Ouderdom is geen ziekte, maar een leven lang belasting en overbelasting telt op. De aanmaak van kraakbeen gaat op latere leeftijd ook minder snel verlopen dan de afbraak waardoor de hoeveelheid kraakbeen geleidelijk afneemt. Gewrichten van oudere paarden hebben gedurende het leven vaak veel te verwerken gehad. De grenzen waarbinnen het veilig belast kan worden zijn over het algemeen kleiner dan bij jonge paarden. Overbelasting treedt dus sneller op!

Overbelasting

Door overbelasting van het gewricht, acuut of geleidelijk, kan het kraakbeen beschadigd worden. Paarden die zeer intensief, langdurig of onder zware belasting, bewegen hebben een grotere kans op het ontwikkelen van osteoartritis. Zo zullen sportpaarden op termijn meer kans lopen op ontwikkeling van osteoartritis door overbelasting.

Figuur 8: Verschillende beenstanden van een paard.

Breuken

Door een breuk kan een bepaald onderdeel in het gewricht beschadigen. Als daardoor een gewricht niet meer goed kan scharnieren kan dit gewrichtsslijtage veroorzaken.

Gewrichtsinfecties

Door een infectie kan kraakbeen worden aangetast. Dit kraakbeen is vervolgens minder goed in staat om normale belasting van het gewricht te kunnen verdragen.

Silicium te kort

Silicium is één van de bouwstoffen van bindweefsel en collageen (= Vezelvormig eiwit in bindweefsel, kraakbeen en been). Wanneer een tekort van dit belangrijke mineraal optreedt, is het paard mogelijks niet meer in staat om (genoeg) bindweefsel aan te maken of te herstellen. Hierdoor zal er gewrichtsslijtage veroorzaakt worden.

Zware kneuzing

Ongelijke of slechte kwaliteit van de rijbodem

Erfelijke aanleg voor osteoartritis en de lichaamsbouw van het paard

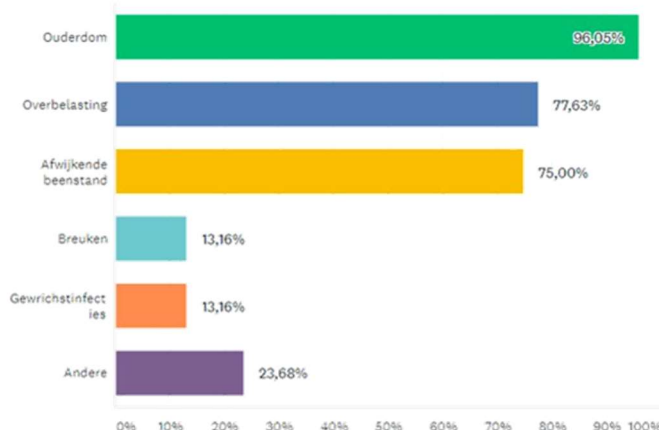
Overgewicht

Overgewicht zorgt namelijk in dit geval voor overbelasting van het gewricht en na enige tijd dus ook voor het kraakbeen.

1.3.2. Bevindingen specialisten

In mijn 'enquête' gericht aan de specialisten heb ik ook gevraagd wat volgens hen de voornaamste oorzaken zijn van osteoartritis vastgesteld bij de door hen behandelde paarden.

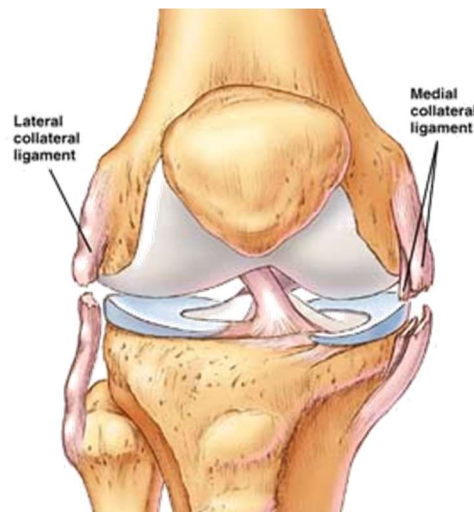
Het volgende schema geeft de resultaten hiervan weer.

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES	
▼ Ouderdom	96,05%	73
▼ Overbelasting	77,63%	59
▼ Afwijkende beenstand	75,00%	57
▼ Breuken	13,16%	10
▼ Gewrichtsinfecties	13,16%	10
▼ Andere	23,68%	18
Totale aantal respondenten: 76		

Als aanvulling bij 'andere' schreven de specialisten nog volgende, niet door mij vernoemde, oorzaken:

- Overbelasting in combinatie met te jong starten met de training.
- Instabiliteit gewricht(en) door ligament verbonden letsels.
- (Genetische) aanleg.
- Als gevolg van fragmenten in het gewricht.
- Onbehandelde OCD (= Osteo Chondrosis Dissecans betekent letterlijk, een verstoring van het verbeningsproces van kraakbeen naar bot waarbij stukken bot of kraakbeen loskomen.)
- Herhaald microtrauma (= Kleine scheurtjes in het peesweefsel), gewrichtsinstabiliteit en erfelijke aanleg.
- Instabiliteit ten gevolge van bijvoorbeeld collateraalband letsels. (Figuur 9) (= De knie heeft een binnenste (mediale) en een buitenste (laterale) collaterale band die de knie stabiliseert tegen zijwaartse krachten.)
- Slecht management, onkunde tijdens het rijden en het trainen.
- Na behandeling met Corticosteroïden.

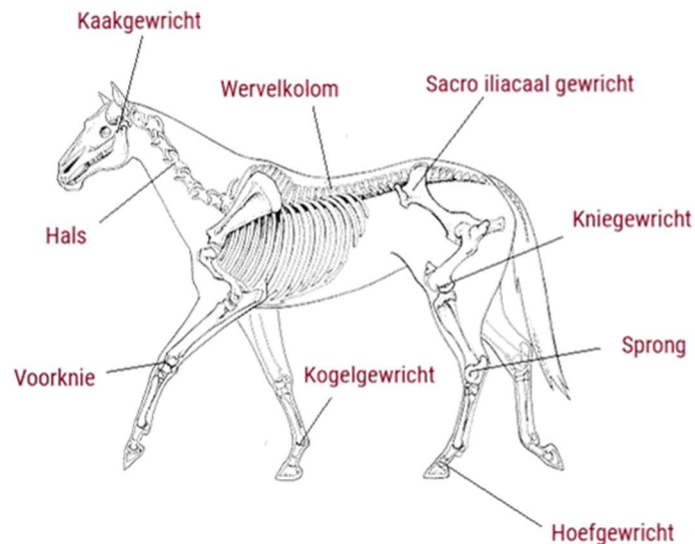
Figuur 9: Knie met bijhorende ligamenten.

Volgens specialisten (in de klassieke/westerse geneeskunde) zijn de grootste boosdoeners die osteoarthritis veroorzaken bij paarden: ouderdom, overbelasting en een afwijkende beenstand.

1.4. Symptomen van osteoartritis in de westerse geneeskunde.

1.4.1. Theorie

Osteoartritis kan op verschillende plaatsen in het paardenlichaam voorkomen. Vanzelfsprekend overal daar waar gewrichten zijn.

Figuur 10: Belangrijke gewrichten bij een paard.

Zo zien we vooral volgende symptomen van osteoartritis terugkomen:

In het begin van de osteoartritis zijn de symptomen niet erg zichtbaar of duidelijk. Dit maakt dat oplettendheid en goede observatie van de eigenaar cruciaal zijn om vroegtijdig de artritis op te merken.

Erg belangrijk hierbij om te weten is, dat een paard net als wij kan overcompenseren.

(Bijvoorbeeld: Je paard loopt kreupel, dus je zou kunnen concluderen dat het probleem in de benen zit. Dat kan, maar het is ook goed mogelijk dat het probleem zich onderin de ruggenwervels bevindt en dit actief ontzien wordt.)

In het algemeen zal het paard vaak stijf bewegen voornamelijk na rust. Verder zal het paard moeite hebben met opstaan en zal het langzaam op gang komen. Naarmate de rijtijd vordert zal de stijfheid meestal verdwijnen en lijkt het of er niets aan de hand is.

De symptomen uiten zich meestal meer bij koud en nat weer.

Vaak zal het paard ook vrij zuur reageren tijdens het rijden of weerstand bieden tegen ruiters hulpen.

Ook ten opzichte van soortgenoten kan hun gedrag veranderen.

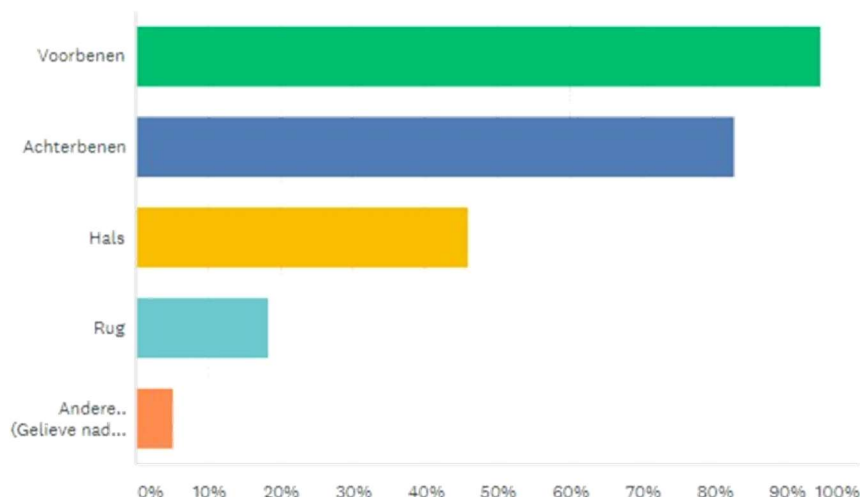
Na verloop van tijd zal het paard ook spiermassa verliezen.

Meer gericht op de verschillende lichaamsdelen vinden we volgende symptomen:

- Bij osteoartritis in de hals of nek hebben de paarden moeite om hun hals te strekken en/of de hals te buigen. Dit kan zich zelfs soms uiten in een verslechterd en/of verminderd eetgedrag.
- Wanneer het zich manifesteert in de benen willen de paarden niet bewegen of lopen ze vaak kreupel. Soms kan het opvallen dat ze vaker op één been rusten om het andere te ontzien of hebben ze moeite met het geven van een been.
- Bij een acute beschadiging of overbelasting van het gewricht, kan het gewricht aanzienlijk opzwellen en warm aanvoelen. Soms uit het zich ook in ataxie (Wankele gang).
- Osteoartritis in het kaakgewricht maakt het kauwen moeilijk, waardoor ze scheef of aan één kant kunnen gaan kauwen.
- Bij osteoartritis in de ruggenwervels zijn er in het begin niet altijd klachten. Wanneer de paarden toch pijn beginnen te ervaren zullen ze moeite hebben met zijgangen, de rug minder buigen en strekken en zal er een verminderde 'rugvering' zijn. Ook bij palpatie op de rug zijn ze dan zeer gevoelig. Vaak gaan ze erg protesteren bij het rijden.
- Wanneer het voorkomt in de SI-gewrichten (= het gewricht tussen het heiligbeen (sacrum) en bekkenvleugel (ilium) aan de achterzijde van het bekken) hebben de paarden minder 'schwung' en meer moeite met aanleuning, bij galopperen of galopwissels.

1.4.2. Bevindingen specialisten

De aangeschreven dierenartsen en paardenklinieken hebben ook hierover hun vaststellingen meegedeeld.

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES	
▼ Voorbenen	94,74%	72
▼ Achterbenen	82,89%	63
▼ Hals	46,05%	35
▼ Rug	18,42%	14
▼ Andere.. (Gelieve nader toe te lichten)	Reacties 5,26%	4
Totale aantal respondenten: 76		

De andere plaatsen die zij ook nog benoemden waren het bekken en het kaakgewricht.

1.5. Diagnose van osteoartritis

1.5.1. Theorie

Om een paard te helpen comfortabel te leven met osteoartritis, is het van groot belang deze aandoening in een vroeg stadium op te sporen en onder controle te krijgen. Hoe vroeger dit opgemerkt wordt, hoe meer schade aan het kraakbeen voorkomen kan worden. Maar in de meeste gevallen, tegen de tijd dat een paard kreupel is, is het al vergevorderd.

Daarom dat het superbelangrijk is om zelfs ook maar de kleinste afwijking in het bewegingspatroon of pijnsensatie van het paard waar te nemen.

De dierenarts zal in de meeste gevallen zijn diagnostisch onderzoek beginnen met een hands-on onderzoek om te zoeken naar warmte en zwelling in de gewrichten, gevolgd door een 'kreupelheidsexamen' inclusief flexietests. Bij het 'kreupelheidsexamen' gaat men het paard in rust bekijken om te bekijken hoe de stand en de balans van het paard is. Vervolgens gaat men de verschillende gangen beoordelen zowel op de harde en deels zachte bodem. Verkorte passen, onregelmatig plaatsen van de voeten, stijfheid en hoofdbeweging worden dan bekeken. Bij de flexietest gaat men kijken hoe het paard reageert bij het draven wanneer men tijdelijk druk uitoefent op de gewrichten, banden en/of pezen.

Als het paard reeds kreupel is, kan een verdacht gewricht of pijnzenuw die het gewricht van (pijn)gevoel voorziet worden ingespoten met een verdovend middel. Hierbij onderzoekt men eventuele zenuwblokkades. Bij het aanprikken van het gewricht komt er vaak gewrichtsvloeistof vrij en ontstaat al meteen een eerste indruk van de kwaliteit van die vloeistof.

Is deze erg dun of niet helemaal helder, dan is dit al verdacht.

Loopt het paard na de inspuiting met een plaatselijk verdovend middel, niet meer kreupel, dan is de juiste pijnregio gelokaliseerd en kan er een juiste diagnose worden gesteld aan de hand van verschillende beeldvormingstechnieken.

Ook wordt er soms gebruik gemaakt van nucleaire scintigrafie (= botscan) die subtiele, vroege veranderingen kan detecteren die wijzen op een letsel in de botten.

Figuur 11: Röntgenfoto van de botstructuur van een gewricht.

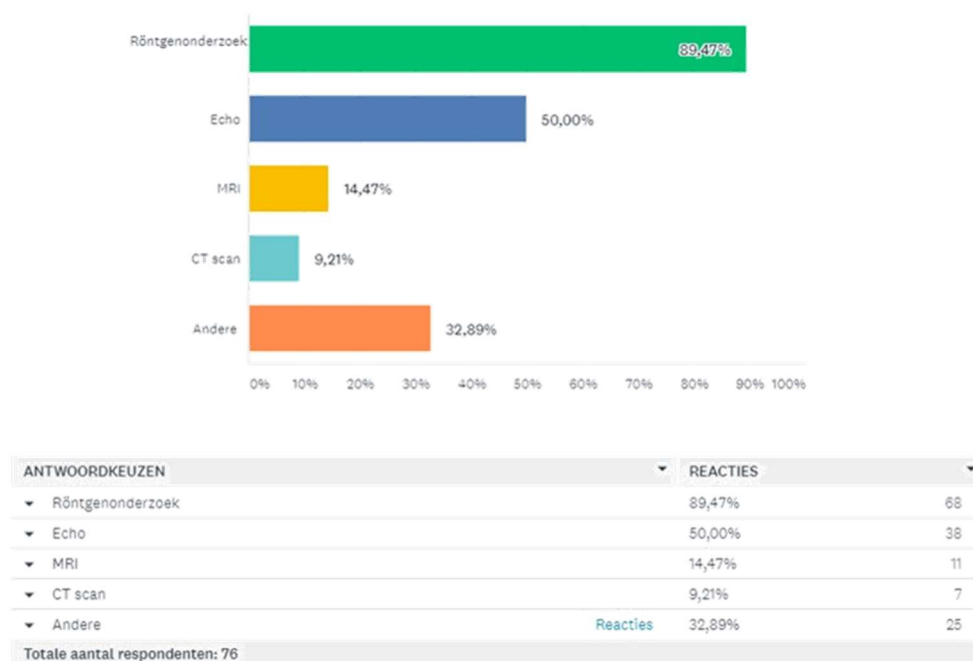
Röntgenfoto's zullen de meer significante veranderingen tonen in de botstructuur. Kraakbeen is echter niet zichtbaar op röntgenfoto's.

Voor meer informatie over de weke delen in een gewricht kan een CT (= computertomografie), MRI (= magnetic resonance imaging) of echografisch onderzoek worden ingesteld. Bij de MRI moet het paard onder algehele anesthesie.

Artroscopie (= het inbrengen van een vezel optische "camera" direct in het inwendige van het gewricht) is de beste manier om laesies (= afwijkend weefsel) in het kraakbeen te diagnosticeren.

1.5.2. Bevindingen specialisten

Ook over de verschillende diagnosetechnieken heb ik navraag gedaan bij de specialisten om zo weer te kunnen geven welke technieken bij hen het meest aan bod komen.

Bij 'andere' schreven de meesten ook nog de anamnese, het klinisch onderzoek, de lokale anesthesie en onderzoek van het synoviaal vocht.

1.6. Behandelmethodes in de westerse geneeskunde

1.6.1. Theorie

Er zijn diverse behandelingen, de één al wat ingrijpender als de andere, die helpen om de symptomen te bestrijden. Ze zijn gericht op het stoppen of afremmen van de ontstekingscyclus, het verlichten van de pijn, het verminderen van de stijfheid en het zoveel mogelijk ondersteunen van de vorming van nieuw kraakbeen. Het is echter niet mogelijk om de reeds opgelopen schade aan het gewricht te herstellen.

Specialisten zijn het niet altijd eens over welke behandelingen al dan niet (voldoende) effectief zijn.

In de eerste plaats wordt meestal voor een zo minimaal invasief mogelijke behandeling gekozen. Enerzijds om onnodig trauma te voorkomen en anderzijds om financiële redenen.

Volgende behandelingen zijn mogelijk:

- **Medicatie en supplementen:**

Er bestaan een héél deel soorten medicatie en supplementen, maar ik bespreek hierbij de meest gekende en gebruikte soorten.

- Corticosteroïden: Injecties met corticosteroïden, vaak gecombineerd met hyaluronzuur in de synoviaal vloeistof van de gewrichten. Hyaluronzuur is een natuurlijk bestanddeel van de synoviaal vloeistof en van het gewrichtskraakbeen. De injecties zijn relatief goedkoop en verlichten de pijn en remmen de achteruitgang.
- Collageen is een eiwit dat een belangrijk onderdeel is van bindweefsel en de opbouw van kraakbeen verbetert.
- Glucosamine is een lichaamseigen stof welke een belangrijke rol speelt in de opbouw van het kraakbeen en de kwaliteit van de gewrichtsvloeistof.
- MSM: (Methylsulfonylmethaan) Het is een organisch gebonden zwavelverbinding. Het vermindert de pijn, werkt ontstekingsremmend en versterkt het effect van glucosamine.

- **IRAP/ACS-therapie (Interleukine Receptor Antagonist Protein /Autologus Conditioned Serum):**

Dit is een vrij recente ontwikkeling in de behandeling. Het is een inentingsstof die werd ontwikkeld om het proces van kraakbeendegeneratie te vertragen en het effect van het ontstekings eiwit, Interleukine 1, dat bij een gewrichtsontsteking wordt geproduceerd, tegen te gaan. Het zou een goed alternatief zijn voor de behandeling met corticosteroïden wanneer je wedstrijden rijdt. Corticosteroïden mag je immers niet gebruiken dan, vanwege de medicatieregels. IRAP is technisch gezien ook geen medicijn, maar de toepassing is arbeidsintensief en de kosten zijn hoog.

- **Stamceltherapie:**

Stamcellen zijn cellen die de eigenschap hebben om zich enerzijds te vermenigvuldigen en anderzijds om te vormen tot verschillende weefseltypen, waaronder peesweefsel, ligament weefsel, kraakbeen, bot....

Bij het gebruik van stamcellen kunnen we dus spreken van een regeneratieve behandeling, met als doel het beschadigde weefsel te vervangen door nieuw weefsel met eenzelfde kwaliteit als het oorspronkelijke weefsel. Stamcelproductie gebeurt door afname van vetcellen ter hoogte van de staartbasis, waarna de stamcellen gekweekt worden in een daarvoor gespecialiseerd labo. Na opkweken van de stamcellen worden deze onder echografische begeleiding rechtstreeks in het letsel ingespoten.

- **Aangepast beslag:**

Een goed hoefverzorging is altijd zeer belangrijk, maar zeker ook bij osteoarthritis, of de paarden al dan niet werken! Correcte bekapbeurten zijn essentieel voor het comfort van je paard en om hem pijnvrij te laten rondlopen. Er bestaat ook een schok dempend beslag om het comfort te verbeteren.

- **Aangepaste beweging:**

Op het moment dat het paard echt kreupel is, wordt een paard best niet meer bereden. Vaak wordt dan ook gezegd dat het het beste is om het paard een bepaalde periode op “boxrust” te zetten. Wanneer het nog niet zo ver gevorderd is, is het best dat je zorgt dat het paard zijn spieren en gewrichten warm zijn voordat je hem echt aan het werk zet. De warming up en cooling down voor en na de training zijn dan essentieel. Je paard op een gecontroleerde en comfortabele manier aan het werk houden is dan de sleutel om zijn gewrichten in beweging te houden en zijn spiermassa te behouden. Ook al lijkt het aantrekkelijk om een stijf paard binnen te houden wanneer hij echt heel erg stijf is en duidelijk last heeft (zoals op koude dagen), is het volgens velen echt het beste om hem zoveel mogelijk buiten te laten. Zolang hij niet buiten staat met kuddegenootjes die hem rondjagen, kan je paard zijn eigen tempo bepalen en dingen doen die hij het fijnst en comfortabelst vindt.

- **Optimaliseren van de weidegang:**

Het is best het paard te houden op een zachte ondergrond. Op stal kan het fijn zijn om extra bodembedekking neer te leggen, vooral als hij veel tijd liggend doorbrengt om zijn pijnlijke gewrichten te ontlasten. Meer bodembedekking kan ook helpen als hij lastig overeind kan komen door de stijve gewrichten.

- **Extracorporale shock wave therapie (ESWT):**

Dit is een behandeling die afkomstig is uit de humane geneeskunde. Bij de shockwave therapie wordt gebruik gemaakt van hoogenergetische drukgolven, de “shockwaves”, die worden opgewekt in een generator en worden overgebracht via een sonde tot een welbepaalde diepte in het te behandelen weefsel. Omdat hier ook sprake is van een pijnstillend effect, is dit verboden bij paarden in de competitie!

- **Gewicht:**

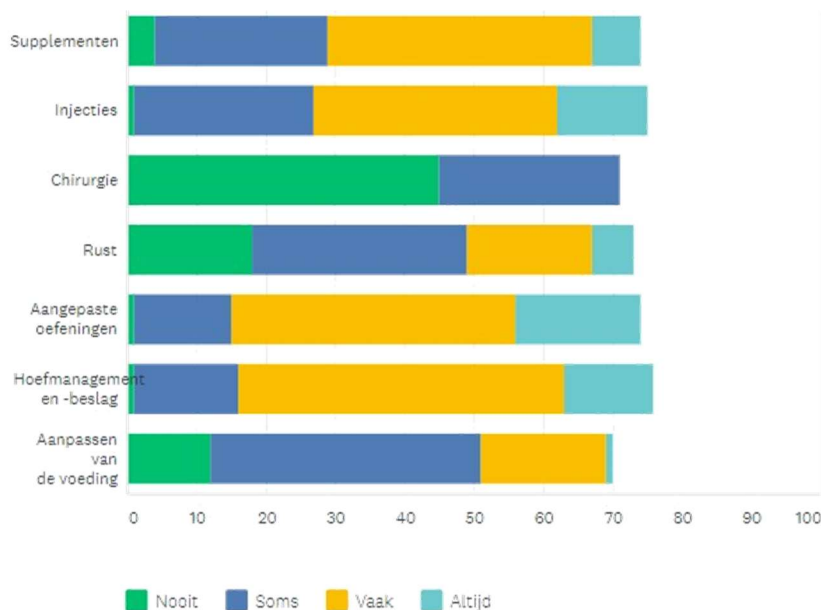
Logischerwijze is het belangrijk te zorgen dat je paard op een gezond gewicht blijft. Overgewicht zorgt immers voor meer druk op de gewrichten dus zeker het voedingsschema tijdig aanpassen wanneer het paard (tijdelijk) minder aan het werk wordt gezet.

- **Chirurgie:**

In ernstige gevallen, waar er geen andere manier is om de pijn te verlichten, kan een dierenarts beslissen om een gewricht te fuseren. Ofwel door chemische, laser, of fysische chirurgie, vernietigt de chirurg het resterende kraakbeen, waardoor de twee blootgestelde botuiteinden samen kunnen groeien tot één enkele, onbeweeglijke structuur ondersteund door plaatjes en schroeven. Deze ingreep wordt het vaakst gedaan in het kroongewricht, maar in sommige gevallen is dit ook mogelijk in andere gewrichten zoals de kogel, de sprong en zelfs de schouder en de hals.

1.6.2. Bevindingen specialisten

Aan de hand van mijn navraag aan de 76 specialisten welke technieken/behandelingen zij het vaakst gebruiken of voorschrijven kreeg ik volgende inzichten:

	NOOIT	SOMS	VAAK	ALTIJD	TOTALE AANTAL RESPONDENTEN
Supplementen	5,41% 4	33,78% 25	51,35% 38	9,46% 7	74
Injecties	1,35% 1	35,14% 26	47,30% 35	17,57% 13	74
Chirurgie	63,38% 45	36,62% 26	0,00% 0	0,00% 0	71
Rust	24,66% 18	42,47% 31	24,66% 18	8,22% 6	73
Aangepaste oefeningen	1,39% 1	19,44% 14	56,94% 41	25,00% 18	72
Hoefmanagement en -beslag	1,33% 1	20,00% 15	62,67% 47	17,33% 13	75
Aanpassen van de voeding	17,14% 12	55,71% 39	25,71% 18	1,43% 1	70

Naast deze mogelijkheden gaven de bevroegden ook nog volgende toegepaste behandelingen mee:

- Osteopathie
- Acupunctuur Homeopathie
- Fytotherapie of kruidengeneeskunde
- Lasertherapie

Belangrijk om te vermelden is dat dit een samenvatting is van de (vaakst) gebruikte behandelingen. In de praktijk wordt er telkens geval per geval bekeken om te beslissen welke behandelingen al dan niet toegepast worden.

2. Wat is osteoartritis in de oosterse geneeskunde?

2.1. Inleiding

De term 'osteoartritis' bestaat niet in de oude Chinese medische teksten. Er zijn wel beschrijvingen van ziektes die qua klinische kenmerken sterke gelijkenissen vertonen.

Over het algemeen wordt osteoartritis meestal gecategoriseerd als een 'bi-syndroom' (= pijnlijk obstructiesyndroom) en meer specifiek als een 'bi-syndroom' van het bot.

In moderne teksten beschrijft de term 'bi-syndroom' aandoeningen van pijn of gevoelloosheid van spieren, pezen en gewrichten als gevolg van een invasie van externe pathogene wind, kou en/of vochtigheid.

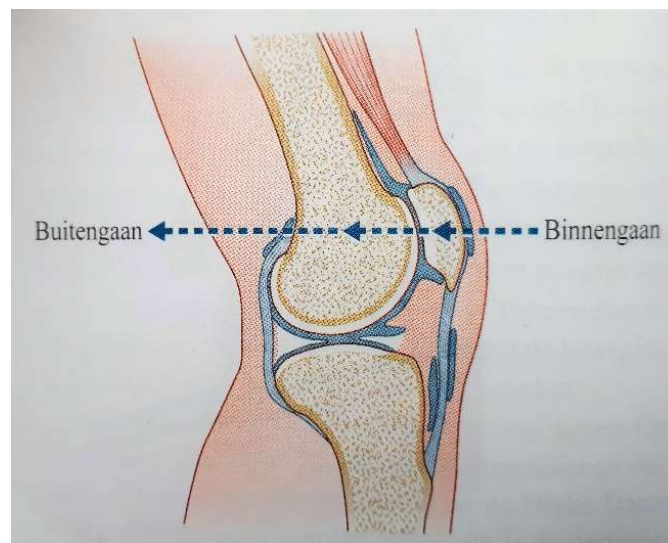
Over het algemeen wordt osteoartritis beschouwd als een type 'bi-syndroom' veroorzaakt door uitputting van de Nier en Lever (= Chinese 'organen' die Qi in het lichaam produceren en reguleren) en zo de invasie van externe pathogene factoren uitnodigt. (Qi = energie)

Een dergelijke invasie belemmert de kanalen of meridianen, wat leidt tot verminderde Qi en bloedcirculatie met als gevolg pijn.

De gewrichtskapsels zijn ook ruimtes of holtes waar het Qi naar binnen-en buitengaat. (Fig. 12)

De circulatie van het Qi in en uit de gewrichten wordt vooral gecontroleerd door elke meridiaan die door dat gewricht loopt.

Dit kan echter ook in het algemeen beïnvloed worden door de Lever (omdat deze alle pezen controleert) en de Drievoudige Verwarmer (omdat deze alle holtes controleert).

Figuur 12: Circulatie van de Qi door een gewricht.

Als het Qi de gewrichten op een evenwichtige manier naar binnen- en buitengaat, zal het gewricht pijnloos en zijn beweging onbeperkt zijn.

Als het Qi te veel naar buitengaat, zal het gewricht stijf en pijnlijk zijn, en de extensie (strekken) zal moeilijk zijn.

Als het Qi te veel naar binnengaat, zal het gewricht zwak en pijnlijk zijn, en zal de adductie (naar lichaam toe) moeilijk zijn.

2.2. De verschillende oosterse benaderingen

De Nier wordt traditioneel beschouwd als het primaire orgaan dat betrokken is bij de ontwikkeling van het bi-syndroom, met de Lever als secundaire orgaan. De Nier zou botten domineren. De Nieressence (jing) (een vitale stof die verantwoordelijk is voor de vorming van botten, groei en ontwikkeling) neemt af met de leeftijd, waardoor de Qi van de organen uitgeput raken, de botten broos worden, de pezen verstijven en de beweging daardoor ook vermindert. De Lever zou Bloed opslaan en de pezen (pezen, kraakbeen en ligamenten) onder controle houden door zijn voedende en vocht inbrengende functies. De Milt is ook betrokken vanwege zijn acties van het beheersen van de spieren en ledematen, en het transformeren en transporteren van vloeistoffen en Qi. Miltuitputting kan leiden tot een tekort aan Qi en Bloed (aangezien de Milt Qi produceert), waardoor het tekort aan Nier- en Leverbloed verder wordt versterkt. Bovendien wordt de Milt gemakkelijk beïnvloed door externe vochtigheid.

- Yin en Yang

Het concept Yin en Yang is waarschijnlijk de meest belangrijke en kenmerkende theorie van de oosterse geneeskunde. Alles in de oosterse medische fysiologie, pathologie en behandeling kan uiteindelijk teruggebracht worden tot Yin en Yang.

Het concept Yin en Yang is héél eenvoudig, maar tegelijk ook bijzonder diepgaand.

Yin en Yang vertegenwoordigen tegengestelde, maar ook aanvullende kwaliteiten. Elk ding of fenomeen kan zichzelf en zijn tegengestelde zijn. Tevens bevat het Yin het zaad van het Yang, zodat Yin zich in Yang kan transformeren, en omgekeerd.

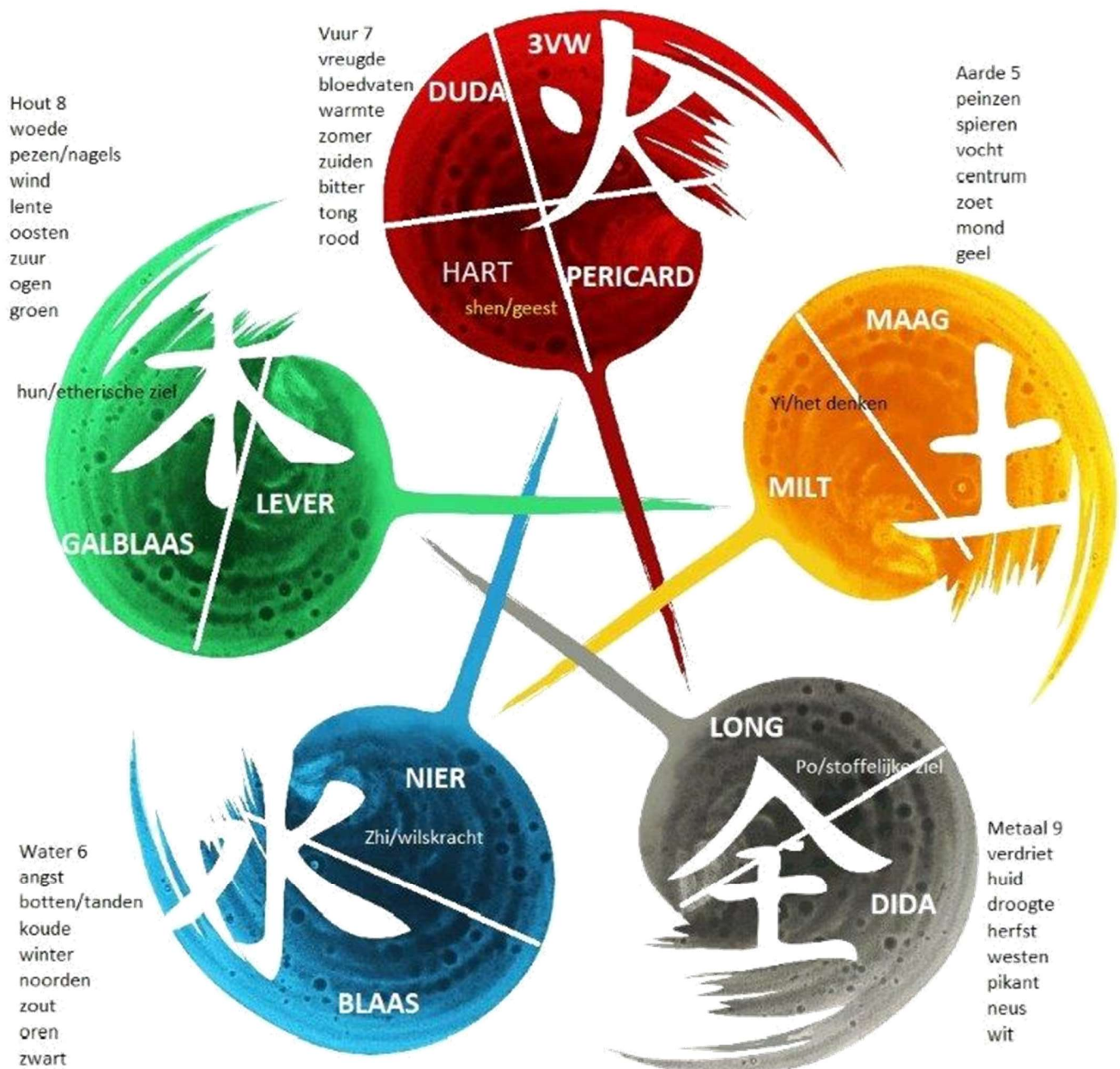
Yin-Yang is een relatief concept, iets is Yin of Yang in vergelijking met iets anders. Bij een aandoening zijn Yin en Yang niet in harmonie, en manifesteren Yin en Yang zich. We spreken dan van Yinne of Yange symptomen. Bij een reumatische aandoening speelt koude (Yin) zowel van buitenaf maar ook intern een belangrijke rol. Dit betekent dat er een relatief tekort is aan Yang energie.

- Qi

De oosterse geneeskunde werkt op de Qi. Qi is een chinees begrip dat meestal vertaald wordt als “energie” of “levensenergie”. Het is niet meetbaar d.m.v. bloedonderzoek, is niet zichtbaar onder de microscoop en niet terug te vinden als het lichaam wordt opengelegd. Binnen de Chinese gezondheidsleer wordt Qi gezien als de levensenergie die door je lichaam stroomt om zo de organen van energie te voorzien, het is de (levens)energie die Yin en Yang verbindt. Qi beschermt het lichaam tegen schadelijke invloeden van buitenaf. Ze verwarmt het lichaam en is de bron van beweging en groei. Wanneer er een vrije stroming is van Qi, zijn Yin en Yang en dus het ganse paard in balans. Maar wanneer de Qi stagneert, kan dat tot ziekte leiden. Pijn is altijd het gevolg van een blokkade in de normale stroom van Qi en/of Bloed.

- De 5 elementen

De vijf elementen, vuur, aarde, metaal, water en hout zijn een andere manier (naast Yin en Yang) om natuurlijke krachten te beschrijven. Zij worden gebruikt om de natuurlijke omgeving en het lichaam aan te duiden, waarbij elk element bepaalde organen en lichaamsfuncties bestuurt. Elk element wordt geassocieerd met een smaak, kleur, seizoen en richting. De vijf elementen staan onderling in verbinding met elkaar en beïnvloeden elkaar. Het wordt een heel interactief fysiologisch geheel van allerlei functies en fenomenen, die een verhelderende kijk geven over het functioneren van het paard. Het water element is het meest betrokken bij osteoartritis. Dit element is het meest Yin element en wordt geassocieerd met de Nier energie.

Figuur 13: Voorstelling van de 5 elementen.

- De twaalf organen

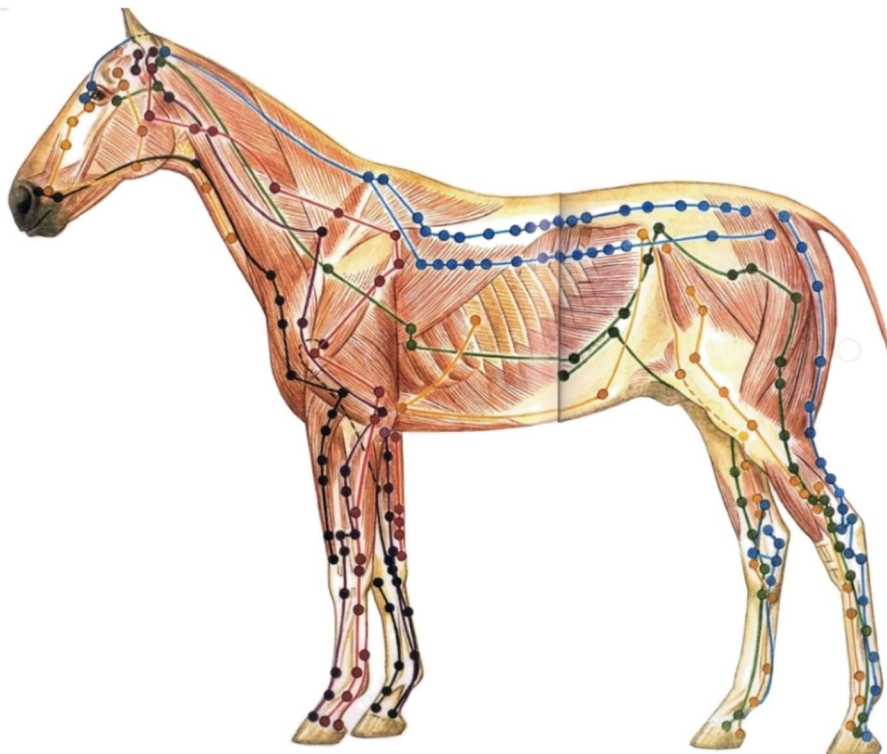
Elk orgaan heeft een aantal functies, lichaamsgebieden die het bestuurt, en een meridiaan waarlangs de meridiaanpunten liggen.

De opvatting over wat een orgaan (= Zang Fu) is in de traditionele oosterse geneeskunde volkomen verschillend van de westerse.

Wanneer we het in de oosterse geneeskunde hebben over een bepaald orgaan, dan praten we meestal niet over de lichamelijke structuur van dat orgaan. We spreken dan over een ingewikkelde reeks van functies die het orgaan, naar men aanneemt, in het lichaam uitoefent. Dit zijn eigenlijk de energetische functies. De organen in de oosterse geneeskunde worden meestal met een hoofdletter aangegeven.

- De meridianen en hun meridiaanpunten

Op het lichaam van het paard lopen verschillende meridianen of energiebanen, die met de organen verbonden zijn. Heel dit meridianensysteem is één groot netwerk, en in dit netwerk is er volop leven. Qi, Bloed en lichaamsvloeistoffen lopen door deze banen, ze vervoeren de levenskracht, reguleren de spijsvertering, ruimen blokkades op en bepalen zelfs de snelheid en manier waarop de cellen veranderen. De stroming in de meridianen is belangrijk voor zowel het lichaam als de bloedsomloop. Ze beïnvloeden alle organen en fysiologische systemen, zoals de ademhaling, de spijsvertering, het skelet, de spieren, de bloedsomloop en het lymfvatenstelsel. Als de Qi uit de meridianen is, is het paard dood, en ligt er een levenloos lichaam. Meridianen hebben zowel een fysieke als psychische kant. Zo gaat bv. De Longmeridiaan niet alleen over ademhaling, maar ook over de emotie verdriet. En is bv. De Levermeridiaan verstoord, dan hoeft er met de lever niets mis te zijn, maar kan het paard wel veel last hebben van prikkelbaarheid.

Figuur 14: Verloop van de meridianen bij een paard.

Er kunnen grofweg 3 dingen mis zijn met de meridianen:

- Er is te veel energie in een meridiaan.
- Er is te weinig energie in een meridiaan.
- Er is sprake van stagnatie, de doorstroming van de meridiaan is niet goed.

Deze toestanden zijn alle drie te beïnvloeden. Op de meridianen die door het paard lopen zitten verschillende meridiaanpunten die op zich, of samen met andere meridiaanpunten, verschillende “functies” hebben. Blokkades in meridianen kunnen worden opgeheven met behulp van bijvoorbeeld shiatsu, waarbij je op de verschillende meridianen en hun meridiaanpunten gaat werken om het paard te helpen zijn lichaam terug in balans te krijgen.

- Pathogene factoren

De levensenergie (Qi) moet vrij in het lichaam kunnen circuleren. Als dit niet het geval is en andere soorten energieën nemen de plaats in van de Qi, dan treden er blokkades op en reageert het afweersysteem hierop. Het paard krijgt dan klachten en wordt ziek.

Virussen en bacteriën zijn in de westerse geneeskunde belangrijke ziekmakers. In de oosterse geneeskunde bestaat er een breed scala van ziekmakers.

In de oosterse geneeskunde kent men zes externe pathogene (ziekmakende) factoren die het lichaam kunnen binnendringen: Wind (feng), Koude (han), Damp (shi), Hitte (shu), Droogte (zao) en Vuur (huo). Veel interne pathogene factoren geven ongeveer dezelfde symptomen als hun externe pathogene factor.

Het pathogeen Wind wordt gekenmerkt door zijn plotseling, heftig, beweeglijk en veranderlijk optreden.

Bij het pathogeen Koude is het koude-aspect dominant en dit wordt gekenmerkt door algemene tekenen van koude en gewrichts- en spierpijn met stijfheid en verminderde mobiliteit tot gevolg.

Bij het pathogeen Damp moeten wij onderscheid maken tussen externe en interne Damp. Externe Damp wordt veroorzaakt door vochtige weersomstandigheden, interne Damp ontstaat wanneer de transport- en transformatiefunctie van de Milt deficiënt is. Hiermee wordt de vertering bedoeld. Interne Damp en externe Damp beïnvloeden elkaar. Damp wordt gekenmerkt door zeurende spier- en gewrichtspijn met zwelling van het gewricht.

2.3. Oorzaken van osteoartritis in de oosterse geneeskunde.

In de meeste gevallen zijn de externe oorzaken van het bi-syndroom een combinatie van drie pathogenen: Wind, Koude en Vocht.

- Invasie van de meridianen en gewrichten door Wind (Syndroom van Pijnlijke Obstructie)
Als externe Wind de meridianen (in het bijzonder de Yangmeridianen) aanvalt en zich in de gewrichten nestelt, wordt dit een Syndroom van Pijnlijke Obstructie genoemd (BI-syndroom). Wind is altijd aanwezig bij een Syndroom van Pijnlijke Obstructie omdat hij als een “spits” werkt opdat Vocht en Koude de gewrichten zouden kunnen aanvallen.
Als Wind de belangrijkste oorzaak van een Syndroom van Pijnlijke Obstructie is, “zwerft” de gewrichtspijn typisch rond, ze verspringt van gewricht tot gewricht.

Samengevat zijn de symptomen en tekenen van een invasie door externe Wind:

- Afschuw voor koude of wind
 - Niezen
 - Hoest
 - Lopende neus
 - Koorts
 - Kriebel in de keel
 - Oppervlakkige pols
 - Occipitale stijfheid en pijn
-
- Invasie van de meridianen en gewrichten door Koude (Syndroom van Pijnlijke Obstructie)
Als Koude de meridianen aanvalt en zich in de gewrichten nestelt, veroorzaakt ze eveneens een Syndroom van Pijnlijke Obstructie van het type Koude (BI-syndroom).
Dit wordt gekenmerkt door intense pijn, vaak (maar niet uitsluitend) in één gewricht. De pijn verergert door blootstelling aan koude en vermindert door toepassing van warmte.

Samengevat zijn de symptomen en tekenen van een invasie van Koude zijn:

- Koude gevoel
- Koude ledematen
- Dunne heldere afscheidingen
- Pijn
- Verergering door koude en verbetering door toepassing van warmte
- Geen dorst
- Wit tongbeslag
- Langzame pols

- Invasie van de meridianen en gewrichten door acuut extern Vocht
Dit is een acuut Syndroom van Pijnlijke Obstructie van het type Vocht (BI-syndroom). Als slechts één gewricht aangetast is, is het meestal Koude Vocht. De belangrijkste manifestaties zijn plots optredende pijnlijke en gezwollen gewrichten met een zwaartegevoel.
In chronische condities verandert het Vocht zich in Flegma (= slijm), dat de gewrichten belemmert en verdere zwelling en botvormingen kan veroorzaken. Dus als de gewrichten naast gezwollen ook warm aanvoelen bij palpatie, wijst dit op het vasthouden van Warmte Vocht. Meestal stelt men dit bij meerdere gewrichten vast.

Samengevat zijn de symptomen van een invasie van Vocht:

- Zwaartegevoel van het lichaam of het hoofd
- Slechte eetlust
- Thoracaal of epigastrisch volheidsgevoel
- Urinaire moeilijkheden
- Plakkerig tongbeslag
- Pijnlijke en gezwollen gewrichten
- Glijdende of zachte pols

2.4. De diagnose in de oosterse geneeskunde

Bij een aandoening van het paard gaan we bij de behandeling vooral de oorzaak van de klacht aanpakken. We gaan het eerder holistisch (geheel) bekijken dan analytisch. Bij het maken van een diagnose wordt rekening gehouden met een brede waaier van aanwijzingen. Die worden gehaald uit wat de eigenaar zegt, uit observatie van gedragspatronen en uiterlijke kenmerken, en uit aanraking.

- We gaan eerst een uitgebreide anamnese (verzamelen van gegevens) opmaken. Hierbij overlopen we met de eigenaar een vragenlijst waarbij vooral aandacht gaat naar de medische voorgeschiedenis, de huidige klachten (zowel lichamelijk als emotioneel), de voeding, de medicijnen en supplementen, de relatie eigenaar/paard, de huisvesting, het karakter...
- Vervolgens gaan we observeren en zoeken naar opvallende symptomen (zwellingen, schuurplekken, onregelmatige ademhaling, ongewone bewegingspatronen, ontlasten van een been, waterige ogen, rare geuren,...).
- Daarop volgt een lichamelijk onderzoek waarbij we de meridianen aftasten en druk uitoefenen op de meridiaanpunten om te voelen of er in het lichaam problemen of pijnplaatsen zijn, en waar met andere woorden de energie (Qi) niet (voldoende) meer kan doorstromen.

Vervolgens gaan we al onze bevindingen en gegevens samenvoegen om zo een goede behandeling te kunnen uitwerken.

2.5. Behandelingen volgens de oosterse geneeskunde

Ook bij de behandeling gaan we in de oosterse geneeskunde werken op het hele lichaam en niet enkel op het gebied waar de klachten het duidelijkst zijn. M.a.w. we gaan weer holistisch te werk.

2.5.1. Shiatsu

Volgens de shiatsu-theorie streeft het lichaam voortdurend naar een evenwicht en balans in energie. Een verstoord evenwicht kan worden veroorzaakt door blokkades in de Qi-stroom of door factoren van buitenaf. Hierdoor kan een tekort aan energie in een meridiaan of meridiaanpunten ontstaan. Ter compensatie wordt een teveel aan energie gecreëerd op een andere plek in de meridiaan in een poging om het evenwicht te herstellen.

Shiatsu is een holistische therapie die afstamt van de eeuwenoude oosterse geneeskundige traditie en betekent letterlijk 'vingerdruk'. Een shiatsubehandeling valt op door zijn grote eenvoud. Voor een waarnemer kan het erop lijken dat er weinig gebeurt: niet meer dan een ontspannen druk met de hand of de duim op verschillende punten op het lichaam, een zacht leunen met de ellebogen of een eenvoudige rotatie van een lidmaat. Het lijkt bijna een luie activiteit. En in zekere zin is het dat ook omdat het voorkomt dat iemands energie verloren gaat. Maar achter die ongecompliceerde bewegingen gaat veel verborgen. Intern op een subtiel niveau wordt er diep ingewerkt op de hele energie in het lichaam.

Belangrijke elementen zoals o.a. voeding, training en beweging, huisvesting en harnachement of paardentuig, zijn belangrijk om in overweging te nemen bij behandeling en het vervolgadvis van het paard. Hierbij helpt de 5 elementen-theorie en het Yin/Yangverhaal om de samenhang tussen het geheel te zien.

Is shiatsu genezend? Het is correcter om te zeggen dat shiatsu de genezing helpt dan dat shiatsu geneest. Het doel van shiatsu is om het natuurlijke genezingsproces van het paardenlichaam te ondersteunen door de energie van het paard in een evenwichtigere toestand te brengen.

Het kan zowel preventief, klacht gericht, of ter ondersteuning van een behandeling door de dierenarts ingezet worden.

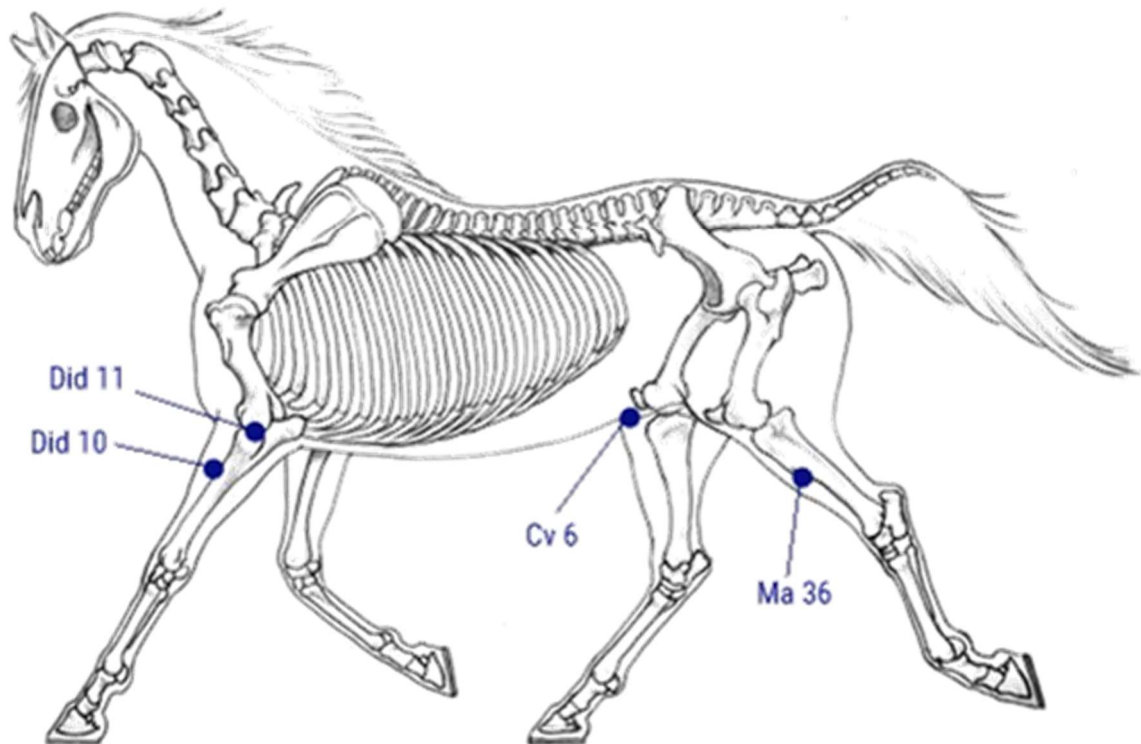
Belangrijk om weten is dat er gewoonlijk meerdere behandelingen nodig zijn voordat er een eerste vorm van verbetering of verlichting optreedt.

We kunnen bij de shiatsu vier verschillende behandelingsmethodes voor osteoartritis onderscheiden.

- Behandeling als de osteoartritis verslechtert wanneer het kouder wordt. Het gebied voelt koud aan en zowel de spieren als de gewrichten kunnen erbij betrokken zijn.
- Het komt vaak plotseling opzetten, de gewrichten voelen warm aan en zijn pijnlijk. De pijn wordt erger bij druk.
- Als het paard stijf is en niet zozeer pijn heeft, mogelijk gepaard met oedeem rond de gewrichten en in de onderbenen. Erger bij bewolkt, nat weer.
- Wanneer de pijn zich verplaatst door het hele lichaam. Zowel de gewrichten als de spieren zijn pijnlijk en het kan erger worden tijdens of na winderig weer.

De volgende meridiaanpunten kunnen behandeld worden afhankelijk van de aard van osteoarthritis.

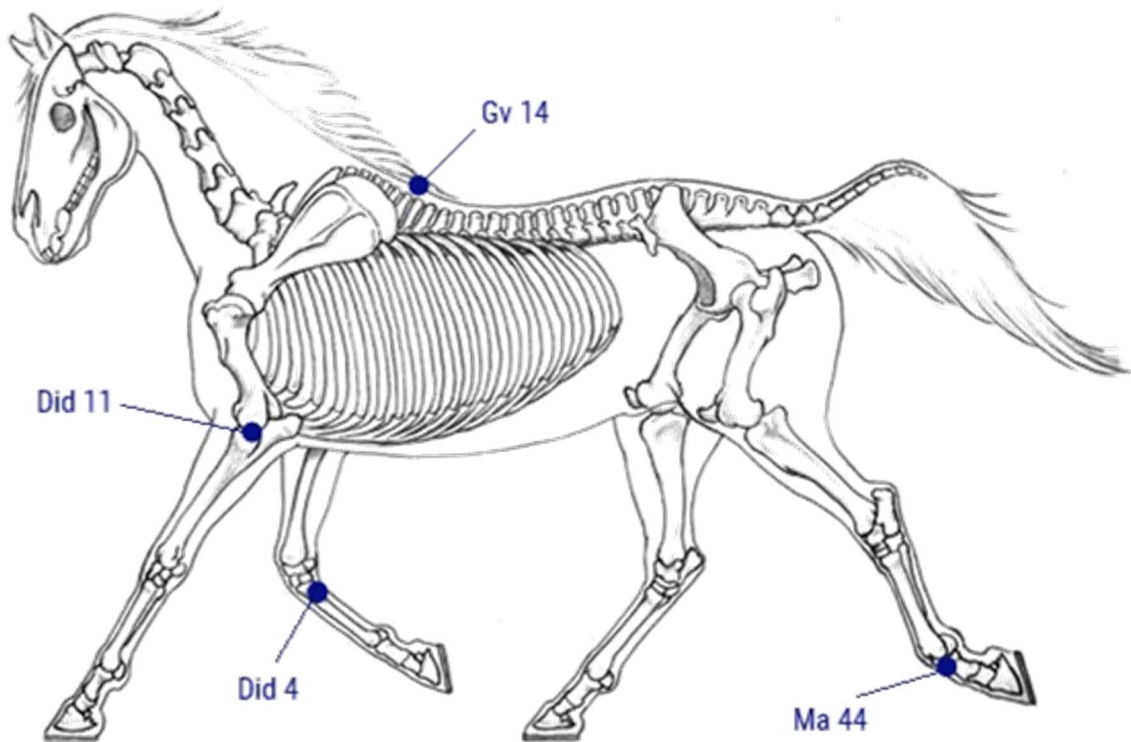
- Wanneer het erger wordt bij koude: (vooral punten gebruiken die verwarmend werken)

Figuur 15: Meridiaanpunten bij een paard in geval van osteoarthritis die erger wordt bij koude.

- Maag 36: Toniseringspunt.
Komt het immuunsysteem ten goede en reguleert de circulatie van de Qi.
- Dikke Darm 10: Verlicht osteoarthritis-aandoeningen, vooral als het de elleboog betreft.
- Dikke Darm 11: Toniseringspunt.
Komt het immuunsysteem ten goede en wordt gebruikt bij osteoarthritis-aandoeningen.
Sluit de poorten van de wind.
- Conceptievat 6: Goed voor de Qi, heeft een algemeen versterkend effect.

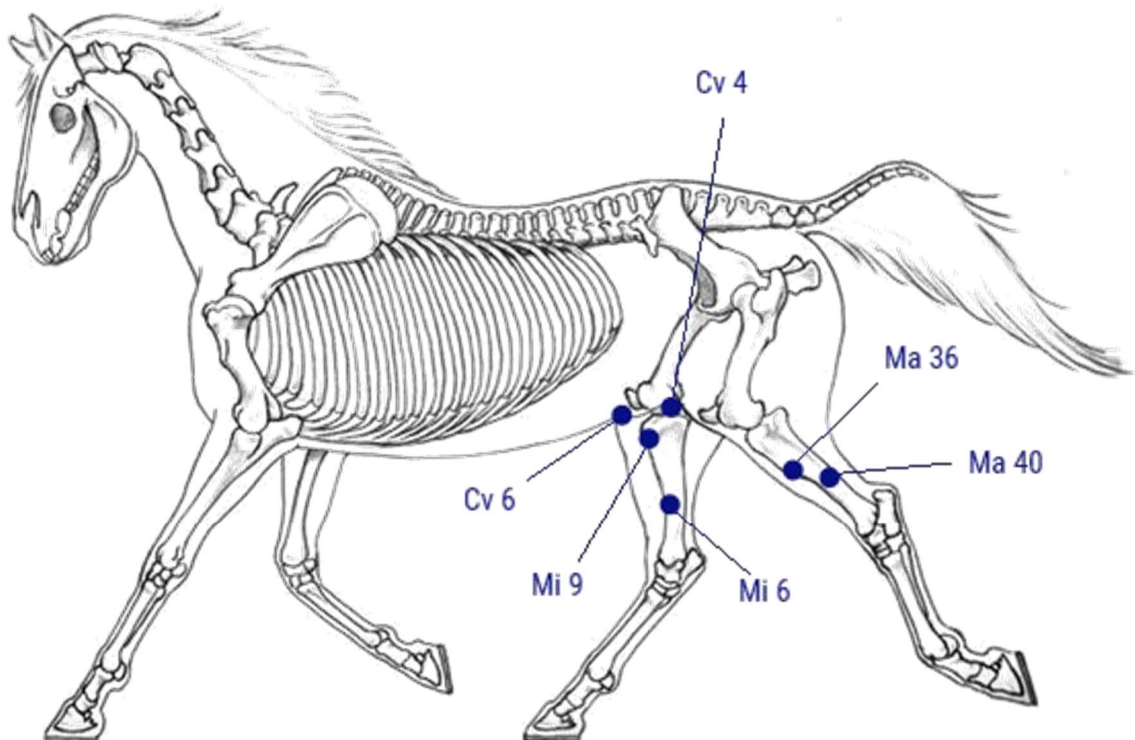
- Wanneer de gewrichten heet voelen: (vooral punten die hitte en ontsteking wegnemen)

Figuur 16: Meridiaanpunten bij een paard in geval van osteoarthritis die erger wordt bij hitte.

○ Maag 44:	Te gebruiken bij artritis-aandoeningen.
Elimineert de warmte.
○ Dikke Darm 4:	Bronpunt.
Verlicht pijn in elk deel van het lichaam.
○ Dikke Darm 11:	Toniseringspunt.
Versterkt het immuunsysteem.
Te gebruiken bij artritis.
○ Gouverneur 14:	Groepspassagepunt voor alle Yang-meridianen.
Versterkt het immuunsysteem.

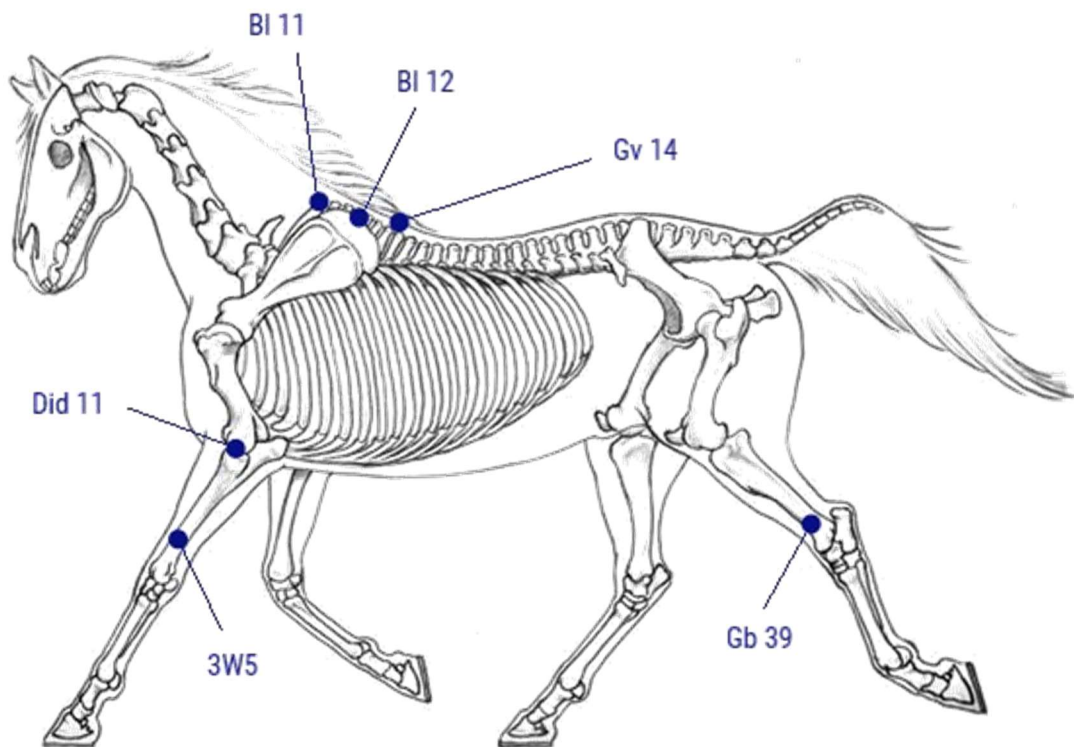
- Wanneer het paard vooral stijf is en niet zozeer pijn heeft.

Figuur 17: Meridiaanpunten bij een paard in geval van osteoartritis die erger wordt bij vocht.

- Milt 6: Groepspassage van drie Yin-kanalen: Milt, Nier en Lever. Gunstige invloed op het immuunsysteem. *NIET gebruiken bij drachtige merries.*
- Milt 9: Goed voor de Milt. Lost het vocht op.
- Maag 36: Toniseringspunt. Komt ten goede aan het immuunsysteem en reguleert de Qi-circulatie.
- Maag 40: Vermindert achterbeenzwelling. Lost het flegma en het vocht op.
- Conceptievat 4: Komt Nieren en Yin ten goede.
- Conceptievat 6: Goed voor Qi en dus algemeen versterkend.

- Wanneer de locatie van de pijn verandert.

Figuur 18: Meridiaanpunten bij een paard in geval van osteoartritis die erger wordt in geval van wind.

- Blaas 11: Accorderingspunt voor de botten. Helpt artrose-pijn te verlichten. Verjaagt externe wind.
- Blaas 12: Verlicht nekpijn.
- Galblaas 39: Bevordert aanmaak van beenmerg. Versterkt het immuunsysteem. Verjaagt de wind.
- 3-Warmer 5: Vermindert artrosepijn.
- Dikke Darm 11: Toniseringspunt. Versterkt het immuunsysteem. Sluit de poorten van de wind.
- Gouverneur 14: Groepsassagepunt voor alle Yang-meridianen. Versterkt het immuunsysteem.

2.5.2. Fytotherapie (Kruidengeneeskunde)

Fytotherapie werkt op basis van plantaardige middelen en wordt ook wel kruidengeneeskunde genoemd. Planten en plantendelen - wortels, stengels, bast of knoppen - worden al duizenden jaren gebruikt voor hun geneeskrachtige of preventieve werking bij ziektes en aandoeningen. Fytotherapie wordt veelal ingezet als ondersteunende therapie, waarbij de kruiden voornamelijk worden voorgeschreven als tinctuur (= op alcoholbasis) of als gemalen kruid (poeder). Ook kruidenthee is een vorm van fytotherapie. Fytotherapie kan dus ondersteunend zijn, maar het kan ook het hoofdbestanddeel van een therapeutische behandeling vormen.

Fytotherapie is een prikkeltherapie. Het activeert het zelfherstellend vermogen van het lichaam. Soms denkt men wel eens bij kruiden 'baat het niet, schaadt het niet', maar dat is niet het geval. Kruiden kunnen heel sterk werken en kunnen invloed hebben op de werking van andere geneesmiddelen.

Dieren, met name paarden, reageren bijzonder goed op kruiden. Kruiden brengen het lichaam in evenwicht, in balans. Dieren krijgen niet snel een allergie van kruiden en ziekteverwekkers (bacteriën en virussen) worden niet snel resistent tegen heilzame planten en kruiden.

Kruiden werken dieper in op het organisme dan medicatie en gaan meer naar de oorzaak van de klacht werken en die herstellen. Ze hebben daarom ook meer tijd nodig om 'alles op te kuisen' voordat ze echt een verschil geven en de oorzaak kunnen aanpakken.

Om de osteoartritis tegen te gaan, of te voorkomen, kan je, zoals reeds eerder besproken bij de westerse aanpak, de nodige supplementen (= aanvulling) toevoegen. Daarnaast kan je ook terugvallen op het gebruik van een aantal natuurlijke kruiden (Die vaak ook verwerkt worden in supplementen).

Kruiden hebben een grote natuurlijke heilzame kracht. Sommige kruiden ondersteunen de gewrichten. Door de specifieke bestanddelen die in kruiden zitten kunnen ze de gewrichten soepeler houden waardoor het paard vrijer gaat bewegen. Daarbovenop wordt afvoer van afvalstoffen en bloedcirculatie gestimuleerd.

OPGEPAST: Het is niet de bedoeling om medicatie te vervangen door kruiden!

Het is verkeerd om te veronderstellen dat iets wat natuurlijk is, onschadelijk is! Sommige kruiden kunnen zeer giftig zijn. Kruiden samen met reguliere medicijnen geven, zou eventueel de werking van de medicijnen kunnen tegenwerken of voor complicaties kunnen zorgen zoals zware koliek.

Een aantal kruiden die ingezet kunnen worden bij osteoartritis:

- Duivelsklauw

Figuur 19: Foto van duivelsklauw.

Dit is een plant die groeit in de Kalahariwoestijn en de Namibische woestijn ten zuiden van Afrika. De plant heeft zijn naam te danken aan de stekeltjes waarmee de vruchten zijn bedekt, deze lijken op klauwen.

- Werkt bloedzuiverend.
- Goed voor spierpijn, spierstijfheid en peesontstekingen.
- Is een natuurlijke pijnstiller.
- Helpt de beweeglijkheid van de gewrichten te behouden.
- Beschermst het kraakbeen.

OPGEPAST: Dit kruid staat op de dopinglijst en mag dus niet aan wedstrijdpaarden gegeven worden. Het gebruik ervan wordt tevens afgeraden bij drachtige merries.

- Selderij

Figuur 20: Foto van selderij.

De wilde selderij, waarvan hier sprake is, wordt al sinds de 16e eeuw in tuinen gekweekt. De selderij is al sedert de oudheid bekend; de Egyptenaren, de Grieken en de Romeinen stelden zijn goede eigenschappen als geneesmiddel op prijs.

- Werkt ontstekingsremmend.
- Heeft een zwelling-verminderd effect.
- Zorgt ervoor dat paard aansterkt.

- Echte kamille

Figuur 21: Foto van echte kamille.

Kamille komt van het Griekse woord chamomilla, wat een samenstelling is van de woorden 'chamos' en 'melos'. Het eerste woord betekent 'grond' en het tweede 'appel'. De plant werd grondappel genoemd omdat hij laag bij de grond groeit en naar appel ruikt. De bloem heeft een witte stralenkrans van lintbloemen en vijftandige buisbloempjes. De witte lintbloemen buigen aan het eind van de bloei naar beneden.

Vaak maakt men de fout om margrietten voor kamille aan te zien doordat ze zo erg op elkaar lijken.

- Is nuttig bij het verminderen van pijn veroorzaakt door osteoartritis.
- De kalmerende bestanddelen helpen om stijve spieren te ontspannen en ontstekingen te verminderen.
- Bescherm het maag-darmstelsel tegen zweervorming.

OPGEPAST: Kamille werkt in op de spieren van de uterus, dus niet aan drachtige merries geven. Kamille kan ook voor een positief resultaat van een dopingtest zorgen.

- Berkenblad

Figuur 22: Foto van berkenblad.

De berk is een ijzersterke boom. Zijn wortelgestel gaat diep en wijdvertakt en dit houdt de boom overeind bij hevige stormen. Van alle soorten loofbomen zijn berken het meest winterhard en daarom vind je ze vooral in de koudere landen.

- Door zijn vocht afdrijvende werking zuivert en ondersteunt het, om bij te dragen aan de afvoer van afvalstoffen. Het is goed te gebruiken bij paarden die vocht vasthouden in de benen.
- Helpt bij alle gewrichtsproblemen.

OPGEPAST: Berkenblad kan voor een positief resultaat van een dopingtest zorgen.

- Brandnetel

Figuur 23: Foto van brandnetel.

Als er brandnetels groeien in de weide dan nemen paarden hier graag een hapje van. Dat is ook niet zo gek, brandnetels zijn namelijk heel gezond voor paarden.

Brandnetel is een zeer veelzijdig kruid dat in te zetten is bij vele doeleinden.

- Zorgt voor het behouden van een goede weerstand en werkt versterkend.
- Ontgift, reinigt en zuivert.
- Ondersteunt de bloedsomloop en helpt bij lichte gewrichtspijn.
- Helpt bij gewrichtsproblemen, vergroeiing en ontkalking.
- Uitwendig gebruik: Wrijf bij stijve gewrichten de pijnlijke plaats in met verse brandnetelbladeren.

- Kurkuma

Figuur 24: Foto van kurkuma.

Sinds mensenheugenis wordt de plant Kurkuma (*Curcuma Longa*) in India, Zuid-China en andere tropische en subtropische landen gekweekt. De plant is familie van gember en lijkt hier ook erg op qua bloei- en groeiwijze. De wortelstokken van de plant worden vernalen tot poeder en dit poeder krijgt de naam 'kurkuma' of 'geelwortel'.

Kurkuma wordt het beste opgenomen door het lichaam in combinatie met zwarte peper. Het is zeer goed oplosbaar in olie en dit zou de opneembaarheid in het lichaam nog meer verhogen.

TIP! Bij paarden kan heel goed lijnzaadolie gebruikt worden, om de opneembaarheid in het lichaam te vergroten.

- Ondersteunt het soepel en vrij bewegen.
- Is heilzaam voor het behoud van soepele gewrichten, spieren en pezen en heeft er een verzachtende invloed op.
- Werkt ontkrampend en draagt bij aan de afvoer van afvalstoffen.
- Ondersteunt de bloedcirculatie.
- Draagt bij aan huidherstel.

- Paardenbloemblad

Figuur 25: Foto van paardenbloemblad.

De naam paardenbloem is ontstaan doordat het erg graag gegeten wordt door paarden. Paardenbloem komt overal ter wereld voor en is vooral te vinden op gras- en weilanden. De plant wordt 5 tot 50 cm hoog en heeft een sterke, diep groeiende penwortel. Het paardenbloemblad is een ware mineralenbom, maar bevat ook vitamine B, C en E.

- De paardenbloem heeft een sterk vocht afdrijvende werking, waardoor het lichaam op een milde manier gereinigd wordt en afvalstoffen worden afgevoerd.
- Heeft een gunstige invloed op soepele gewrichten.
- Houdt de bloedvaten schoon en werkt bloedzuiverend.
- Werkt versterkend op de gehele weerstand.

OPGEPAST: Hoewel paardenbloem met name voordelen kent voor je paard, is het belangrijk om de hoeveelheid niet te overdrijven als je zelf paardenbloem toevoegt aan het rantsoen. Dit geldt voornamelijk voor paarden met stofwisselingsproblemen zoals PPID (Pituitary pars intermedia dysfunction) of beter gekend als: 'De ziekte van Cushing'.

Het kruid vermindert tevens de werking van antibiotica en je moet oppassen bij paarden met maagzweren.

- Rozenbottel

Figuur 26: Foto van rozenbottel.

Rozenbottel wordt reeds millennia lang gebruikt door de mensheid vanwege de nutritionele en geneeskrachtige eigenschappen die het bezit. Dat de wetenschap pas recent naam heeft gegeven aan de stof vitamine C, die rozenbottel rijkelijk bevat, doet niets af aan het feit dat het in voorgaande eeuwen een veelbeproefd medicijn was. Zowel de vrucht als de zaden werden gebruikt als basis voor medicijnen.

- Is een ware vitaminen-en mineralenbom. (Vitamine C, A, B1, B2)
- Heeft een ontstekingsremmende werking bij gewrichtspijnen.
- Rozenbottel ondersteunt de natuurlijke weerstand van het paard.
- Verbeterd de conditie van de vacht.
- Rozenbottel bevat veel biotine wat zorgt voor gezonde en stevige hoeven.

- Moerasspirea

Figuur 27: Foto van moerasspirea.

Moerasspirea is dé kruidenaspirine, maar dan beter en zonder bijwerkingen! Moerasspirea bevat een substantie die salicylzuur heet die voorkomt in de bloemknoppen. Salicylzuur kan ook gevonden worden in de bast van de wilg. In de late jaren 1890 werd door Bayer een nieuw medicijn ontworpen dat acetylsalizuur heette, wat nu beter gekend is als aspirine.

- Ondersteunt de weerstand en stimuleert het natuurlijk immuunsysteem.
- Heeft een ontstekingsremmende en heilzame werking bij gewrichtspijnen.
- Beschermst de darmen en vermindert overmatige zuren.
- Bij paarden verlicht het de pijn die ook gepaard gaat met de leeftijd, vooral tijdens de koude wintermaanden.

OPGEPAST: Moerasspirea kan voor een positief resultaat van een dopingtest zorgen.

- Wijnruit

Figuur 28: Foto van wijnruit.

Wijnruit is een mooie plant om te zien; hij misstaat niet in een siertuin. Hij doet het goed op een droge grond. De bladeren hebben een aparte blauwgroene kleur en de bloemen worden heldergeel. De naam wijnruit komt van het gebruik om de plant aan wijn toe te voegen om de giftigheid van de wijn weg te nemen.

Wijnruit kan zowel uitwendig, als zalf of kompres op pezen of gewrichten, als inwendig ingezet worden.

- Ter ondersteuning van het bewegingsapparaat met nadruk op de onderbenen.
- Zorgt voor het ondersteunen en soepel bewegen van de pezen, gewrichten en ligamenten.
- Zorgt voor een gezonde spijsvertering.

OPGEPAST: Niet gebruiken bij drachtige merries, kan abortus opwekken.

- Foenegriek (Fenegriek)

Figuur 29: Foto van foenegriek.

Foenegriek is een kleine éénjarige plant uit Zuid Europa.

Het medisch gebruik van foenegriek is al sinds de oudheid bekend. Alhoewel foenegriek oorspronkelijk voorkomt in Zuidoost-Europa en West-Azië, groeit het vandaag de dag in vele delen van de wereld. De zaden van de plant zijn de meest krachtige leveranciers van medicinale bestanddelen.

- Het is voedzaam en werkt spijsvertering bevorderend.
- Heeft een positieve uitwerking op de algehele weerstand en op de luchtwegen.
- Het kruid bevat onder andere natuurlijke lecithine voor soepele gewrichten.
- Heeft een positieve invloed op de conditie en laat de vacht prachtig glanzen.

- Driekleurig viooltje (Viola tricolor)

Figuur 30: Foto van driekleurig viooltje.

Het is een éénjarige plantje uit de viooltjesfamilie. Uit de opvallende bladoksel groeien de bloemstengels zonder blaadje, met fraai gevormde meestal driekleurige bloemen. Van het driekleurig viooltje zijn alle bovengrondse delen te gebruiken (Dus de steeltjes, bladeren en bloemen).

In dit kruid voor het paard zit wat men noemt ook een natuurlijke aspirine.

- Werkt bloedzuiverend.
- Wordt vaak gebruikt bij een gevoelige huid.
- Draagt bij tot soepele gewrichten.
- Heeft een pijnstillend en ontstekingsremmend effect.

2.5.3. Supplementen, mineralen en vitamines

De basis voor ieder gezond paard is een uitgebalanceerd rantsoen met voldoende ruwvoer, eventueel aangevuld met krachtvoer en/of vitaminen- en mineralen. Tevens kan je supplementen geven om je paard extra te helpen in bijzondere situaties of om specifieke tekorten in het rantsoen van je paard aan te vullen.

Reden om voor een supplement te kiezen zijn:

- Er is een dagelijks tekort aan bepaalde voedingsstoffen in het rantsoen.
- Het paard heeft om gezondheidsredenen meer van bepaalde voedingsstoffen of andere toevoegingsmiddelen nodig.
- De voedingsstof heeft in een hogere dosering een extra effect.

Met het ouder worden verandert de behoefte aan bepaalde belangrijke vitaminen en mineralen van een paard.

Mineralen:

Mineralen is een verzamelnaam voor anorganische stoffen, ze komen uit dode organismes.

Het lichaam heeft mineralen nodig voor de stofwisseling, een goede gezondheid en een normale groei en ontwikkeling.

Ze leveren géén energie. Het lichaam kan deze mineralen niet zelf aanmaken. Ze kunnen alleen via de voeding en het drinken in het lichaam terechtkomen.

Soms wordt gezegd dat een paard alle benodigde mineralen en sporenelementen uit ruwvoer kan halen. In heel veel gevallen is dit echter niet waar, zeker niet op lange termijn. Ruwvoerders zoals hooi en kuilgras, maar ook vers gras vertonen regelmatig tekorten. Dit kan te maken hebben met (verkeerde) bemesting, het seizoen, het weer, de oogstomstandigheden, het verlies door opslag, enz....

Een paard dat in zijn jeugd gebrek heeft gehad aan mineralen of sporenelementen wordt geen sterk toppaard. Jonge dieren vetmesten is echter niet de bedoeling. Ze kunnen dan sneller OCD ontwikkelen.

De belangrijkste mineralen zijn:

Calcium, Fosfor, Magnesium, Natrium, Chloride en Kalium.

Daarnaast zijn er nog de Sporenelementen, dit zijn mineralen waarvan het lichaam relatief weinig van nodig heeft: IJzer, Chroom, Koper, Kobalt, Zink, Mangaan, Jodium en Selenium.

Vitamines:

Vitamines zijn organisch, ze komen uit levende organismes en worden aangemaakt door planten en dieren, ze komen uit de natuur.

Vitamines zijn nodig in het lichaam om verschillende omzettingen mogelijk te maken. Een deel van deze vitaminen worden door het lichaam zelf aangemaakt, een deel moet via de voeding aangeboden worden. Wanneer een paard niet alle, of niet genoeg vitamines aan kan maken, dan kan je een supplement voeren om dit (dreigende) tekort op te vangen.

Als er sprake is van een vitaminen- en mineralentekort gaat het lichaam van je paard als eerste besparen op de onderdelen die niet per se noodzakelijk zijn om te overleven, zoals de kwaliteit van de vacht en hoeven. Enkele aanwijzingen van een tekort kunnen zijn dat je paard of pony last heeft van brokkelhoeven, zijn vacht dof is, het paard moeite heeft met verharen of stijve spieren heeft.

Essentiële voedingsstoffen voor paarden (NRC 2007).

Mineralen	Spoorelementen	Vitaminen
Calcium (Ca)	IJzer (Fe)	Vitamine A
Fosfor (P)	Koper (Cu)	Vitamine D
Kalium (K)	Zink (Zn)	Vitamine E
Magnesium (Mg)	Jodium (I)	(Vitamine K ¹)
Natrium (Na)	Mangaan (Mn)	Thiamine (Vit B1)
Chloor (Cl)	Selenium (Se)	Riboflavine (Vit B2)
Zwavel (S)	Kobalt (Co)	(Niacine (vit B3)
	(chromium	Biotine (vit B8)
	fluor	Foliumzuur (vit B11)
	silicium)	Cobalamine (vit B12)
		Pyridoxine (vit B6)
		Panthotheenzuur (vit B5)
		(vitamine C*)

Figuur 31: Belangrijkste mineralen, spoorelementen en vitaminen voor paarden.

BENAMING	VOORNAAMSTE FUNCTIE	VERSCIJNSELEN BIJ TEKORT	VERSCIJNSELEN BIJ OVERSCHOT
Calcium	Botopbouw, samentrekken spieren.	Skeletvervormingen, botontkalking, kreupelheid.	Urinewegstenen.*
Fosfor	Botopbouw, energiestofwisseling.	Skeletvervormingen, botontkalking, kreupelheid.*	Broze botten, skeletvervormingen, darmstenen.
Natriumchloride	Reguleren van vochthuishouding.	Uitdroging, likzucht, grond eten, weinig eetlust.	Veel drinken en plassen, dunne mest.
Kalium	Vochthuishouding, energiestofwisseling.	Uitdroging, weinig eetlust, spierzwakte.	Veel drinken en plassen, dunne mest.
Magnesium	Botopbouw, zenuw - en spierfunctie.	Tetanie (verkramping, hik) *, spiertrillingen, nervositeit.	Geen: alleen als er ook te veel fosfor is, darm- en urinewegstenen.*
Koper	Botmineralisatie, goede vacht- en huidstructuur, afweer, bloedaanmaak.	OCD, afbrokkelende hoeven, slecht verharen, ziekelijk paard.	Slechte leverfunctie, verschijnselen zink tekort.*
Zink	Goede vacht, huid- en hoornstructuur, afweer.	Slechte eetlust, slechte vacht.*	Verschijnselen koper tekort.*

Silicium	Opbouw van bindweefsel voor de huid, pezen, spieren, botten, kraakbeen, vacht, hoeven, bloedvaten en slijmvliesen. Aanmaak van collageen, een eiwit dat van groot belang is voor gewrichten en botten.	Bot- en kraakbeenafwijkingen, artrose.	
IJzer	Bloedaanmaak.	Bloedarmoede.	Verschijnselen fosfor tekort.*
Mangaan	Mineralen- en vetstofwisseling, vruchtbaarheid.	Onbekend bij paarden.*	Onbekend bij paarden.*
Jodium	Schildklierhormoon, regeling stofwisselingsniveau.	Vergrote schildklier, sloomheid, zowel bij tekort als overschot.*	Vergrote schildklier, sloomheid, zowel bij tekort als overschot.*
Selenium	Antioxidant, goede afweer, spierfunctie.	Slechte afweer, spierproblemen (pijnlijk, stijf, verlammingen).	Huid- haar- en hoefproblemen, kaalheid, loslatende hoeven, lusteloos.*
Kobalt	Bouwsteen van vitamine B12, energiestofwisseling, bloedaanmaak.	Onbekend bij paarden.*	Onbekend bij paarden.*
Vitamine A	Belangrijk voor slijmvliesen, ogen, vruchtbaarheid. Bescherming van huid en weerstand.	Schilferige huid, nachtblindheid, slechte vruchtbaarheid, slechte afweer, brokkelige hoeven.	Ruwe vacht, slappe spieren.
Vitamine C	Stimulerende werking op het spiermetabolisme. Extra vitamine C is belangrijk bij stresssituaties, gezondheid, weerstand.	Onvoldoende groei en ontwikkeling.	Een overschot aan vitamine C wordt niet teruggevonden in het bloed en wordt uitgescheiden via de urine.
Vitamine D	Botopbouw.	Slechte eetlust, pijnlijk staan door slechte botmineralisatie.	Slechte eetlust, verlammingen, storing nierfunctie.
Vitamine E	Antioxidant.	Spierstijfheid, vetontsteking.	Onbekend bij paarden.*

* Deze verschijnselen komen zelden voor

2.5.4. Homeopathie

Veel mensen zien kruidenleer en homeopathie als één en hetzelfde, maar het zijn twee héél verschillende behandelmethodes met ieder hun eigen principes.

Homeopathie is gebaseerd op een drietal principes: gelijksoortigheid, gepotentieerde werking en behandeling van het gehele dier.

- Het eerste principe, gelijksoortigheid, houdt in dat het lichaam behandeld moet worden met een middel dat bij zieke dieren symptomen laat zien die overeenkomen met de verschijnselen van een ziekte. Een voorbeeld: bij verkoudheid is er meestal sprake van tranende ogen en een loopneus. Dit zijn klachten die ook door een ui veroorzaakt kunnen worden. Een homeopaat zal in dat geval de verkoudheid proberen te verhelpen door een ui in verdunde vorm toe te dienen.
- Het tweede principe van homeopathie is de gepotentieerde werking. Volgens homeopaten kunnen sommige stoffen in hun normale dosering schadelijk zijn. Daarom zijn homeopathische middelen verdund. Daarnaast worden ze op een speciale manier geschud zodat ze hun krachtige, genezende werking behouden. Potentiëren is verdunnen en schudden.
- Het laatste principe is dat er bij een behandeling met homeopathie, aandacht is voor het gehele dier. Een homeopaat focust niet alleen op de symptomen, maar op het totaalpakket aan informatie dat het dier geeft: lichamelijke klachten, emoties, verergering van de klacht bij warm of koud weer, het karakter en het gedrag van het dier en het 'type' dier. Hiermee zoekt de homeopaat naar de achterliggende oorzaak van de klacht, waarop hij de homeopathische behandeling doeltreffender maakt.

Op het moment dat een paard een fysiek probleem heeft, raakt zijn lichaam uit balans. Door de balans te herstellen verdwijnen de klachten weer. Ziekten die een regelrechte bedreiging voor dier en mens vormen, reageren in de regel snel op een homeopathische therapie.

Chronische aandoeningen die niet levensbedreigend zijn, zoals mok, doen er wat langer over. Met name de totale verbetering van de conditie na een behandeling met homeopathie is verrassend, dat gaat vaak verder dan alleen de klacht.

Zo is homeopathie een veilige manier van behandelen, die gebruikt kan worden zonder angst voor verdovende middelen. Dit komt goed uit voor de wedstrijdpaarden die dan niet positief getest kunnen worden bij een dopingtest.

Enkele homeopathische producten die kunnen gebruikt worden bij osteoartritis:

- Muscle Ligament and Joint repair: Goed voor spieren, pezen, botten en gewrichten.
- Traumeel: Homeopathisch geneesmiddel wat gebruikt wordt om plaatselijke ontstekingen/traumata te verminderen. Bij ontstekingen en met ontsteking gepaard gaande degeneratieve processen, in het bijzonder van steun- en bewegingsapparaat zoals artritis, tendovaginitis, bursitis.

2.5.5. Guasha

Guasha is een relatief onbekende schraaptechniek in Europa, die onderdeel uitmaakt van de TCM (= Traditional Chinese Medicine).

Guasha bestaat oorspronkelijk uit twee woorden, Gua en Sha. Gua betekent “iets eruit halen of trekken”, dit is het schrapen. Sha betekent letterlijk “zandkorrels”. Met “zandkorrels” worden de afvalstoffen in het bindweefsel bedoeld.

De oorsprong van de “schraaptechniek” ligt in Zuidoost-Azië en is al meer dan tweeduizend jaar oud.

Het is een techniek die zowel bij de mens als bij de dieren gebruikt kan worden.

Figuur 32: Een guasha schraper.

Wat bekom je met Guasha?

Het mooie van deze therapie bij paarden is dat het heel dicht bij hun natuurlijke manier van verzorgen staat. In de natuur schrapen paarden zich aan bomen en stenen en gaan mekaar ‘kroelen’ om zo hun vacht te verzorgen.

Guasha heeft vele voordelen bij de paarden:

- Het verhoogt de productie van synovia in de gewrichten wat leidt tot een betere ‘smering’ van de gewrichten.
- Het verbetert de bloedcirculatie = sneller herstel van blessures.
- Guasha vermindert ontstekingen en zwellingen in de gewrichten waardoor de pijn minder wordt.
- De circulatie van het lymfestelsel wordt gestimuleerd en de verwijdering van afvalstoffen wordt versneld.
- Endorfine, of lichaamseigen pijnstillert, zal vrijkomen.
- Guasha zorgt voor ontspanning en vermindert stress.
- Stimuleert de werking van de organen.
- Verbetert talloze fysieke klachten.
- Guasha rekt en strekt faciae en voorkomt zo het vormen van verklevingen.
- Zorgt voor spieropbouw en toename van bewegingsvrijheid.
- Het bloed wordt gezuiverd.

Techniek:

Bij Guasha wordt met behulp van een platte schraapsteen over de vacht geschraapt.

Door gelijktijdige werking op de huid, bindweefsel, lymfesysteem, spieren en bloedvaten, zenuwstelsel, de hersenen, immuunsysteem en daarvoor overeenkomstige functie-systemen en organen van het gehele lichaam, worden geweldige resultaten bereikt met Guasha.

Het schrapen is niet alleen gericht op het reguleren van Qi en Bloed, maar verwijdt ook toxines, versterkt de stofwisseling, brengt Yin en Yang in balans, herstelt de regulerende functie van de meridianen en verbetert de functie van: de ademhalingsorganen, de spijsverteringsorganen, de bloedsomloop, het zenuw- en endocrien systeem.

Je kan met verschillende type schrapers werken al zijn ze meestal gemaakt van edelsteen of hoorn. De schrapers mogen niet al te poreus zijn.

Elke steen zorgt voor een ander 'gevoel' en 'effect'.

Er zijn verschillende technieken die je kan gebruiken. Alles hangt af van de plaats waar je gaat schrapen en wat je wilt bekomen.

Aandachtspunten:

OPGEPAST: Deze behandelmethode pas je best niet toe bij drachtige merries.

De behandeling kan het beste plaatsvinden op een plek waar het paard zich prettig voelt, zoals zijn stal of de poetsplaats. Het is wel belangrijk dat de plek tochtvrij is.

Op gevoelige plaatsen met een blokkade kan het wat irritatie geven bij het paard.

Vaak na een korte tijd kan de gevoeligheid al afnemen. Het paard zal ook vrij snel verlichting voelen door meer bewegingsvrijheid.

Het is belangrijk dat het paard vlak voor de behandeling NIET heeft gewerkt. Het paard dient ook droog te zijn.

Na de behandeling moet je ongeveer 15 à 20 minuten stappen met het paard zodat de afvalstoffen afgevoerd kunnen worden. Het paard moet na de behandeling ook de mogelijkheid hebben om voldoende te drinken.

Paarden kunnen héél verschillend reageren op een behandeling. De dagen erna is het mogelijk dat het paard spierpijn ervaart, daarom is het ook het beste om gedurende twee dagen niet te rijden met het paard.

Veel vrije beweging is wel belangrijk de dagen nadien, dit in verband met het afvoeren van de afvalstoffen. Indien het paard erg belastend krachtvoer krijgt, is het best om dit gedurende deze twee "rustdagen" te halveren, zodat het paard alle afvalstoffen makkelijk kan afvoeren.

2.5.6. Moxa

Moxa-therapie maakt onderdeel uit van de Traditionele Chinese Geneeskunde.

Het is een therapie die bij mens en dier wordt gebruikt als aanvulling op bijvoorbeeld een shiatsu behandeling.

De naam Moxa is afgeleid van het Japanse 'Mogusa', wat letterlijk 'brandend kruid' betekent.

Bij Moxa therapie worden de acupunctuurpunten of meridiaanpunten gestimuleerd middels warmte. Daarbij wordt gebruik gemaakt van een samengeperst kruid (Artemisia Vulgaris, oftewel Bijvoetkruid) vanwege het verwarmend- en energie versterkend karakter.

Figuur 33: De moxa stick.

Toepassingen:

De toepassing hangt af van de aard van de klacht.

- Bij ernstige vermoeidheid.
- Ook op (oud) littekenweefsel is Moxa zeer effectief. Het zorgt immers voor een betere doorstroming in het getraumatiseerde weefsel.
- Artrose.
- Gewrichtspijnen.
- Diarree.
- Yang-leege (deficiëntie van fysiologische warmte).
- Yin exces (Kan bijvoorbeeld veroorzaakt worden door pathogene factoren zoals Wind, Koude of Koude Vocht. De Koude kan de meridianen en zo de gewrichten aantasten en dit uit zich in pijn).
- Gebrek aan energie.
- Revalidatieprocessen van bijvoorbeeld botbreuken en peesblessures.

Het gebruik van Moxa is effectief bij Yang deficiëntie en chronische Yin condities. Het opent de twaalf meridianen en stimuleert de circulatie van Bloed en Qi. Wanneer er sprake is van chronische spierproblemen die veroorzaakt worden door blokkades van Qi en Bloed, is het gebruik van Moxa doeltreffend, zeker als de onderliggende oorzaak te maken heeft met Vocht en/of Koude.

In het algemeen is het de bedoeling om de Koude en de stagnatie te verdrijven en zo de energie (Qi) beter te doen stromen, het energetisch evenwicht te herstellen en de ziekte te voorkomen of te genezen.

Techniek

Men droogt de plant en stampt ze fijn, het gruis wordt verbrand of er wordt een sigaar van gedraaid die wordt gebruikt om de huid en meridiaanpunten warm en zo de de circulatie van bloed en Qi (levensenergie) te stimuleren.

De warmte die de Moxa afgeeft is zeer aangenaam en heeft een vergelijkbare invloed als infrarood.

OPGEPAST: Moxa mag niet gebruikt worden bij drachtige merries en bij Hitte syndromen zoals koorts en hotspots (Een hotspot is medisch gezien een lokale allergische reactie).

2.5.7. Hotstone massage

Massage met hete stenen is een methode die vroeger heel gangbaar was bij indiaanse volkeren. Ze gingen op zoek naar basaltstenen die ze verwarmden om er pijnlijke spieren en gewrichten mee te behandelen.

De hotstone massage is net als voor de mens zijn lichaam, een weldaad voor het paardenlichaam.

Er wordt gewerkt met krachtige vulkanische basalt- en edelstenen (eventueel in combinatie met etherische oliën) die verwarmd worden.

De warmte wordt traag afgegeven en houdt lang aan. Daardoor krijgt het paard een diep en heel ontspannend gevoel. De massage wordt toegepast op de verschillende meridianen, acupressuurpunten en triggerpoints.

Figuur 34: De Hot stenen.

Toepassingen

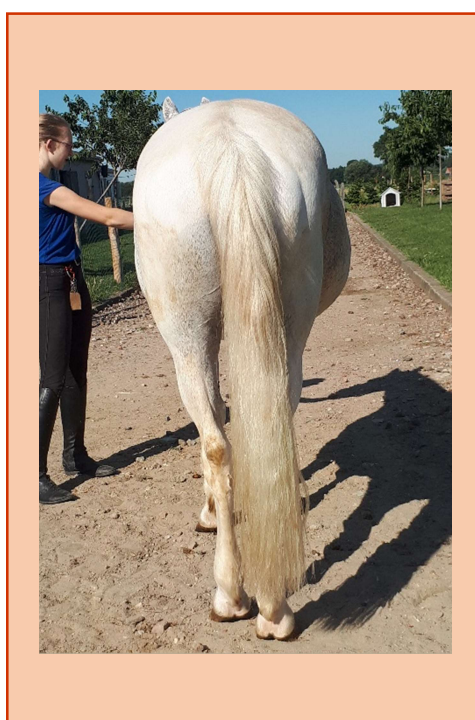
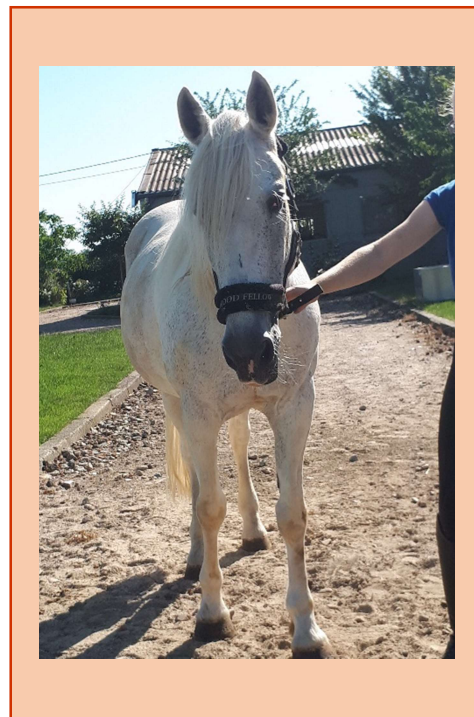
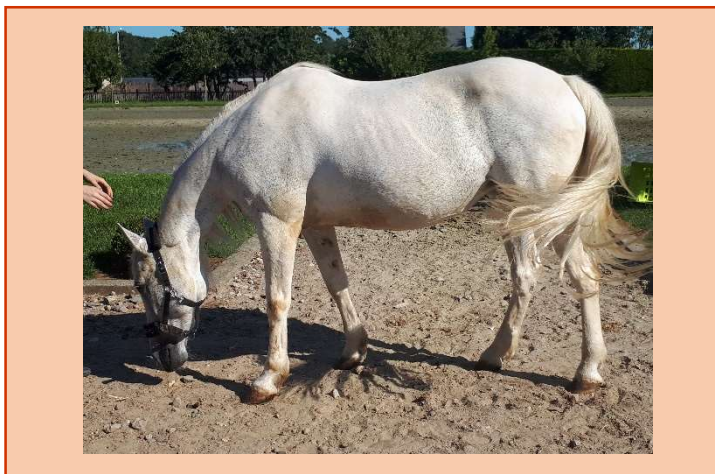
- Bevordert de doorstroming in het lichaam.
- Heeft een positieve invloed op het emotionele welzijn van het paard.
- Organen worden gestimuleerd en afvalstoffen worden afgevoerd wat het zelf genezend vermogen van het paard ondersteunt en blokkades opheft.
- Geeft verlichting aan paarden die kampen met spierstijfheid, hormonale onbalans, stijfheid van de wervelkolom en vele andere klachten.
- Paarden met stijve spieren, rugpijn, problemen met gewrichten, artrose, artritis, mok, stress, dikke benen en diarree herstellen ongelooflijk veel sneller.
- Daarnaast werken de eventueel gebruikte oliën ook nog eens diep in op de gemoedstoestand, weerstand, huid, spieren, pezen en gewrichten van het paard.

Aandachtspunten

Houd er rekening mee dat uw paard de dag na de behandeling wat stijf kan zijn en niet mag werken. Stappen of weidegang is wel aangeraden.

Behandelingen

1. Behandelingen Bella/merrie/ 20 jaar

Naam Paard: Bella

Merrie/hengst/ruin: Merrie

Ras: Onbekend

Geboortedatum: 1/1/2000

Laatste dierenartsbezoek datum en gegeven behandeling:

Vrijdag 12 juni, een barst in het lymfekanaal in haar linkerachterbeen. 3x een spuit met ontstekingsremmers en daarna 10 dagen butagran en emdotrin.

Gegevens tandarts:

Ik laat dezelfde als de staleigenaar komen, die doet dan alle paarden. Enkel de staleigenaar heeft deze contactgegevens...

Laatste tandartsbezoek datum en gegeven behandeling:

Niet opgeslagen, ik denk ongeveer een jaar geleden.

Gegevens hoefsmid:

Bruno Taverniers

De Keyserhoeve 1, 2040 Antwerpen-Zandvliet

+32 495 53 77 73

Laatste bezoek hoefsmid:

Woensdag 17 juni

Laatste ontworming (datum/ soort ontworming):

Vrijdag 24 april, halve spuit Equest. (Groen met gouden doosje)

Korte schets herkomst/verleden paard:

Ik heb ze overgekocht van vrienden, ik ben haar 3e eigenaar. De eerste eigenaars hadden haar gefokt om de sport in te kunnen maar namen haar hardhandig aan. Na 9 jaar kwam ze bij die vrienden en stond ze 24/7 in kudde op de weide. Nu ik ze heb staat ze in het zomerseizoen na de 1e snee gras buiten met 1 ander paard. Toen ze nog mobiel was sprong en crosste ik met haar.

Operaties/Breuken/Ziektes/Kolieken:

Koliekgevoelig, maar geen koliek momenteel.

Huidige klachten/problemen:

Een breuk in het lymfekanaal, geen belasting voor haar gezondheid, behalve dagelijks koelen van het been.

Welke voeding en hoeveelheid:

Pavo Nature's best: 70 gram 2x/dag

Cavalor: 70 gram 2x/dag

Pavo Summerfit koek 1/dag

Eventuele geneesmiddelen/supplementen die nu gegeven worden:

Glucosamine complex, look-supplement, een kruidenmix voor haar ademhaling, butagran en emdotrin

Waarvoor wordt paard gebruikt:

3x/week wandelen (30-90 minuten/wandeling), Natural Horsemanship Parelli en verder als gezelschapsdier.

Karakter paard/ezel:

Een bomproof merrie (neefje van 8 met een mentale handicap heeft er al eens opgezeten), heeft een enorme wil om te lopen aan volle galop, heeft artrose en heeft makkelijk last van haar rug/nek spieren. Ze laat merken als ze geen zin meer heeft/als ze pijn heeft. Is enorm gesteld op het zien van andere paarden, kan soms schichtig zijn als je een plotse beweging bij het hoofd maakt.

Wanneer is de artrose-artritis ontdekt?

Toen ze 17 was.

Hoe is de artrose/artritis aan het licht gekomen?

Het leek dat ze altijd vast zat, ookal was de osteopaat geweest. Er een dierenarts bijgehaald en die heeft toen foto's genomen en verteld dat het haar gewrichten waren en niet haar spieren.

Is de artrose/artritis door dierenarts vastgesteld?

Ja

Zijn er röntgenfoto's genomen / Scan / MRI ?

In maart 2017 zijn er röntgenfoto's genomen.

Zijn er reeds extra medicijnen/supplementen/kruiden.... gegeven naar aanleiding van de artrose/artritis? En zo ja, welke?

Ze krijgt glucosamine complex om haar gewrichten te ondersteunen.

Is er reeds iets anders ondernomen naar aanleiding van de artrose/artritis? (aangepaste oefeningen/training, ander beslag, operatie.....)

Ik rijd haar veel minder intensief en hoe het bij wandelen. Veel stretchen en bezoek van een osteopaat eens in de zoveel tijd. Half beslag (vooraan).

Je email wordt enkel gebruikt voor eventuele communicatie over je paard of ezel.

Foto's en filmpjes mogen gebruikt worden voor publicatie.

Handtekening ter goedkeuring:

Ingevuld via online formulier op: 6/18/2020 1:07:52 PM

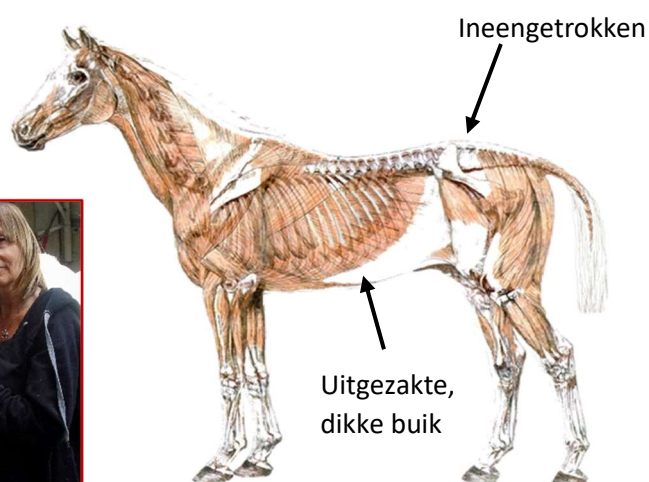
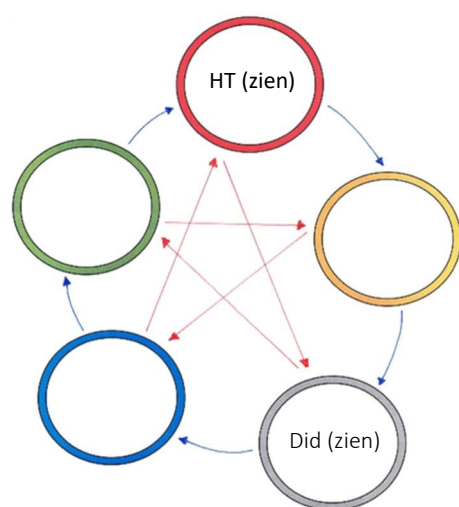
Akkoord: Ja

GEGEVENS

Naam paard: Bella (merrie)
Geboortedatum: 01-01-2000

Naam Eigenaar: Van Haute Maya

OBSERVATIE

Gedrag paard (5 elementen): met eigenaar/zonder eigenaar

Bella is heel rustig en ondergaat alles. Geen angst wanneer eigenaar weg is.

Bella doet alles voor eten en is zeer vriendelijk. Heeft een zwak voor kolieken en heeft een dikke buik.

Ze is goed voor kinderen. = AARDEPAARD?

Houding paard: vierkant, stap, draf....

Bella ontlast haar linker achterbeen zowel in stilstand als in stap = been waar ze een barst in lymfekanaal heeft in de kogel.

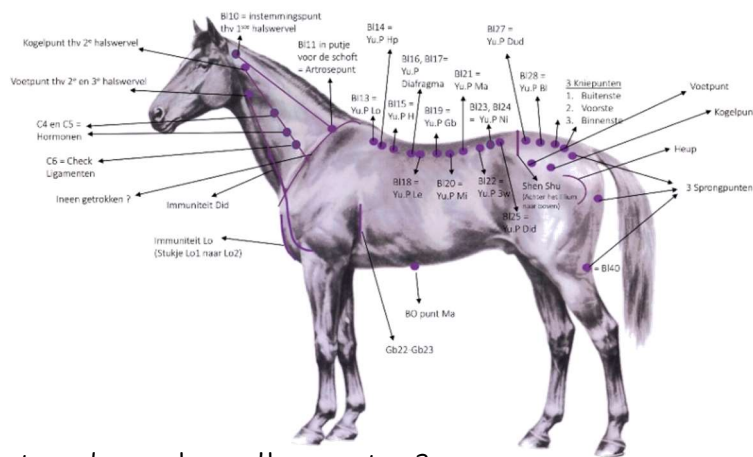
Draf niet gezien aangezien ze dit nog niet mag doen van DA.

Wanneer Belle vierkant stil staat, wisselt ze constant van achterbeen. (pijn in rug, bekken?)

Indruk paard:

NEUS	OGEN	OREN	MOND	GEBIT	TONG
OK, geen uitloop	OK, geen uitloop	Niet extra gevoelig, voor de rest oren ook OK	Geen blaasjes	OK	OK
VACHT	HOEVEN	VOORBENEN	ACHTERBENEN	VOCHTOPHOPING	GESTEL
Vacht is vrij dof	Achterste hoeven staan naar buiten. (Franse stand)	OK	Linker achterkogel licht gezwollen = barst in lymfekanaal. Niet warm!	Linker achterkogel	Dikke, opgezwollen buik.

ONDERZOEK

Wat komt er uit het onderzoek, welke punten?

- Rug (achterhand) is heel gevoelig
- Yu-punt Ma + Kogelpunt links (= barst in lymfekanaal)
- B11 = artrosepunt komt er NIET uit. (niet links en niet rechts)

Is normaal aangezien Bella op dit moment géén last heeft van haar artrose. Staat al een aantal dagen op stal en er wordt niet mee gereden vanwege de barst in lymfekanaal links achter in kogel. Ze heeft er vooral last van wanneer het koud is.

- In hals is er een wervel (C3) die er langs links een beetje uitsteekt. Belle reageert niet wanneer hier druk wordt op gezet.
- Yu-punt 3W komt er langs rechts ook uit: Bella heeft af en toe last van merriestroken maar niet extreem volgens eigenares.

	Water	Hout	Vuur	Aarde	Metaal
seizoen waarin de energie het optimaalste is:	WINTER	LENTE	ZOMER	NAZOMER	HERFST
zintuigen die bij het element horen:	OREN	OGEN	KEEL, TONG (SPRAAK)	LIPPEN, MOND (SMAAK)	NEUS
bij onbalans in het element krijg je het makkelijk last van:	BEENDERGESTEL	PEZEN + SPIEREN(KRACHT)	BLOEDVATEN	SPIEREN (MASSA)	HUID
de zones die gevoelig zijn bij onbalans in het element:	HOOFD	BORST	RUG	SCHOUDE	HEUPEN
de eigenschappen van een element in evenwicht:	KALMTE	GEDULD	LEVENSvreugde	EMPATHIE	MOED
de eigenschappen van een element uit evenwicht:	ANGST	BOOSHEID	VREUGDE	PIEKEREN	VERDRIET
de eigenschappen van een element in evenwicht:	SPONTANITEIT	SENSITIVITEIT	CREATIVITEIT	INZICHT / INTELLIGENTIE	INTUÏTIE
de organen gerelateerd aan het element:	NIER / BLAAS	LEVER/GALBLAAS	HART/DUNNE DARM	MILT/MAAG	LONG / DIKKE DARM
de onbalans uit zich sterker bij:	KOUDE	WIND	HITTE	DAMP	DROOGTE
de smaak die bij het element hoort:	ZOUT	ZUUR	BITTER	ZOET	PIKANT
de verschijnselen die zich kunnen voordoen:	RILLEN	SPASMEN	ONRUSTIGE BLIK	SPEEKSELVORMING	HOESTEN

BEHANDELING

Welke punten/meridianen/handelingen zijn er gedaan?

- In een eerste behandeling heb ik Bella een basisbehandeling gegeven om haar “open” te zetten. Zo kon ik ook haar vertrouwen een beetje winnen. Vervolgens heb ik de artrosepunten bij koude gedaan: Ma36, Did10, Did11 en Cv6.
- Bij een tweede behandeling heb ik Shu Mu Milt gedaan, thing punten links achter (Ma45, Gb44, Mi1 Le1, Bl67) → Milt = lymfevocht, lymfekanaal. De kogel voelde NIET warm aan en er was dus géén ontsteking (meer). Ook rug en achterhand (beide kanten) zachtjes losgewerkt en been stretches gedaan.
- Vervolgens heb ik in een volgende behandeling opnieuw rug en achterhand losgewerkt en been stretches gedaan. Artrosepunten bij koude: Ma36, Did10, Did11, Cv6.
Ook Shu mu Milt en thing punten links achter.
- In een laatste behandeling heb ik opnieuw Shu mu Milt gedaan en een Cranio behandeling omdat Bella nog steeds binnen moest blijven staan en dit ontspande haar helemaal.
Voor haar “merriestrekken” Ni3 en Ni7, Yu punt 3w en Yu punt Ni + twee punten daaronder.
Als afsluiting heb ik nogmaals haar benen en staart gestretcht.

Reactie op behandeling (onmiddellijk en dagen erna):

Onmiddellijk na haar behandelingen was Bella zeer ontspannen en “zen”.

De dagen nadien at Bella véél rustiger. (ze “schrokte” voordien blijkbaar altijd haar eten op)

Ze was véél rustiger tijdens het borstelen. Voordien hapte ze regelmatig naar de borstel. (pijn?)

Wat de eigenares vooral opviel was dat Bella héél aanhankelijk was geworden, vooral ook naar “vreemde” mensen.

Ze was niet agressief daarvoor, maar gewoon vriendelijk. Nu ging ze echt bij iedereen “knuffelen”. (Misschien had Bella nu veel minder of geen pijn meer waardoor ze ook vrolijker werd)

Na de voorlaatste behandeling mocht Bella een eerste keer 10 minuten stappen buiten. Ze mankt niet meer en liep vlot mee.

Adviezen:

Heb eigenares aangeraden om regelmatig stretches te doen zowel met de benen als met de staart. Wanneer het koud is en Bella last heeft van haar “artrose” vooral zorgen dat Bella haar rug warm blijft (deken) en haar rustig inrijden.

Besluit

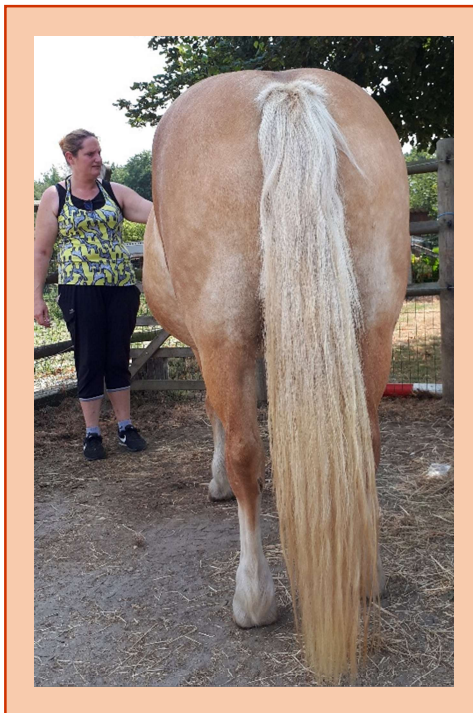
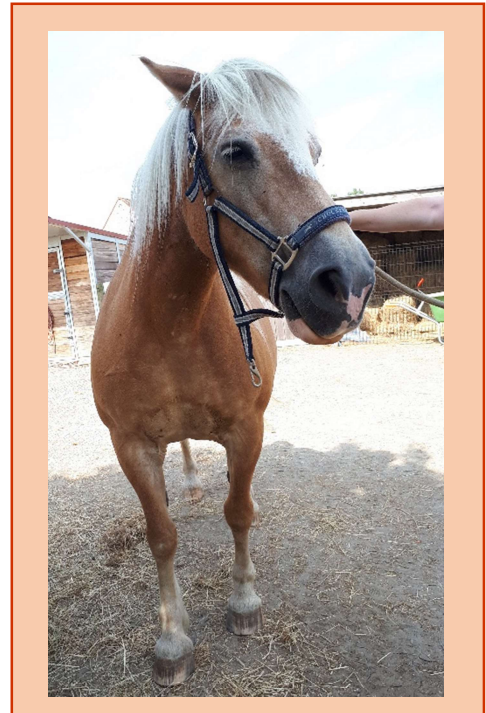
Bella was vooral héél stijf. Rug en achterhand zaten erg vast.

Een basisbehandeling, cranio en stretches hebben héél goed geholpen bij Bella.

Bij koude zal ze last blijven hebben, maar ik denk dat dit mits regelmatige stretches en het warm houden van haar rug al een héél pak beter zal zijn.

Eigenares is er nu zeker ook van overtuigd dat Bella géén wedstrijdpaard meer zal zijn, maar dat ze er nog véél plezier mee zal hebben tijdens wandelingen. Ze was ook blij dat ze Bella het een stuk comfortabeler kon maken met een aantal eenvoudige handelingen.

2. Behandelingen Quiny/merrie/24 jaar

Naam Paard: [Quiny](#)

Merrie/hengst/ruin: [Merrie](#)

Ras: [Haflinger](#)

Geboortedatum: [5/1/1996](#)

Laatste dierenartsbezoek datum en gegeven behandeling:

[Geen idee](#)

Gegevens tandarts:

[Stijn Teysen](#)

Laatste tandartsbezoek datum en gegeven behandeling:

[mei 2018](#)

Gegevens hoefsmid:

[Jorgen Briers](#)

Laatste bezoek hoefsmid:

[Zie info fiche Belle](#)

Laatste ontworming (datum/ soort ontworming):

[December 2019 - Equest Pramox](#)

Korte schets herkomst/verleden paard:

[Sinds 2 jaar bij mij. Voordien wandel/koetspaard](#)

Operaties/Breuken/Ziektes/Kolieken:

[Geen idee. Niet bij mij](#)

Huidige klachten/problemen:

[Hanetred en manken achterbenen](#)

Welke voeding en hoeveelheid:

[Seizoens gebonden. Vooral hooi & gras vanwege overgewicht.](#)

Eventuele geneesmiddelen/supplementen die nu gegeven worden:

[Niets](#)

Waarvoor wordt paard gebruikt:

[Op rust, gezelschapspaar](#)

Karakter paard/ezel:

[Heel braaf. Laat alles goed doen. Heel goed voorwaarts](#)

Wanneer is de artrose-artritis ontdekt?

Ongeveer na 1,5 jaar. Trap gekregen van Belle en daarna is het manken nooit over gegaan. Volgens DA heel waarschijnlijk artrose/slijtage maar nooit foto's genomen. Hanetred van zolang ik ze ken.

Hoe is de artrose/artritis aan het licht gekomen?

Zie hierboven

Is de artrose/artritis door dierenarts vastgesteld?

Neen

Zijn er röntgenfoto's genomen / Scan / MRI ?

Neen

Zijn er reeds extra medicijnen/supplementen/kruiden.... gegeven naar aanleiding van de artrose/artritis? En zo ja, welke?

Boswelïa, kurkumma

Is er reeds iets anders ondernomen naar aanleiding van de artrose/artritis? (aangepaste oefeningen/training, ander beslag, operatie.....)

Neen omdat ze op rust staan en de merrie verder wel happy is. Ze kan zelf nog galopje doen of is zot bokken in de weide.

Je email wordt enkel gebruikt voor eventuele communicatie over je paard of ezel.

Foto's en filmpjes mogen gebruikt worden voor publicatie.

Handtekening ter goedkeuring:

Ingevuld via online formulier op: 6/30/2020 2:45:39 PM

Akkoord: Ja

BEHANDELING FICHE

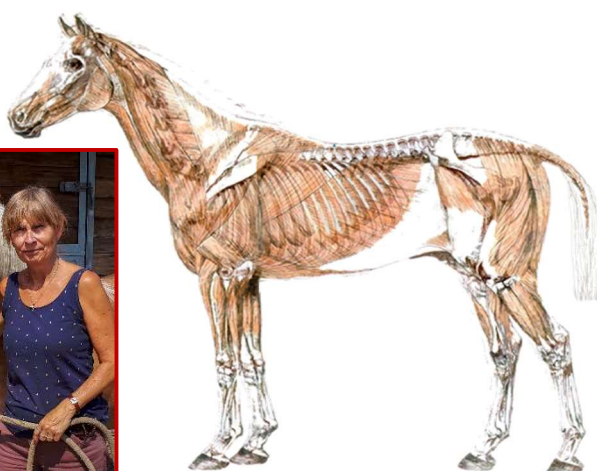
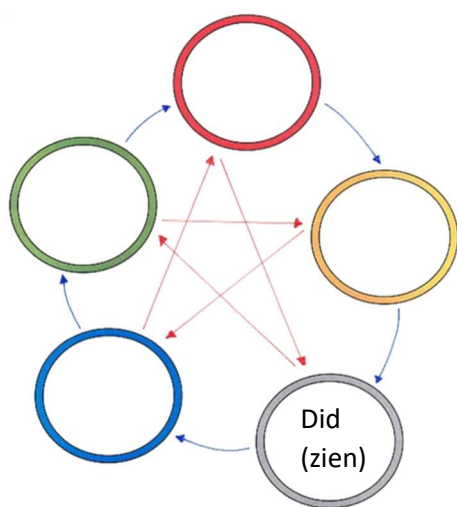
PAARDENSHIATSU
HILDE DIELS
www.equinesse.be - info@equinesse.be

GEGEVENS

Naam paard: Quiny (merrie)
Geboortedatum: 01/05/1996

Naam Eigenaar: Astrid Köhler

OBSERVATIE

Gedrag paard (5 elementen): met eigenaar/zonder eigenaar

Quiny is een zeer rustig paard. Cool in het hoofd. Ze beweegt soms wat lomp maar zeker niet opzettelijk. Ze zoekt contact en is ook lief. Quiny is erg uit op eten en heeft een rond buikje. Volgens de beschrijving van eigenares en mijn ervaring gedurende de behandelingen = aardepaard.

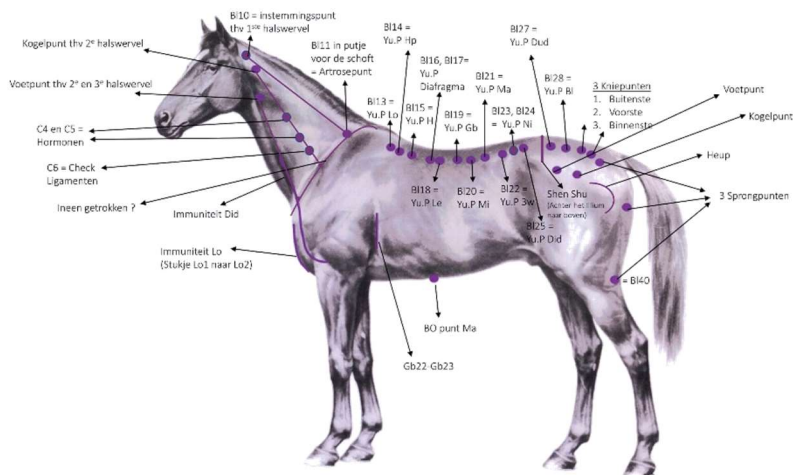
Houding paard: vierkant, stap, draf....

Is eigenlijk redelijk zwaar en heeft zichtbaar last van de onderrug. Staat wijdbeens. In stap is duidelijk de hanentred te zien. (neurologisch probleem of trauma? = ze is gestampt geweest)
Ze is redelijk "lui" dus draf zit er niet echt in, ook niet vanwege het gewicht en de ouderdom denk ik.

Indruk paard:

NEUS	OGEN	OREN	MOND	GEBIT	TONG
Ok	Beetje uitloop links	Ok	Geen blaasjes, kleur ok	Diastema's	Ok
VACHT	HOEVEN	VOORBENEN	ACHTERBENEN	VOCHTOPHOPING	GESTEL
Dof	Ok, niet beslagen	Ok	Hanentred (RA)	Neen	Vrij zwaar gebouwd, ondanks ras.

ONDERZOEK

Wat komt er uit het onderzoek, welke punten?

Quiny is een Haflinger = koudbloed, dus reageert bijna niet op onderzoek. Het is duidelijk dat Quiny last heeft van de onderrug en stijve achterbenen.

Artrosepunt (B11) komt er NIET uit. Quiny reageert wel een klein beetje op Yu punt 3w langs beide kanten. Quiny is ook vaak hengstig volgens eigenares.

Wanneer ik aan het achterbeen (RA) kom heft Quiny het been hoog op..

	Water	Hout	Vuur	Aarde	Metaal
seizoen waarin de energie het optimaalste is:	WINTER	LENTE	ZOMER	NAZOMER	HERFST
zintuigen die bij het element horen:	OREN	OGEN	KEEL, TONG (SPRAAK)	LIPPEN, MOND (SMAAK)	NEUS
bij onbalans in het element krijg je het makkelijk last van:	BEENDERGESTEL	PEZEN + SPIEREN(KRACHT)	BLOEDVATEN	SPIEREN (MASSA)	HUD
de zones die gevoelig zijn bij onbalans in het element:	HOOFD	BORST	RUG	SCHOUDER	HEUPEN
de eigenschappen van een element in evenwicht:	KALMTE	GEDULD	LEVENSvreugde	EMPATHIE	MOED
de eigenschappen van een element uit evenwicht:	ANGST	BOOSHEID	VREUGDE	PIEKEREN	VERDRIET
de eigenschappen van een element in evenwicht:	SPONTANITEIT	SENSITIVITEIT	CREATIVITEIT	INZICHT / INTELLIGENTIE	INTUÏTIE
de organen gerelateerd aan het element:	NIER / BLAAS	LEVER/GALBLAAS	HART/DUNNE DARM	MILT/MAAG	LONG / DIKKE DARM
de onbalans uit zich sterker bij:	KOUDE	WIND	HITTE	DAMP	DROOGTE
de smaak die bij het element hoort:	ZOUT	ZUUR	BITTER	ZOET	PIKANT
de verschijnselen die zich kunnen voordoen:	RILLEN	SPASMEN	ONRUSTIGE BLIK	SPEEKSELVORMING	HOESTEN

BEHANDELING

Welke punten/meridianen/handelingen zijn er gedaan?

Ben gestart met Blaasmeridiaan om "contact" te leggen met Quiny en haar "voor te bereiden" op de behandeling.

In eerste behandeling heb ik vooral op achterhand gewerkt. (lostrommelen, masseren) Stretches liet Quiny niet echt toe bij eerste behandeling. Ik ben van mening om ook niets te forceren. Als paard aangeeft dat het niet kan of niet wilt, respecteer ik dat. (zonder er onmiddellijk vanuit te gaan dat het niet gaat!) Ook achterbenen gemasseerd.

Bij volgende behandelingen ook op achterhand gewerkt en artrosepunten bij koud en nat weer.

Did10, Did11, Cv4, Cv6, Mi6, Mi9, Ma36, Ma40. Voor sommige punten heb ik accupen gebruikt omdat deze duidelijk intenser inwerkte. (zeker bij dit "harde" ras).

Ook op de hormonen heb ik gewerkt. Ni3, Ni7 (ook goed voor onderrug), Yu punt 3W en Yu punt Ni + 2 punten eronder.

Het was mijn bedoeling om bij Quiny Hotstone massage te geven aan achterhand/achterbenen, maar vanwege de extreem hoge temperaturen (32°) heb ik dat achterwege gelaten.

In plaats daarvan heb ik een Guasha behandeling gegeven op rug, onderrug, achterbenen en hals.

Reactie op behandeling (onmiddellijk en dagen erna):

Quiny reageerde héél goed op de Guasha behandeling. Ze was instant helemaal zen.

De eerste 2 dagen na de behandeling was Quiny, zoals voorspeld, stijf. Dit komt door het afvoeren van de afvalstoffen en verwerken van de guasha behandeling.

Ook het gebruik van de accupen had duidelijk meer resultaat dan het inwerken met de vingers.

Quiny gaf in de laatste behandeling ook gedwee haar achterbenen al zag je dat ze moeite had om haar evenwicht te bewaren. Ik ben er dus van overtuigd dat je met geduld véél meer bekomt dan met dwang...

De hanentred wegwerken lukt natuurlijk niet, maar Quiny stapte wel al een stuk vlotter op het laatste. Ze was ook duidelijk minder stijf in de onderrug en achterhand.

Adviezen:

Zorgen dat Quiny na de guasha behandeling genoeg drinken heeft en op de wei goed kan rondstappen.

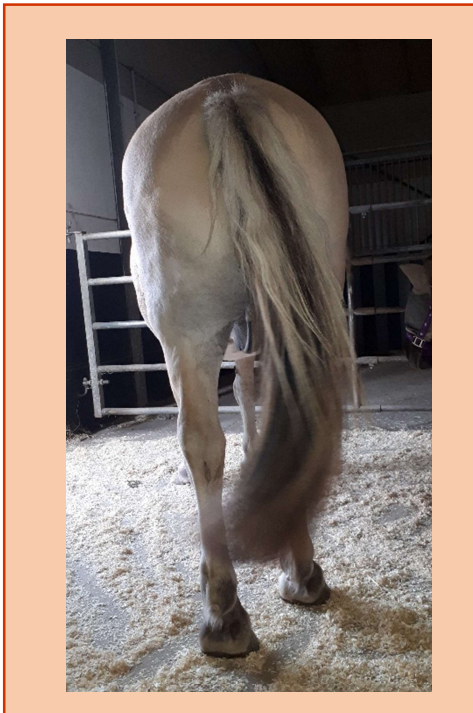
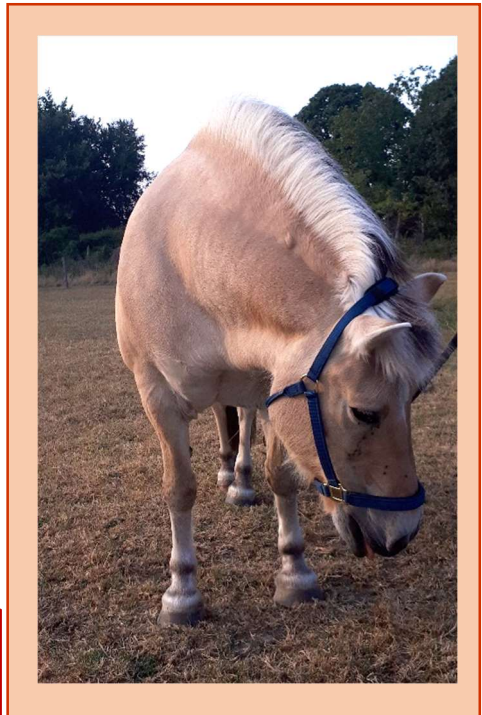
Aangezien er met Quiny niet meer echt gereden wordt, moet ik de eigenares er niet op wijzen de komende dagen Quiny niet te belasten.

Besluit:

Het was interessant om de hanentred te kunnen bestuderen en behandelen in de mate van het mogelijke. Quiny was duidelijk ook zeer stijf wat de hanentred zeker niet ten goede komt en de osteoartritis in de hand werkt.

Met behandelen kom je al een héél stuk verder wat het voor Quiny veel aangenamer maakt.

3. Behandelingen Jordy/ruin/27 jaar

Naam Paard: Jordy

Merrie/hengst/ruin: Ruin

Ras: Fjord

Geboortedatum: 1/1/1993

Laatste dierenartsbezoek datum en gegeven behandeling:

1 jaar geleden ongeveer? Pijnstilling voor manken?

Gegevens tandarts:

Laatste tandartsbezoek datum en gegeven behandeling:

1 jaar geleden, bijvlijen van de tanden

Gegevens hoefsmid:

Wim Gabriëls uit Steenhuffel

Laatste bezoek hoefsmid:

13 april

Laatste ontworming (datum/ soort ontworming):

deze winter

Korte schets herkomst/verleden paard:

Hij is bij ons sinds 2011. Ik heb dan vooral wandelingen met hem gedaan maar hij staat nu al enkele jaren op rust. Hij begon meer er meer te struikelen en zakt soms ook achteraan door zijn benen.

Ik denk dat hij vroeger ook nog voor de koets heeft gelopen. Toen ik hem kocht zag de dierenarts al tekens van artrose maar wij hebben nooit foto's laten nemen.

Operaties/Breuken/Ziektes/Kolieken:

af en toe een hoefzweer en overgewicht

Huidige klachten/problemen:

doordat hij op rust staat heeft hij weinig last maar als de smid komt heeft hij het soms lastig om op 3 benen te staan en heeft hij nadien pijn

Welke voeding en hoeveelheid:

enkel gras

in de winter bietenpulp omdat hij geen hooi meer kan eten met zijn gebit.

Eventuele geneesmiddelen/supplementen die nu gegeven worden:

0

Waarvoor wordt paard gebruikt:

niet

Karakter paard/ezel:

rustig, cool en soms wat eigenwijs

Wanneer is de artrose-artritis ontdekt?

bij aankoop

Hoe is de artrose/artritis aan het licht gekomen?

Is de artrose/artritis door dierenarts vastgesteld?

Ja

Zijn er röntgenfoto's genomen / Scan / MRI ?

nee

Zijn er reeds extra medicijnen/supplementen/kruiden.... gegeven naar aanleiding van de artrose/artritis? En zo ja, welke?

nee

Is er reeds iets anders ondernomen naar aanleiding van de artrose/artritis? (aangepaste oefeningen/training, ander beslag, operatie.....)

ik heb een heel goede smid en in overleg hebben we een paar terug het beslag vooraan weggelaten. Hij wordt nu enkel natuurlijk bekapt en zo weinig mogelijk om hem niet te veel te belasten

Je email wordt enkel gebruikt voor eventuele communicatie over je paard of ezel.

Foto's en filmpjes mogen gebruikt worden voor publicatie.

Handtekening ter goedkeuring:

Ingevuld via online formulier op: 6/22/2020 3:53:36 PM

Akkoord: Ja

BEHANDELING FICHE

PAARDENSHIATSU

HILDE DIELS

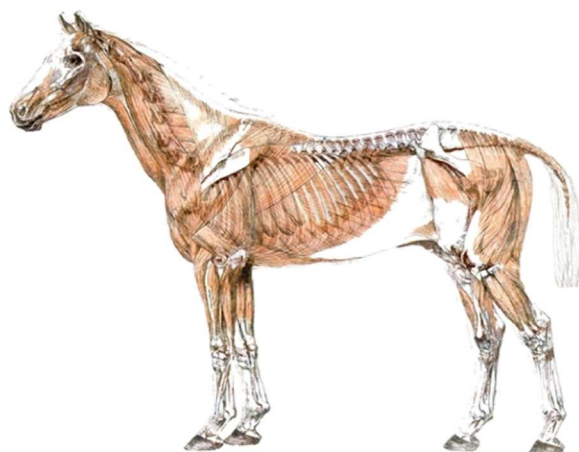
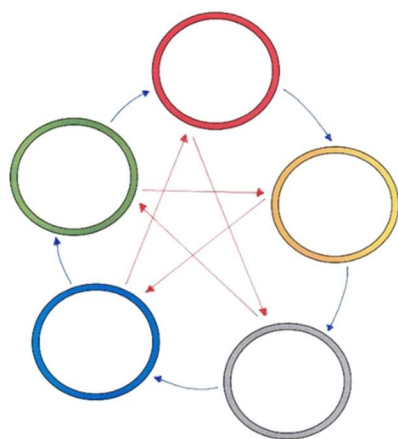
www.equinesse.be - info@equinesse.be

GEGEVENS

Naam paard: Jordy (Ruin)
Geboortedatum: 01/01/1993

Naam Eigenaar: Isabelle Robberechts

OBSERVATIE

Gedrag paard (5 elementen): met eigenaar/zonder eigenaar

Jordy is héél rustig en super lief. Hij is héél nieuwsgierig en zoekt echt contact.

Hij eet héél graag (overgewicht) en lijkt altijd goed gezind.

Hij laat alles héél goed doen en blijft mooi stilstaan. Als eigenares ook aanwezig is wil hij wel constant bij haar zijn en is dan minder rustig. AARDEPAARD..?

Houding paard: vierkant, stap, draf....

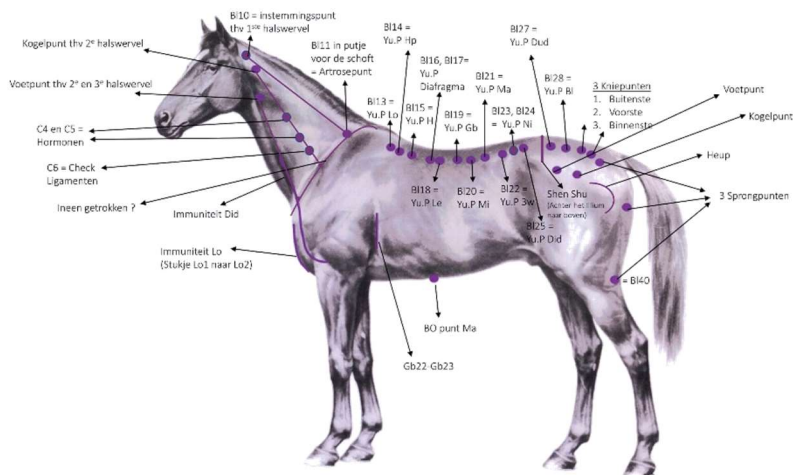
De achterbenen van Jordy staan in bodemnauwe stand. Hij stapt vrij log, maar kampt ook een beetje met overgewicht. Draf zit er niet meer echt in al durft hij soms op de wei nog een bokkesprongetje maken.

Wanneer je een been optilt bij Jordy kan hij soms moeilijk zijn evenwicht behouden.

Indruk paard:

NEUS	OGEN	OREN	MOND	GEBIT	TONG
Ok, geen uitloop	Beide ogen tranen vaak. Echt gewoon waterige tranen.	Oren zijn ok.	Ok, géén blaasjes. Kleur tandvles ok.	Kan géén hooi meer eten. Volgens tandarts geen echte tandproblemen.	Ok
VACHT	HOEVEN	VOORBENEN	ACHTERBENEN	VOCHTOPHOPING	GESTEL
Vacht is vrij droog, maar is vrij eigen aan het ras denk ik	Hoeven zijn aan kapbeurt toe. Jordy heeft geen hoefijzers.	Ok	Achterbenen staan in bodemnauwe stand. Aan kogel Li en Re zijn "galletjes".	"Galletjes" aan achterbenen.	Beetje overgewicht

ONDERZOEK

Wat komt er uit het onderzoek, welke punten?

Artrosepunt komt er NIET uit al heeft hij er duidelijk wel last van. Fjord is een koudbloedpaard en een héél stevig paard dus is het vrij moeilijk om reactie te krijgen tijdens het “gewone” onderzoek. Bijgevolg ben ik op een andere manier te werk gegaan en heb alles apart en met meer druk onderzocht.

Jordy heeft duidelijk last van zijn hals (kraakt ook vaak) en aan zijn houding te zien ook van zijn onderrug.

Het tranen van de ogen = Lever?

Volgens eigenares heeft Jordy meer last van stijfheid (artrose) bij nat en koud weer.

	Water	Hout	Vuur	Aarde	Metaal
seizoen waarin de energie het optimaalste is:	WINTER	LENTE	ZOMER	NAZOMER	HERFST
zintuigen die bij het element horen:	OREN	OGEN	KEEL, TONG (SPRAAK)	LIPPEN, MOND (SMAAK)	NEUS
bij onbalans in het element krijg je het makkelijk last van:	BEENDERGESTEL	PEZEN + SPIEREN(KRACHT)	BLOEDVATEN	SPIEREN (MASSA)	HUD
de zones die gevoelig zijn bij onbalans in het element:	HOOFD	BORST	RUG	SCHOUDER	HEUPEN
de eigenschappen van een element in evenwicht:	KALMTE	GEDULD	LEVENSvreugde	EMPATHIE	MOED
de eigenschappen van een element uit evenwicht:	ANGST	BOOSHEID	VREUGDE	PIEKEREN	VERDRIET
de eigenschappen van een element in evenwicht:	SPONTANITEIT	SENSITIVITEIT	CREATIVITEIT	INZICHT / INTELLIGENTIE	INTUÏTIE
de organen gerelateerd aan het element:	NIER / BLAAS	LEVER/GALBLAAS	HART/DUNNE DARM	MILT/MAAG	LONG / DIKKE DARM
de onbalans uit zich sterker bij:	KOUDE	WIND	HITTE	DAMP	DROOGTE
de smaak die bij het element hoort:	ZOUT	ZUUR	BITTER	ZOET	PIKANT
de verschijnselen die zich kunnen voordoen:	RILLEN	SPASMEN	ONRUSTIGE BLIK	SPEEKSELVORMING	HOESTEN

BEHANDELING

Welke punten/meridianen/handelingen zijn er gedaan?

Ben bij Jordy begonnen met basisbehandeling om zo te zien waarop hij reageert en om mekaar beetje te leren kennen. (Ik heb het gevoel dat ik met het eerste deel van de basisbehandeling, de Blaasmeridiaan, het paard meestal "rustig en gerust" krijg en zo kan "voorbereiden" op de rest van de behandeling.

Heb telkens de artrosepunten Did10, Did11, Cv4, Cv6, Mi6, Mi9, Ma36, Ma40 gedaan.

Voor de stijfheid in achterbenen en onderrug heb ik achterhand gemasseerd en voorzichtig geprobeerd van beenstretches te doen. Ging vrij goed! Ook Le3, Bl40, Bl67, Ni3 en Ni7.

Bij laatste behandeling was Jordy minder stijf en gaf zijn achterbenen al veel beter.

Voor de "stijfheid" in de hals heb ik hals gemasseerd. Stretches van het hoofd naar links, rechts en boven gedaan. Tevens volgende punten: Gb20, Gb21, Dud3, Bl10, Bl11, Bl28

Voor het tranen van de ogen heb ik Shu mu van Le gedaan, Le3 en Ma2.

Reactie op behandeling (onmiddellijk en dagen erna):

- Het tranen van de ogen stopte altijd onmiddellijk tijdens mijn behandeling. Bij mijn laatste behandeling gaf de eigenares mee dat het tranen tussen de behandelingen al véél minder was.

- De stijfheid in de achterhand was ook duidelijk minder. Hij gaf iets vlotter zijn benen en was véél "beweeglijker". De galletjes aan de kogels waren nog steeds aanwezig. Voelden niet warm aan.

- De stijfheid in de hals bleef hetzelfde. Ook het "kraken" ging niet weg. Hier had ik het misschien iets anders moeten aanpakken. Natuurlijk is artrose NIET meer weg te werken.

Heb bij Jordy goed geleerd om te "voelen" aangezien hij zelf weinig aangaf. Doordat hij zo rustig was en mooi bleef staan en...de eigenares mij bijna altijd alleen met hem liet, was dit voor mij een mooie gelegenheid om dit zo te ervaren.

Het was voor mij hierbij héél duidelijk dat ons onderzoek me niet altijd even duidelijk aanwijzingen geeft bij sommige rassen en leeftijden.

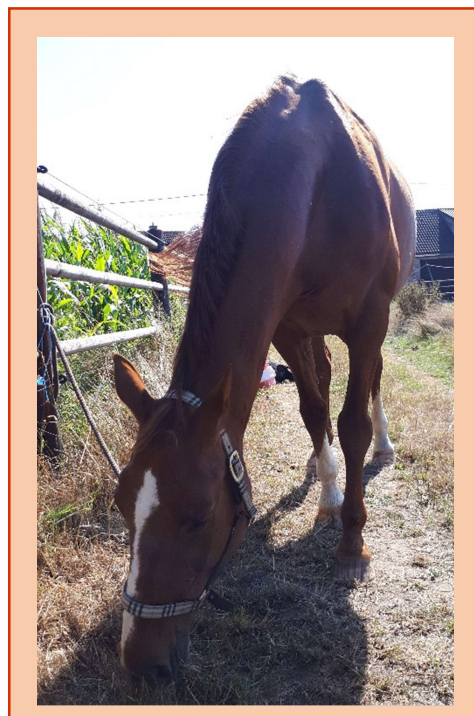
Adviezen:

Ik heb eigenares de raad gegeven om Jordy veel te laten bewegen. Hij staat met een speelkameraadje op een grote wei en dat is een goed iets. Ook gaan wandelen (aan de hand) met Jordy is voor hem héél goed. Zeker niet teveel laten stilstaan op stal.

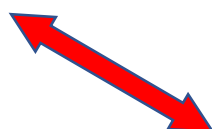
Het feit dat Jordy géén ruwvoer meer wil eten vond ik nogal raar. Eigenares gaf wel mee dat ze op zoek was naar een nieuwe tandarts daar ze niet echt tevreden is van hun huidige tandarts. Ik denk dat het goed is om zijn gebit eens goed te laten nakijken.

Ik heb ook een aantal artrosepunten laten zien die ze eventueel kunnen herhalen net zoals het stretchen van de hals eventueel met snoepjes.

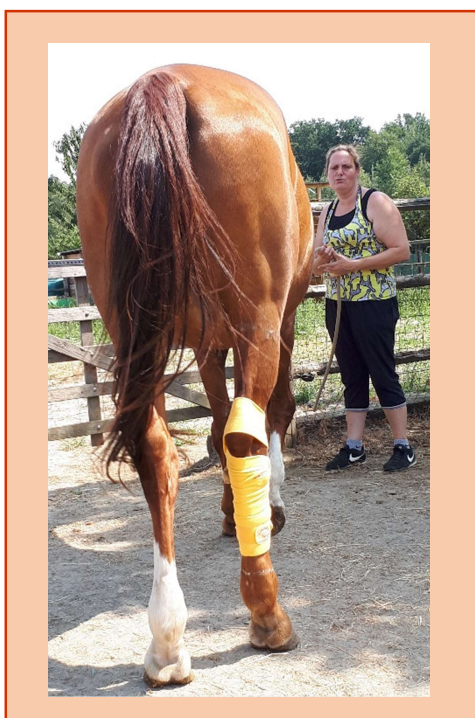
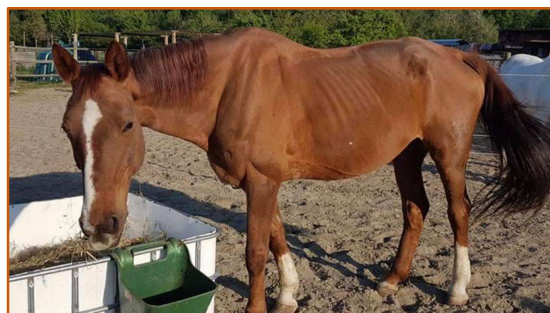
4. Behandeling Belle Du Your/merrie/25 jaar

Dit is Belle toen eigenares met haar wedstrijden reed. Toen eigenares is gestopt met wedstrijden heeft ze Belle verkocht en zo uit het oog verloren.

Na heel wat jaren is ze Belle terug op het spoor gekomen en heeft ze haar zo teruggevonden. Vervolgens heeft ze Belle terug gekocht

Naam Paard: Belle de Your

Merrie/hengst/ruin: Merrie

Ras: Hannoveraner

Geboortedatum: 5/4/1995

Laatste dierenartsbezoek datum en gegeven behandeling:

Gegevens tandarts:

Stijn Teysen

Laatste tandartsbezoek datum en gegeven behandeling:

13/03/2018 - Correctieve odontoplastie

Gegevens hoefsmid:

Jorgen Briers

Laatste bezoek hoefsmid:

09/04/2020

Laatste ontworming (datum/ soort ontworming):

In de winter (bij eerste vorst) Equest Pramox

Korte schets herkomst/verleden paard:

Was wedstrijdpaard hoog niveau - dressuur. Is dan verkocht aan manege waar ik ze zwaar verwaarloosd terug heb kunnen halen. Sindsdien narcoleptie. En heel stijf in de gangen. DA vermoedt artrose maar zijn geen foto's van genomen. Ze is ook heel stijf het laatste stuk van de rug.

Operaties/Breuken/Ziektes/Kolieken:

Cushing & stofalergie

Huidige klachten/problemen:

Stijfheid en raar haar korrels aannemen

Welke voeding en hoeveelheid:

Seizoensgebonden. Nu enkel gras/hooi & water

Eventuele geneesmiddelen/supplementen die nu gegeven worden:

Prascend & Pulmitranq (als ze terug op stal gaan)

Waarvoor wordt paard gebruikt:

Staat hier met pensioen (hoeft niets meer te doen)

Karakter paard/ezel:

Een echte merrie. Regelmatig last van haar hormonen. Kan soms heel druk en gemeen zijn in de kudde.
(Hormonaal?)

Wanneer is de artrose-artritis ontdekt?

Een 3tal jaar geleden tijdens licht werk dat ze toch heel oncomfortabel liep.

Hoe is de artrose/artritis aan het licht gekomen?

Bij draven manken. Gaat wel over of wordt beter als ze tijdje in beweging is (veel stappen).
Maar ze wordt nu niet meer gereden. Staat in kudde verband op rust.

Is de artrose/artritis door dierenarts vastgesteld?

Ja

Zijn er röntgenfoto's genomen / Scan / MRI ?

Neen

Zijn er reeds extra medicijnen/supplementen/kruiden.... gegeven naar aanleiding van de artrose/artritis? En zo ja, welke?

Heb al wat geprobeerd maar heeft niet het gewenste effect. Boswelvia, curcuma, Horseflex (duivelsklauw)

Is er reeds iets anders ondernomen naar aanleiding van de artrose/artritis? (aangepaste oefeningen/training, ander beslag, operatie.....)

Neen. Aangezien ze op rust staat laat ik ze gewoon van haar oude dag genieten.

Je email wordt enkel gebruikt voor eventuele communicatie over je paard of ezel.
Foto's en filmpjes mogen gebruikt worden voor publicatie.

Handtekening ter goedkeuring:

Ingevuld via online formulier op: 6/24/2020 9:26:46 AM

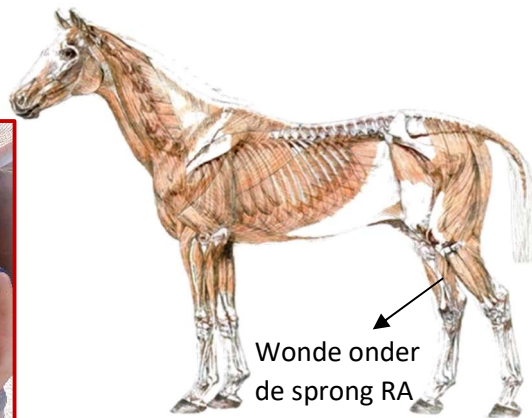
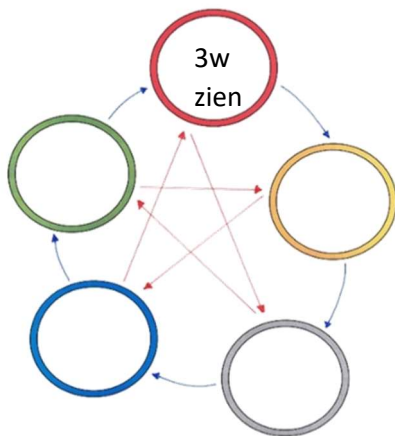
Akkoord: Ja

GEGEVENS

Naam paard: Belle de Your (merrie)
Geboortedatum: 04/05/1995

Naam Eigenaar: Astrid Köhler

OBSERVATIE

Gedrag paard (5 elementen): met eigenaar/zonder eigenaar

Belle is vrij onrustig. Haar ogen staan steeds héél groot en ze is vrij gespannen. Ook zonder eigenares is Belle héél allert en schrikerig. Volgens eigenares is dit sinds ze Belle terug bij haar heeft. Belle zag er enorm onderkomen uit toen eigenares haar (terug) kocht. (zie foto's)

Volgens hetgeen ik heb opgemerkt en gehoord van eigenares zal Belle een houtpaard kunnen zijn.

→ harde werker, (soms) agressief, temperamentvol, stressgevoelig, neemt graag de leiding

Heb wel héél erg het gevoel dat Belle "vast" zit in haar hoofd, misschien door hetgeen ze meegemaakt heeft?

Houding paard: vierkant, stap, draf....

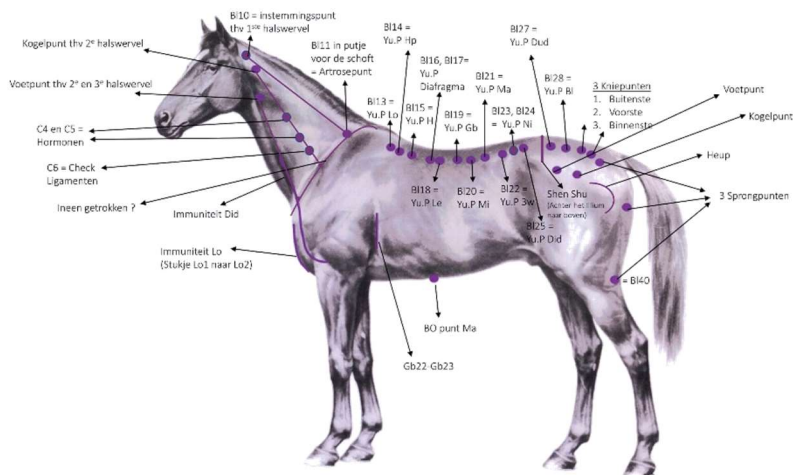
Belle kan mooi vierkant staan. In beweging beweegt ze haar achterbenen héél stijf.

Wanneer er mee gereden wordt, verdwijnt die stijfheid meestal na een tijdje.

Indruk paard:

NEUS	OGEN	OREN	MOND	GEBIT	TONG
Ok	Géén uitloop	Ok	Géén blaasjes	Niets opgemerkt, neemt raar haar korrels aan.	Ok
VACHT	HOEVEN	VOORBENEN	ACHTERBENEN	VOCHTOPHOPING	GESTEL
Cushing, maar niet echt zichtbaar aan vacht	Ok	Ok	Wonde (RA) (In draad blijven hangen) Stijf	neen	Stijf onderrug

ONDERZOEK

Wat komt er uit het onderzoek, welke punten?

Bij mijn onderzoek kwam er aanvankelijk de gevoeligheid van de onderrug uit. Ook yu punt van 3w aan beide kanten leek er een beetje uit te komen.

B111 kwam NIET uit het onderzoek. Belle is ook héél gevoelig aan haar hoofd.

Bij mijn onderzoek werd me ook héél duidelijk dat Belle vrij introvert is en héél gestresst. Hormonen of iets anders..?

	Water	Hout	Vuur	Aarde	Metaal
seizoen waarin de energie het optimaalste is:	WINTER	LENTE	ZOMER	NAZOMER	HERFST
zintuigen die bij het element horen:	OREN	OGEN	KEEL, TONG (SPRAAK)	LIPPEN, MOND (SMAAK)	NEUS
bij onbalans in het element krijg je het makkelijk last van:	BEENDERGESTEL	PEZEN + SPIEREN(KRACHT)	BLOEDVATEN	SPIEREN (MASSA)	HUD
de zones die gevoelig zijn bij onbalans in het element:	HOOFD	BORST	RUG	SCHOUDER	HEUPEN
de eigenschappen van een element in evenwicht:	KALMTE	GEDULD	LEVENSFREUGDE	EMPATHIE	MOED
de eigenschappen van een element uit evenwicht:	ANGST	BOOSHEID	VREUGDE	PIEKEREN	VERDRIET
de eigenschappen van een element in evenwicht:	SPONTANITEIT	SENSITIVITEIT	CREATIVITEIT	INZICHT / INTELLIGENTIE	INTUÏTIE
de organen gerelateerd aan het element:	NIER / BLAAS	LEVER/GALBLAAS	HART/DUNNE DARM	MILT/MAAG	LONG / DIKKE DARM
de onbalans uit zich sterker bij:	KOUDE	WIND	HITTE	DAMP	DROOGTE
de smaak die bij het element hoort:	ZOUT	ZUUR	BITTER	ZOET	PIKANT
de verschijnselen die zich kunnen voordoen:	RILLEN	SPASMEN	ONRUSTIGE BLIK	SPEEKSELVORMING	HOESTEN

BEHANDELING

Welke punten/meridianen/handelingen zijn er gedaan?

Heb in eerste instantie de Blaasmeridiaan (basisbehandeling) gedaan om Belle te laten wennen aan mij en haar "klaar" te maken voor de verdere behandeling.

Vervolgens heb ik in de eerste behandeling vooral op de onderrug gewerkt. Zachtjes masseren, triggerpoints 14,15 en 23. Bai Hui, Bl22, Bl24, Bl27, Bl40, Bl67, Gb29, Gb30, Gb44, Gv4.

Daarbij heb ik ook op de hormonen gewerkt. Ni3, Ni7, Yu punt 3w en Yu punt Ni en 2 punten eronder, Bai hui kwam hier ook van pas. Vervolgens beenstretches achteraan in zoverre ze dat kon verdragen. Ook als afsluiting een staartstretch naar achter en Li en Re.

Bij mijn volgende behandeling heb ik dit (na mijn onderzoek waar niets anders uitkwam) herhaald daar ze hier blijkbaar véél deugd van had.

Vervolgens heb ik op de artrosepunten gewerkt Did10, Did11, Cv6, Ma36. Deze behandeling heb ik echter vervroegd moeten stoppen vanwege de enorme hitte en het feit dat er héél veel dagen de behandeling kwamen verstoren.

In mijn volgende behandelingen heb ik (omdat het hoofd en de stress zo uitdrukkelijk uit mijn onderzoek kwamen) 2x/1week een volledige cranio gedaan. Ook de rug en benen hebben hier uiteindelijk baat bij. Hierbij wel steeds haar narcolepsie goed in het achterhoofd gehouden. Ze heeft er uiteindelijk géén last van gehad tijdens de behandelingen.

Ik denk dat werken met Bachbloesems bij haar misschien ook wel zou kunnen helpen. Omdat ik nog géén Bachbloesems heb en hier eerst méér over wil opzoeken en leren heb ik hier géén gebruik van gemaakt.

Samen met eigenares ga ik ook nog bespreken welke kruiden voor haar goed zouden zijn en/of eigenares deze wil aanschaffen en toedienen.

Reactie op behandeling (onmiddellijk en dagen erna):

Belle was onmiddellijk erna vrij zen.

Dagen na de behandelingen was ze véél vrolijker en minder gesloten. Eigenares ondervond ook dat ze minder "agressief" was tegenover haar weidemaatje.

Eigenares zag voor de eerste keer sinds lange tijd terug "lichtjes" in haar ogen.

Adviezen:

Heb aangeraden om op regelmatige basis een cranio te laten doen. Goed voor stress en mentale toestand, hoofd, rug..

Eventuele kruiden/supplementen: Kurkuma gemengd met lijnzaadolie, duivelsklauw, Glucosamine

Besluit:

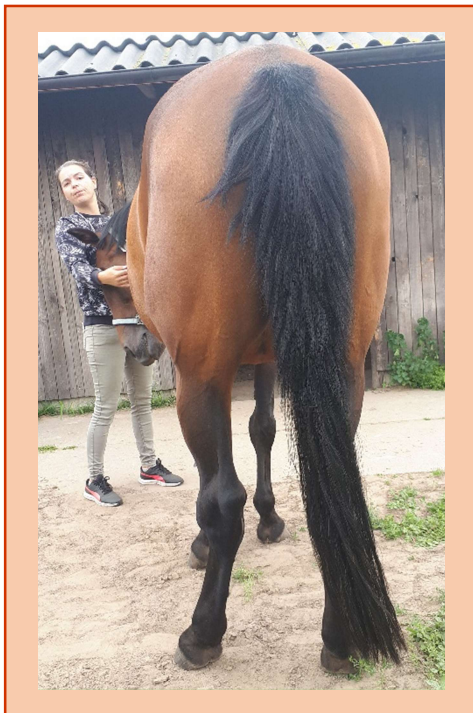
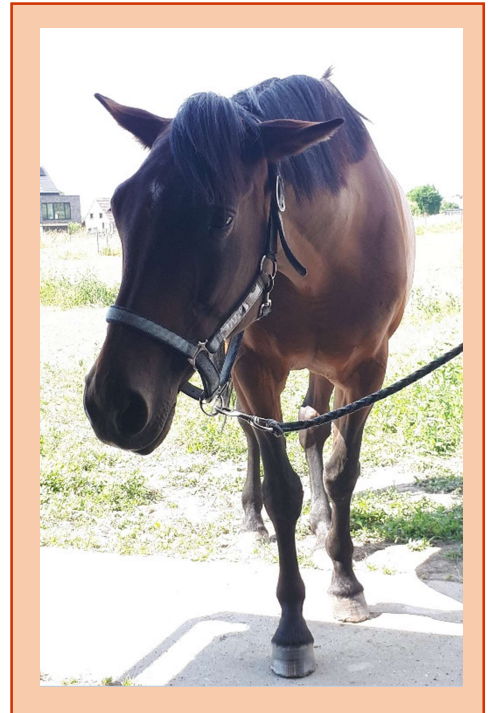
Belle heeft waarschijnlijk heel wat meegemaakt in de periode dat ze weg is geweest van huidige eigenares.(zie ook foto's)

Het was vrij snel duidelijk voor mij dat Belle haar volledig afgesloten had en enorm gestrest was.

Een regelmatige cranio (zeker) in begin zal een grote hulp zijn. Ik vermoed dat hier toch wel enige tijd over zal gaan eer dit terug wat stabiel zal zijn.

Dan pas zal het interessant en "veiliger" zijn om op de osteoartritis te werken.

5. Behandelingen Daisy/merrie/18 jaar

Naam Paard: [Daisy](#)

Merrie/hengst/ruin: [Merrie](#)

Ras: [Quarter x BWP](#)

Geboortedatum: [1/31/2002](#)

Laatste dierenartsbezoek datum en gegeven behandeling:

[Ik gok een 1,5 jaar en half geleden - ze had een schimmelinfectie die behandeld is geweest met imaverol.](#)

Gegevens tandarts:

[Bleukx Lode](#)

Laatste tandartsbezoek datum en gegeven behandeling:

[Een jaar of 2 geleden. Paard vind er echt niks aan, was de eerste keer dat ze verdooving nodig had.](#)

Gegevens hoefsmid:

[Bastaens Yannick](#)

Laatste bezoek hoefsmid:

[Ongeveer een maand geleden](#)

Laatste ontworming (datum/ soort ontworming):

[Maand of 4 geleden, geen idee meer welk merk dit was](#)

Korte schets herkomst/verleden paard:

[Ik heb haar nu 9 jaar. Ruim 8 jaar geleden kreeg ze de diagnose artrose, sindsdien trainen we niet meer, en wandelen we nog maar af en toe.](#)

Operaties/Breuken/Ziektes/Kolieken:

[Geen operaties of breuken.](#)

[Koliek heeft ze 2x gehad, de laatste keer zal een jaar of 5 geleden zijn.](#)

[Ziektes: artrose](#)

Huidige klachten/problemen:

[Artrose, dus stijf, ze kraakt als ze stapt, geraakt soms moeilijk recht na het rollen.](#)

Welke voeding en hoeveelheid:

[Momenteel 75gr pavo vital per dag + wortel/appeltje](#)

Eventuele geneesmiddelen/supplementen die nu gegeven worden:

[/](#)

Waarvoor wordt paard gebruikt:

Grasmaaier :)

Karakter paard/ezel:

Bij mij is ze altijd heel lief. Ze is vrij eenkennig, maar toont wel interesse in andere mensen. Bij de smid is ze ook altijd héél braaf. Ze is goed opgevoed :)

Wanneer is de artrose-artritis ontdekt?

Ruim 8 jaar geleden

Hoe is de artrose/artritis aan het licht gekomen?

Door een osteopate te laten langs komen

Is de artrose/artritis door dierenarts vastgesteld?

Nee

Zijn er röntgenfoto's genomen / Scan / MRI ?

Nee

Zijn er reeds extra medicijnen/supplementen/kruiden.... gegeven naar aanleiding van de artrose/artritis? En zo ja, welke?

Nee

Is er reeds iets anders ondernomen naar aanleiding van de artrose/artritis? (aangepaste oefeningen/training, ander beslag, operatie.....)

Niet echt

Je email wordt enkel gebruikt voor eventuele communicatie over je paard of ezel.

Foto's en filmpjes mogen gebruikt worden voor publicatie.

Handtekening ter goedkeuring:

Ingevuld via online formulier op: 6/27/2020 1:32:11 PM

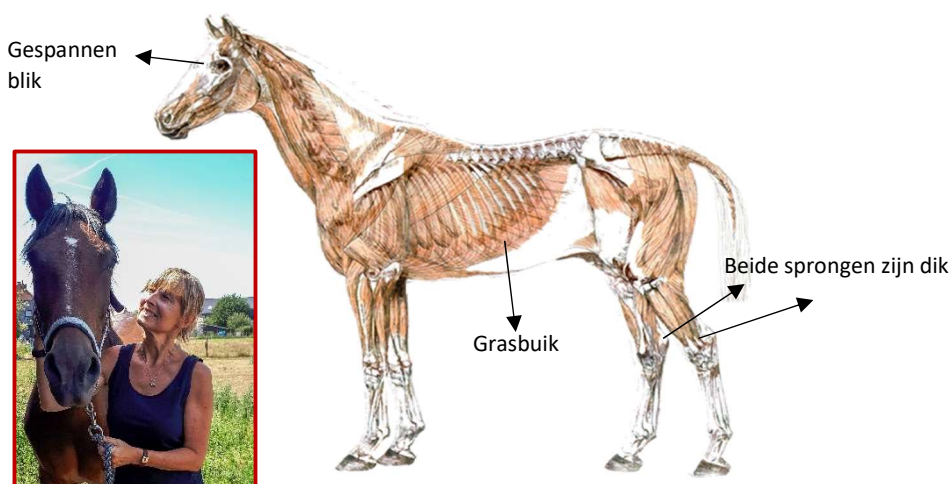
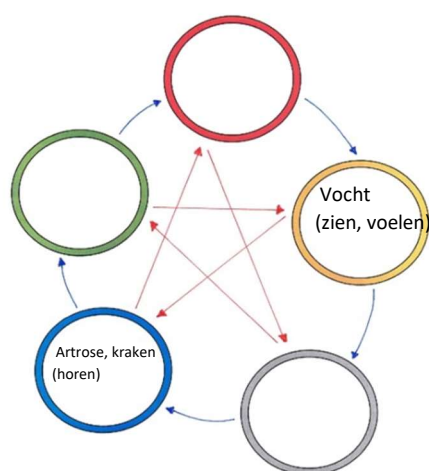
Akkoord: Ja

GEGEVENS

Naam paard: Daisy (merrie)
Geboortedatum: 31-01-2002

Naam Eigenaar: De Bruyckere Davina

OBSERVATIE

Gedrag paard (5 elementen): met eigenaar/zonder eigenaar

Lijkt héél boos (oren staan vaak naar achter), maar ogen blijven héél zacht. Ze is héél lief en volgens eigenares ook zeer betrouwbaar. Daisy is erg uit op eten, heeft ook een enorme grasbuik. Daisy heeft niet echt pijn van de artrose, maar artrose gaat wel vaak gepaard met vocht. Ze heeft ook meer last bij nat weer. Ze is het meest op haar gemak gewoon in de wei en houdt niet van werken.
= AARDEPAARD ?

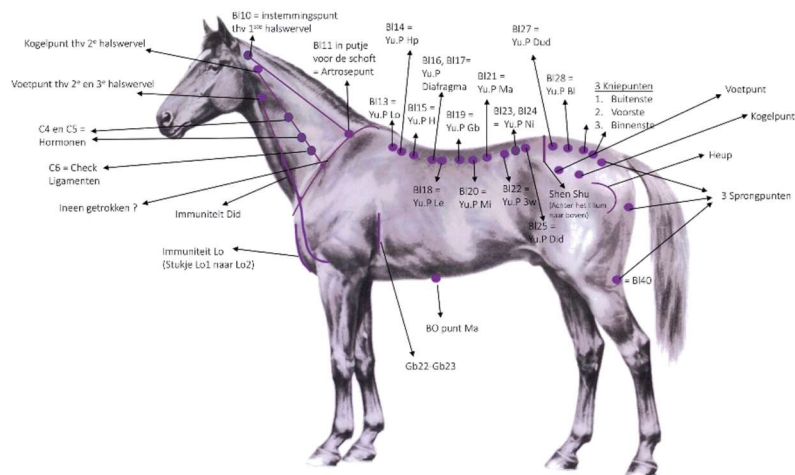
Houding paard: vierkant, stap, draf....

Achterbenen staan gespreid. (Bodemwijd, Franse stand) Daisy kon in het begin van de behandelingen niet vierkant staan. Ze neemt korte passen achteraan en zet niet echt mooi onder. Draf en galop zijn niet meer echt aan de orde.

Indruk paard:

NEUS	OGEN	OREN	MOND	GEBIT	TONG
Droog = OK	Links kleine druppeltjes	OK	Geén blaasjes	OK	OK
VACHT	HOEVEN	VOORBENEN	ACHTERBENEN	VOCHTOPHOPING	GESTEL
Mooie vacht, blinkt	Sterke hoeven, géén ijzers	Artrose	Artrose, beide sprongen zijn gezwollen, achterbenen "kraken"	2 achterste sprongen	Knieën en sprongen "kraken" bij het stappen. Weinig bespiering op achterhand

ONDERZOEK

Wat komt er uit het onderzoek, welke punten?

Bij mijn eerste bezoek kwam de onderrug eruit. (=gevoelig).

Blaas 11 (artrose) kwam er NIET uit, ook niet bij de aansluitende behandeldagen, dus wss heeft Daisy nu géén last (pijn) van de artrose.

De 2 achterste sprongen waren bij mijn eerste bezoek enorm gezwollen (flegma, géén vocht), voelden niet warm aan. Bij de laatste behandeling waren de sprongen NIET meer gezwollen ondanks het enorm warme weer.

Daisy is beetje kopschuw, maar vermoed dat dat komt door hoofdpijn. (= gespannen blik)

Voor de rest géén andere punten die uit onderzoek kwamen gedurende de behandelingen.

	Water	Hout	Vuur	Aarde	Metaal
seizoen waarin de energie het optimaalste is:	WINTER	LENTE	ZOMER	NAZOMER	HERFST
zintuigen die bij het element horen:	OREN	OGEN	KEEL, TONG (SPRAAK)	LIPPEN, MOND (SMAAK)	NEUS
bij onbalans in het element krijg je het makkelijk last van:	BEENDERGESTEL	PEZEN + SPIEREN(KRACHT)	BLOEDVATEN	SPIEREN (MASSA)	HUD
de zones die gevoelig zijn bij onbalans in het element:	HOOFD	BORST	RUG	SCHOUDER	HEUPEN
de eigenschappen van een element in evenwicht:	KALMTE	GEDULD	LEVENSvreugde	EMPATHIE	MOED
de eigenschappen van een element uit evenwicht:	ANGST	BOOSHEID	VREUGDE	PIEKEREN	VERDRIET
de eigenschappen van een element in evenwicht:	SPONTANITEIT	SENSITIVITEIT	CREATIVITEIT	INZICHT / INTELLIGENTIE	INTUÏTIE
de organen gerelateerd aan het element:	NIER / BLAAS	LEVER/GALBLAAS	HART/DUNNE DARM	MILT/MAAG	LONG / DIKKE DARM
de onbalans uit zich sterker bij:	KOUDE	WIND	HITTE	DAMP	DROOGTE
de smaak die bij het element hoort:	ZOUT	ZUUR	BITTER	ZOET	PIKANT
de verschijnselen die zich kunnen voordoen:	RILLEN	SPASMEN	ONRUSTIGE BLIK	SPEEKSELVORMING	HOESTEN

BEHANDELING

Welke punten/meridianen/handelingen zijn er gedaan?

1. Heb tijdens mijn eerste behandeling een verkorte basisbehandeling gegeven met nadruk op de achterhand en onderrug, vanwege de gevoeligheid bij onderzoek en de "doorgezakte" houding achteraan waarbij de benen gespreid staan. Stretchen van de benen ging niet en heb dit ook niet geforceerd. Daisy dreigde haar evenwicht te verliezen. Wel ook gewerkt op Gb en Ma. Samen met Bl (waar ik al op had gewerkt) zorgt dit voor minder spanning op de achterbenen. (Bodemwijde stand)
2. Bij mijn tweede behandeling heb ik een cranio gedaan. (voor rug en hoofdpijn)
Ook artrosepunten voor "koude" en "nat" heb ik toegepast.
Did 10, Did11, Cv6, Ma36 = Koude
Mi6, Mi9, Cv4, Cv6, Ma36, Ma40 = Nat weer
3. Bij derde behandeling heb ik eerst de Gouverneurmeridiaan gedaan en vervolgens opnieuw de cranio omdat ze daar enorm veel deugd en verbetering van leek te hebben. (gespannen blik is minder en ook de reactie op rug is minder)
Vervolgens Equinapunten gedaan voor de sprong: Bai Hui, Gb27, Gb44.
Ook artrosepunten bij koude en nat weer herhaald.
4. Bij 4de behandeling eerst gouverneurmeridiaan gedaan. Vervolgens de Equinapunten voor sprong herhaald evenals de Artrosepunten voor koude en nat weer.
Voor haar hengstigheid die vaak terugkomt volgens eigenares heb ik Ni3 en Ni7 gedaan evenals Yu punt Ni + Yu punt 3W en 2 punten er onder.
5. Bij mijn laatste behandeling heb ik alles een beetje herhaald dat nodig was.
Artrosepunten, Equinapunten, staart stretches en afgesloten met de occiput en het hyoid.

Reactie op behandeling (onmiddellijk en dagen erna):

Na de eerste behandeling nam Daisy haar passen al veel ruimer en zette achteraan benen meer onderin. Ze was enorm ontspannen.

Toen de volledige sessie voorbij was, was de swelling op de achterbenen (sprong) duidelijk véél minder. Ze had ook duidelijk minder last van de rug en stond sinds lang geleden (zonder dat het gevraagd werd) meer mooi vierkant.

Wat me wel opviel tijdens de laatste behandeling was dat Daisy vaak "kuchte". Volgens eigenares kwam dat door de enorme hitte in combinatie met het nieuwe hooi dat ze sinds 2 dagen kregen.

Ik heb Shu mu van Lo gedaan en eigenares aangeraden om het hooi goed los te schudden.

Dagen nadien was het nog steeds zéér warm maar volgens eigenares iets beter.

Adviezen:

- 1) Hooi goed losschudden
- 2) Heb aantal (niet te moeilijke) punten aangeleerd om te herhalen wanneer sprongen terug gezwollen zijn of wanneer Daisy terug duidelijk last heeft. Bai Hui, Gb27, Gb44, Ma45, Ma36, Mi6.

Besluit

Het opzoeken en nadenken over osteoartritis bij paarden tijdens dit eindwerk was heel boeiend. Ik ben tot héél wat inzichten gekomen wat de oorzaken betreft, maar evengoed wat de mogelijke behandelopties zijn.

Bij mijn oproep om paarden te vinden met osteoartritis kreeg ik veel reacties.

Het ging hier over paarden van allerlei leeftijden, veel verschillende rassen en zowel actieve als non actieve paarden.

Uiteindelijk heb ik mijn keuze moeten maken, enigszins beïnvloed door de woelige coronatijd. Een aantal paardeneigenaars hebben afgezegd omdat zij gepland stonden tijdens de lockdown en nadien niet meer beschikbaar waren, bij een aantal andere kon of mocht ik niet komen daar hun paard gestald stond in maneges of grote stallen waar het nog lange tijd “verboden” was om als buitenstaander te komen.

Zo ben ik terechtgekomen bij een aantal paarden die privé gestald stonden.

Bij deze paarden was de osteoartritis door de dierenarts vastgesteld. De paarden hadden verschillende leeftijden en ik heb geprobeerd om ook verschillende rassen aan bod te laten komen.

Het werd me al gauw duidelijk tijdens de behandelingen/onderzoeken dat de paarden meestal met een deel andere aandoeningen of afwijkingen te kampen hadden. Deze zorgden er vaak voor dat ik eerst die zaken wou aanpakken, ook omdat zij meestal invloed hadden op de osteoartritis.

Doordat ik voor een groot deel bezig was met deze “nevenaandoeningen” ben ik niet altijd tot het gedeelte van de osteoartritis gekomen... Het bleek immers dat deze kwalen voor mij vaak interessanter waren om verder te onderzoeken, erover op te zoeken en te behandelen.

Zo heb ik bij een deel van de paarden toch mooie resultaten geboekt, hetzij op andere vlakken dan de osteoartritis.

Uiteindelijk heb ik eigenlijk veel geleerd over deze ongemakken en hoe ik ze kon aanpakken. Ik denk bijvoorbeeld aan een paard dat erg gestrest en volledig afgesloten was en narcolepsie had. Na de onderzoeken en behandelingen was zij terug véél vrolijker, socialer en beweeglijker.

Het is misschien opmerkelijk dat ik niet enkel en vooral met de osteoartritis ben bezig geweest in functie van dit eindwerk, maar voor mezelf waren de onderzoeken/behandelingen een enorme meerwaarde in mijn groei.

Ongetwijfeld ga ik nog paarden tegenkomen met osteoartritis die ik nu met de nodige info zeker ga kunnen helpen na het maken van dit eindwerk.

Voor mij was het een enorm verrijkende ervaring in alle mogelijke opzichten.

Dankwoord

De opleiding paardenpractitioner Shiatsu was voor mij een heel boeiende en levensverrijkende beleving. Het was een reis met de nodige ups-and-downs, waarbij ik mezelf meerdere keren ben tegengekomen.

Uiteindelijk ben ik gekomen aan het eindpunt van deze opleiding, maar het beginpunt van een boeiende uitdaging die ik met veel plezier en ambitie wil aangaan.

Dit eindpunt, of nieuwe beginpunt, heb ik alleen maar kunnen bereiken dankzij de hulp en steun van héél wat anderen die ik hierbij toch even in de spotlights wil zetten.

In de eerste plaats wil ik graag mijn gezin bedanken.

Mijn partner, die van in het begin onvoorwaardelijk meeging in het hele verhaal en mij op moeilijke momenten steeds opnieuw in mezelf deed geloven. Daarnaast de steun, de hulp en het oneindig geduld van mijn zonen bij alle technische en IT aspecten die ik onderweg tegenkwam.

Ook mijn goede vriendin Laïla draag ik een warm hart toe. Zij stond mee aan het startpunt van mijn avontuur, waarbij ze, mede vanuit haar grenzeloze passie, mij enorm veel respect heeft bijgebracht voor het paard en hun welzijn. Ook nu weet ze mij nog steeds opnieuw ongelooflijk veel te boeien met haar kostbare ervaringen.

Natuurlijk hebben ook Equina, meer bepaald Evy Macquoy, mijn medestudenten en alle andere lesgevers mij geholpen, door hun uitgebreide kennis met mij te delen en mij geduldig te loodsen doorheen de opleidingen om zo tot dit mooie resultaat te komen.

Tevens veel dank aan al de eigenaars die mij het vertrouwen gaven om hun paarden of ezels te mogen bestuderen en behandelen.

Voor mijn eindwerk heb ik mogen rekenen op de fantastische medewerking van héél wat dierenartsen en paardenklinieken uit heel België en Nederland, die ik aangeschreven had, met de vraag deel te nemen aan een enquête in functie van mijn eindwerk. Graag wil ik aan het einde van dit dankwoord toch een deel van deze specialisten vernoemen om hen op die manier extra in de verf te zetten.

Tenslotte wil ik mijn allergrootste erkentelijkheid betuigen aan alle paarden en ezels die ik tot hertoe heb mogen behandelen, in het bijzonder mijn verzorgpaard Zafira die vaak mijn geduldige oefenmodel was. Het zijn zij die er uiteindelijk voor hebben gezorgd dat ik dit alles heb kunnen en mogen bereiken. Hun diversiteit, energie, eerlijkheid en gevoeligheid hebben een diepe indruk bij mij achtergelaten die ik nooit zal vergeten.

Dank aan volgende dierenartsen, praktijken en klinieken:

Dierenartspraktijk Katona	Paardenpraktijk Torfs Sara
Dierenkliniek Boschoven	Paardenpraktijk 't Santvliet
Dierenkliniek De Bosdreef	Dierenarts Elza De Smet
Dierenarts Walter Schollaert	Dierenartspraktijk Animo
Dierenarts Daniel Steffens	Dierenarts Wim Verreet
Dierenarts De Vroey	Dierenartspraktijk Caballance
Dierenarts Jonas Soenens	Dierenarts Gaëlle De Groote
Dierenartspraktijk Solivet	Equitom Clinic
Dierenartspraktijk Molenzicht	Dierenartspraktijk Dirk Verhoeven
Dierenarts Celis Geens	Dierenkliniek Emmeloord
Dierenarts Geert Adriansens	Dierenartspraktijk Damsveld
Equinox	Dierenartspraktijk Solivet
Dierenarts Zoë Joostens	Dierenarts Dirk Verhoeven
Dierenarts Tresemiek Picavet	De Lingehoeve
Dierenkliniek Den Ham	Dierenarts Frank Van Leeuwen
Dierenkliniek Meursing	Dierenkliniek Hellendoorn Nijverdal
Dierenartspraktijk Graafschap	Dierenartspraktijk Demeiery
Paardenkliniek Wapenveld	Dierenkliniek Gooiland
Paardenkliniek Vinkega	Paardenarts Harm Borgmans
Dierenkliniek Middenwaard	Paardenpraktijk Sweenslag
Dierenarts Monique Schouten	Dierenartspraktijk Anima Natura
Paardenkliniek Het Bokt	Dierenartspraktijk Groot en Klein
Dierenarts Siebren Boerma	Dierenarts Ellen Compagnie
Paardenkliniek Garijp	Dierenarts Katja Winderickx

In het bijzonder: Dierenarts Iko Hoogerbeets die mij persoonlijk heeft gecontacteerd om mij de nodige informatie te geven en dit uitvoerig toe te lichten.

.....

Lijst van figuren en tabellen

<i>Figuur 1: Het scharniergewricht.</i>	8
<i>Figuur 2: Het kogelgewricht.</i>	8
<i>Figuur 3: Het rolgewricht.</i>	8
<i>Figuur 4: Het gewricht.</i>	9
<i>Figuur 5: Van gezond gewricht naar beschadigd gewricht.</i>	10
<i>Figuur 6: Gewricht met beschadigd kraakbeen.</i>	10
<i>Figuur 7: Vergelijking gezond gewricht met beschadigd gewricht.</i>	11
<i>Figuur 8: Verschillende beenstanden van een paard.</i>	12
<i>Figuur 9: Knie met bijhorende ligamenten.</i>	14
<i>Figuur 10: Belangrijke gewrichten bij een paard.</i>	15
<i>Figuur 11: Röntgenfoto van de botstructuur van een gewricht.</i>	17
<i>Figuur 12: Circulatie van de Qi door een gewricht.</i>	22
<i>Figuur 13: Voorstelling van de 5 elementen.</i>	24
<i>Figuur 14: Verloop van de meridianen bij een paard.</i>	25
<i>Figuur 15: Meridiaanpunten bij een paard in geval van osteoartritis die erger wordt bij koude.</i>	30
<i>Figuur 16: Meridiaanpunten bij een paard in geval van osteoartritis die erger wordt bij hitte.</i>	31
<i>Figuur 17: Meridiaanpunten bij een paard in geval van osteoartritis die erger wordt bij vocht.</i>	32
<i>Figuur 18: Meridiaanpunten bij een paard in geval van osteoartritis die erger wordt in geval van wind.</i>	33
<i>Figuur 19: Foto van duivelsklauw.</i>	35
<i>Figuur 20: Foto van selderij.</i>	35
<i>Figuur 21: Foto van echte kamille.</i>	36
<i>Figuur 22: Foto van berkenblad.</i>	36
<i>Figuur 23: Foto van brandnetel.</i>	37
<i>Figuur 24: Foto van kurkuma.</i>	37
<i>Figuur 25: Foto van paardenbloemblad.</i>	38
<i>Figuur 26: Foto van rozenbottel.</i>	38
<i>Figuur 27: Foto van moerasspirea.</i>	39
<i>Figuur 28: Foto van wijnruit.</i>	39
<i>Figuur 29: Foto van foenegriek.</i>	40
<i>Figuur 30: Foto van driekleurig viooltje.</i>	40
<i>Figuur 31: Belangrijkste mineralen, spoorelementen en vitaminen voor paarden.</i>	42
<i>Figuur 32: Een guasha schraper.</i>	45
<i>Figuur 33: De moxa stick.</i>	47
<i>Figuur 34: De Hot stenen.</i>	48

Bronnenlijst

- 1001tips. (2017, November 15). *Shiatsu bij paarden*. Retrieved from 1001Tips: <https://www.1001tips.be/vrije-tijd/paarden/alternatieve-geneeswijzen/shiatsu.asp>
- Adams, S. B. (2019, Mei). *Bone, Joint and Muscle Disorders in Horses*. Retrieved from Merck Manual Veterinary Manual: <https://www.merckvetmanual.com/horse-owners/bone,-joint,-and-muscle-disorders-in-horses/lameness-in-horses>
- Ark, D. D. (2020). *Artrose*. Retrieved from Dierenkliniek De Ark: <https://dierenkliniekdeark.nl/diensten-artrose/>
- BAF. (n.d.). *Traditionele Chinese Geneeswijzen*. Retrieved from BAF Belgian Acupunctors Federation: <https://www.acupunctuur-baf.be/nl/traditionele-chinese-geneeswijzen>
- Bishop, R. (2018, Oktober 24). *OSTEOARTHRITIS CAN AFFECT ANY HORSE, AT ANY AGE*. Retrieved from College of veterinary medicine: <https://vetmed.illinois.edu/osteoarthritis-equine-athlete/>
- Blocksdorf, K. (2020, Januari 1). *Arthritis in Horses*. Retrieved from The Spruce Pets: <https://www.thesprucepets.com/equine-arthritis-1886858>
- Brekel, L. v. (2020, Januari 10). *Artrose bij paarden: Hoe ontstaat het en is er hoop op herstel?* Retrieved from KNHS: <https://www.knhs.nl/nieuws/2020/artrose-bij-paarden-hoe-ontstaat-het-en-is-er-hoop-op-herstel/>
- Britton, V. (1998). *Alternatieve Therapieën voor paarden*. Baarn: La Rivière.
- Coleman, S. E. (2015, Mei 27). *Managing Arthritis in Horse*. Retrieved from Horses Illustrated: <https://www.horseillustrated.com/horse-health-managing-arthritis-in-horses>
- Debuyst, G. (2019). *Kruiden voor Paarden*. Equines Health.
- Doesum, D. W. (n.d.). *Artrose klachten*. Retrieved from Van Doesum Diergeneeskunde: <https://vandoesum-diergeneeskunde.nl/Aandoeningen/Artrose-klachten/>
- Equina. (n.d.). *Artrose en Artritis*.
- Equine-Motion. (2019). *Paarden Kruiden*. Retrieved from Equine-Motion: <https://www.equine-motion.nl/webshop/paarden-kruiden/gewrichten/>
- Evans, J. (2017, July 20). *Equine Arthritis*. Retrieved from Global Herbs: <https://www.globalherbs.co.uk/2017/07/equine-arthritis/>
- Eveleens, M. (2016, November 1). *Artrose bij paarden: symptomen en het nut van supplementen*. Retrieved from De Groene Os: <https://degroeneos.nl/artrose-bij-paarden/>
- Floo-, D. v.-M. (2017). *Paardentherapieën*. Bit.
- Gezondheidvanmijnpaard.nl-Glucohorse.com-Pharmahorse.com. (n.d.). *Artrose bij paarden*. Retrieved from Paardenverzekeraar.nl: <https://www.paardenverzekeraar.nl/ziekten/artrose-bij-paarden/>
- Gore, R. (n.d.). Horse anatomy pictures. *Think Like A Horse- Horse Anatomy Rick Gore Horsemanship*. Think Like A Horse, <http://thinklikeahorse.org/index-5.html>.

- Hallebeek, D. A. (2019, Maart 31). *Voedingssupplementen voor paarden*. Retrieved from paardenarts.nl: <https://www.paardenarts.nl/kennisbank/voedingssupplementen-voor-paarden-hoe-kies-je-een-passend-supplement/>
- Korzeliuss, E. (2013). *Gewrichtsslijtage: veerkrachtig door het leven*. VBK Media.
- Kruiden, P. (2019, April 19). *Gezonde gewrichten voor een paard*. Retrieved from Paarden Kruiden: <https://www.paardenkruiden.nl/blog/gezonde-gewrichten-voor-een-paard-n14>
- Lier, O. (n.d.). *Collateraal Band Letsel*. Retrieved from Orthopedie Lier: <https://www.orthopedielier.be/1-arts/92-collateraal-band-letsel/>
- Maciocia, G. (2015). *De Grondslagen van de Chinese Geneeskunde*. Brussel: Satas n.v.
- Manen, M. V. (2014, Oktober 30). *Artrose bij paarden*. Retrieved from paardenarts.nl: <https://www.paardenarts.nl/kennisbank/artrose-bij-paarden/>
- Mathijssen, E. (n.d.). *Artrose bij paarden: wat zijn de behandelopties?* Retrieved from Bewegen zonder pijn: <https://www.bewegenzonderpijn.com/artrose-paarden-behandelopties/>
- Mathijssen, E. (n.d.). *Artrose paarden: ontstaan, oorzaak & diagnose*. Retrieved from Bewegen zonder pijn: <https://www.bewegenzonderpijn.com/artrose-paarden/>
- Michael, D. S.-M. (n.d.). *Arthrose van het kroongewricht*. Retrieved from Dierenkliniek De Morette: <https://www.demorette.be/wp-content/uploads/2013/03/artrose-van-kroongewricht-wat-als-infiltraties-niet-meer-werken-ls-mijn-paard-dan-verloren.pdf>
- Moore, P. C.-J.-V.-C.-K. (n.d.). *Lisa McCann Herbs*. Retrieved from Lisa McCann Herbs: <https://lisamccannherbs.com.au/information/>
- O'Brien, A. (2019, Februari 27). *Arthritis in Horses*. Retrieved from Horse Illustrated: <https://www.horseillustrated.com/horse-health-arthritis-in-horses>
- O'Brien, B. H. (2014). *Osteoarthritis and Chinese Medicine: An Overview of Theories and Evidence*. Retrieved from The Journal of Chinese Medicine: <https://www.jcm.co.uk/osteoarthritis-and-chinese-medicine-an-overview-of-theories-and-evidence.html>
- Oke, S. (2019, Juli 25). *What You Need to Know About Equine Osteoarthritis*. Retrieved from The Horse: <https://thehorse.com/164328/what-you-need-to-know-about-equine-osteoarthritis/>
- paardenkruiden.nl. (2019, April 19). *Gezonde gewrichten voor een paard*. Retrieved from paardenkruiden.nl: <https://www.paardenkruiden.nl/blog/gezonde-gewrichten-voor-een-paard-n14>
- Posnikoff, J. (2010, April 19). *Equine Arthritis*. Retrieved from Horse Illustrated: <https://www.horseillustrated.com/horse-health-equine-arthritis>
- Pro, P. (2017-2020). *Beenstanden bij paarden*. Retrieved from Paarden Pro: <https://paardenpro.nl/beenstanden-bij-paarden>
- PuurNatuur. (n.d.). *Therapieën bij beweging paard*. Retrieved from PuurNatuur: <https://www.puurnatuur.nl/paard/beweging/therapieen>
- Raaphorst, P. D. (n.d.). *Artrose bij paarden*. Retrieved from Paardenkliniek De Raaphorst: <https://paardenkliniekderaaphorst.nl/aandoeningen/artrose/>

- Reinders, J. (2002-2017). *Achtergronden Chinese geneeswijze*. Retrieved from jreinders.nl:
http://www.jreinders.nl/links_chinmed.html
- Snow, N. Z.-M.-A. (2003). *Handboek Acupressuur paardern*. Elsevier Bedrijfsinformatie.
- Society, S. (2009-2020). *Info over shiatsu*. Retrieved from La RIPOSa:
<http://www.lariposa.be/index.php/ontspannen/32-9-bib/shiatsu/259-is-shiatsu-genezend>
- Stolk, D. P.-D.-D. (2017). *EHBO-Paard*. KNHS.
- Stommel, N. S.-A.-M.-O.-J. (2009). *Voer Vergelijk.nl*. Retrieved from Voer Vergelijk.nl:
<http://www.voervergelijk.nl/>
- Sullivan, K. (1998). *Vitaminen en mineralen*. Keulen: Könemann.
- Survey, N. E. (2017, November 20). *A brief guide to Degenerative Joint Disease DJD*. Retrieved from Redwings: <https://www.redwings.org.uk/news-and-views/degenerative-joint-disease>
- Vollebregt, S. (2016, Februari 2). *Alles over gewrichten*. Retrieved from In Slideshare:
<https://pt.slideshare.net/ShamillaVollebregt/alles-over-gewrichten>